

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
КАФЕДРА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ
УКРАЇНИ**

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 24 квітня 2026 р.)*

Дніпро
2026

УДК 351.74 : 351.86 : 355 : 342.9 : 614

А 43

*Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 9 від 20.05.2026)*

А 43 Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 24 квіт. 2026 р.). Дніпро : Дніпров. держ. ун-т внутр. справ, 2026. 358 с.

ISBN 978-617-560-137-2

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі закладів вищої освіти та наукових установ України, а також фахівці-практики сил сектору безпеки і оборони України. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та освітньому процесі ЗВО зі специфічними умовами навчання, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

***За повного або часткового використання матеріалів
посилання на видання обов'язкове.***

***За виклад, зміст і достовірність матеріалів
відповідають автори***

Упорядники:

к.ю.н., доцент Дмитро КАЗНАЧЕЄВ; к.ю.н., доцент Віталій ПОКАЙЧУК.

ISBN 978-617-560-137-2

© ДДУВС, 2026
© Автори, 2026

Голярдик Н., Пак Д.

Цивільно-військове співробітництво як фактор ефективності
оперативно-службової діяльності на державному кордоні України 82

Горбач-Кудря І.

Оптимізація інформаційної взаємодії
уповноважених суб'єктів на блокпосту 85

Данильчук І.

Щодо економії паливо-мастильних матеріалів
у підрозділах ДСНС у зв'язку зі значним збільшенням вартості 90

Євпак С.

Емоційно-вольова стійкість у структурі психологічної
готовності водолазів-саперів ДСНС України 92

Жбанчик А.

Нові підходи щодо вогневої підготовки особового складу
сил сектору безпеки та оборони в сучасних умовах 95

Жбанчик А., Лопасва О.

Актуальні питання правомірного використання вогнепальної зброї
з дотриманням стандартів професійної етики 98

Журавель О.

Застосування методу «self defender system» під час розслідування
злочинів проти життя та здоров'я 101

Завістовський О., Анісімов Д.

Тактична підготовка поліцейських підрозділів у контексті
забезпечення публічної безпеки під час війни 104

Зеленський Є.

Вогнева підготовка в умовах дефіциту часу та ресурсів:
навчання стрільбі в умовах обмеженої видимості та стресу 108

Зеленський Є., Хлівна М.

Удосконалення рівня вогневої підготовки працівників системи МВС
в умовах воєнного стану: актуальні проблеми 111

Зозуля І.

Система фізичного відновлення та реабілітації поліцейських
і ветеранів в умовах воєнного стану 114

2. Наказ ДСНС України від 29.03.2024 року №349 «Про затвердження норми забезпечення речовим майном і табельної належності, витрат і термінів пожежно-рятувальної та аварійно-рятувальної техніки, експлуатації пожежно-рятувального, технологічного і гаражного обладнання, інструменту, індивідуального оснащення та спорядження, ремонтно-експлуатаційних матеріалів, меблів та інвентарю підрозділів ДСНС України та установ і організацій сфери управління ДСНС».

Сніжана ЄВПАК

старший науковий співробітник
навчально-наукової лабораторії
екстремальної та кризової психології
навчально-наукового інституту
оперативно-рятувальних сил
Національного університету
цивільного захисту України

**ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СТІЙКІСТЬ У СТРУКТУРІ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВОДОЛАЗІВ-САПЕРІВ
ДСНС УКРАЇНИ**

Події та наслідки сьогодення в Україні, зумовлені воєнними та техногенними викликами суттєво підвищують вимоги до фахівців ризиконебезпечних професій. Зокрема, професійна діяльність водолазів-саперів Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) характеризується не лише високим рівнем фізичних навантажень, але й потребою у сформованій психологічній готовності до виконання завдань за призначенням в екстремальних умовах. Специфіка їхньої професійної діяльності передбачає впевненість у власних діях, здатність оперативно та адекватно реагувати на складні і часто непередбачувані ситуації, швидко адаптуватися до специфічних умов підводного середовища, роботи із вибухонебезпечними предметами.

Аналіз наявних праць свідчить, що ефективність та безпека виконання діяльності в екстремальних умовах значною мірою зумовлені рівнем психологічної підготовки фахівців. Наразі емоційно-вольова стійкість, як її складова, у працях українських авторів розглядається, як один із провідних показників психологічної підготовленості [1-5]. У літературних джерелах поняття емоційної стійкості висвітлюється через широкий спектр визначень і інтерпретацій. Зокрема, у своїй роботі С. Костів зазначає, що емоційну стійкість найчастіше розглядають у поєднанні з вольовими якостями, використовуючи термін емоційно-вольова стійкість, під якою розуміють здатність оперативно оцінювати ситуації та швидко адаптуватися до змін умов діяльності, приймати раціональні рішення у складних, нестандартних

умовах та зберігати самоконтроль [1].

У напрацюваннях А. Сокіл та Н. Торби висвітлено особливості емоційної та вольової складових стійкості. Емоційна стабільність визначена, як здатність зберігати внутрішню рівновагу, контролювати емоційні реакції, об'єктивно оцінювати ситуацію, визначати пріоритети та ефективно організовувати свою діяльність, що сприяє прийняттю виважених рішень. Вольова стійкість, в свою чергу, характеризується здатністю долати труднощі, зберігати наполегливість у досягненні поставлених цілей й підтримувати самоконтроль у процесі виконання діяльності. Також забезпечує мобілізацію внутрішніх ресурсів, зосередженість на виконанні завдань і послідовність дій, навіть за умов підвищеного фізичного й психологічного навантаження [5].

На думку С. Кучеренко, Н. Кучеренко емоційно-вольова стійкість, як компонент професійної успішності включає як вольові, до яких відносяться цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, витримка, самовладання, самостійність та ініціативність, так і емоційні якості, як стресостійкість, емоційна гнучкість, комунікабельність, здатність до саморегуляції [2].

Наразі емоційно-вольова стійкість розглядається як інтегративна властивість особистості, що забезпечує здатність до саморегуляції, контролю емоцій та цілеспрямованій поведінки в складних ситуаціях. Як зазначає С. Костів, емоційно-вольова стійкість є визначальною для ефективного виконання професійних обов'язків у стресових умовах та формує основу психологічної готовності до діяльності [1].

Особистісна готовність майбутніх фахівців до діяльності в складних й екстремальних умовах має комплексний характер і включає емоційні, інтелектуальні, вольові та мотиваційні складові. Вона проявляється у зацікавленості професійною діяльністю, відповідальному ставленні до виконання завдань, впевненості у власних силах, прагненні досягати високих результатів, а також у здатності зосереджуватися, мобілізувати свої ресурси. Особливу роль у формуванні емоційно-вольової стійкості відіграє професійна підготовка [4]. У процесі навчання та тренувань формуються навички самоконтролю, стресостійкості, адекватного реагування на небезпечні ситуації. Психологічна підготовка є невід'ємною складовою професійної готовності фахівців ризиконебезпечних професій і включає розвиток емоційно-вольової сфери як ключового елементу.

Необхідно підкреслити, що професійна діяльність водолазів-саперів ДСНС характеризується комплексним впливом екстремальних природних, технічних та психологічних факторів, що зумовлює підвищені вимоги до рівня їхньої психологічної підготовленості. На нашу думку, саме сформованість емоційно-вольової стійкості забезпечує здатність фахівців зберігати самоконтроль, адекватно оцінювати та реагувати на складні, непередбачувані ситуації, швидко адаптуватися до умов діяльності.

Отже, узагальнюючи результати аналізу наукових та літературних

джерел, є підстави стверджувати, що одним із пріоритетних чинників ефективності та безпеки виконання службових завдань за призначенням є емоційно-вольова стійкість, як інтегративна властивість особистості, що поєднує емоційні, вольові, мотиваційні, когнітивні компоненти та в професійній діяльності забезпечує підвищення ефективності, надійності виконання діяльності, зменшення кількості помилкових дій, збереження професійного здоров'я та здатності до тривалої роботи в екстремальних умовах [3].

Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що розвиток емоційно-вольової стійкості має розглядатися як пріоритетний напрям професійної підготовки водолазів-саперів ДСНС, що забезпечуватиме їхню психологічну готовність до діяльності в складних й екстремальних умовах, які викликані кризовими факторами сучасності.

Список використаних джерел

1. Костів С. Емоційно-вольова стійкість майбутніх військових фахівців. *Військова освіта*. 2019. Т. 36, № 2. С. 107–116. URL : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2017-2/107-116> (дата звернення: 02.04.2026).
2. Кучеренко С., Кучеренко Н. Організаційні аспекти психологічного забезпечення успішності службово-бойової діяльності майбутніх офіцерів технічного профілю. *Науковий вісник ХДУ. Сер. Психологічні науки. 5. Організаційна психологія*. Херсон, 2018. Том 2. № 1. 11 с.
3. Лялюк Ю. Р. Теоретичний аналіз основних підходів до вивчення емоційної стійкості особистості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна)*. 2023. № 1. С. 70–77. URL : <https://doi.org/10.32782/2311-8458/2023-1-10> (дата звернення: 02.04.2026).
4. Окаєвич А. В. Емоційно-вольова стійкість як складова готовності майбутнього офіцера до професійної діяльності: зб. наук. статей, тез доповідей та ін. матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. конф. «Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу» (м. Тернопіль, 01 бер. 2024 р.) / ФОП Осадца Ю. В., 2024. 349 с.
5. Сокіл А. В., Торба Н. Г. Вплив емоційно-вольової стійкості особистості на поведінку в надзвичайних ситуаціях.: *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки сучасного компетентнісного фахівця: зб. матеріалів IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Біла Церква, 15 травня 2025 р.* / за заг. ред. Ю.С. Герасименко, Ю.М. Грибовської. Біла Церква: БІНПО, 2025. 433 с.

і нестандартних вправ, які не лише розвивають фізичні якості, а й формують здатність до самостійного тренування. Ефективна підготовка повинна мати комплексний характер, охоплюючи розвиток сили, витривалості, швидкості, координації та спритності, оскільки однобічний розвиток не забезпечує належного рівня професійної готовності [3].

Особливу увагу доцільно приділяти формуванню психофізичних якостей, таких як рішучість, сміливість і готовність діяти в умовах невизначеності. Досягти цього можна шляхом впровадження вправ із елементами ризику, подолання перешкод, спарингів і моделювання ситуацій протистояння з переважаючим за силою противником. Такий підхід сприяє формуванню адаптивної поведінки та підвищує ефективність дій у непередбачуваних обставинах.

З методичної точки зору, разом із традиційним методом повторення, доцільно активно застосовувати варіативний підхід до навчання, який формує гнучкість рухових навичок і здатність до їх адаптації. Це передбачає виконання прийомів у різних умовах: зі зміною вихідних положень, інтенсивності опору, антропометричних характеристик партнера, а також у складі комбінацій і в умовах обмеженого часу. Додатково важливим є проведення тренувальних поєдинків із моделюванням різних рівнів загрози, включаючи роботу проти одного чи кількох умовних противників.

Окремим напрямом удосконалення підготовки є створення на заняттях умов підвищеної нервово-емоційної напруженості. Це дозволяє формувати здатність діяти ефективно під впливом стрес-факторів, що є критично важливим для реальної службової діяльності. На моє переконання, саме цей компонент часто недооцінюється, хоча він є визначальним у ситуаціях, де ціна помилки надзвичайно висока [4].

Узагальнюючи, маємо підкреслити, що ефективність фізичної підготовки залежить не лише від методик, але й від системних чинників: професійного рівня викладацького складу, впровадження інноваційних освітніх технологій, наявності сучасної матеріально-технічної бази та належного ресурсного забезпечення. З позиції експерта, найбільш перспективним напрямом розвитку є створення інтегрованої моделі підготовки, що поєднує фізичний, тактичний і психологічний компоненти в єдину функціональну систему, максимально наближену до реальних умов професійної діяльності поліцейських.

Список використаних джерел:

1. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ ; ФОП Кандиба Т. П., 2019. 98 с.
2. Петрачков О. В. Професійно-прикладна підготовка курсантів у навчальному центрі сухопутних військ із застосуванням удосконалених нормативів фізичної підготовленості: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2012. 20 с.
3. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових

фахівців з організації фізичної підготовки та спорту. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України»*. 2022. С.118-120.

4. Чоботько М.А. Психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України»*. 2022. С. 369-370.

Назар ШТАНГРЕТ

доцент кафедри безпілотних систем
та робототехніки,
кандидат технічних наук

Валерія КОВАЛЬЧУК

курсант Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності

ВИКОРИСТАННЯ БПЛА З ТЕПЛОВІЗІЙНИМИ СЕНСОРАМИ ДЛЯ ПОШУКУ ПОСТРАЖДАЛИХ ТА ВИЯВЛЕННЯ ПРИХОВАНИХ ОСЕРЕДКІВ ГОРІННЯ ПІСЛЯ МАСОВАНИХ ОБСТРІЛІВ

Станом на 2026 рік характер ліквідації наслідків масованих обстрілів критично змінився. Основними проблемами залишаються велика площа руйнувань, нестабільність конструкцій та наявність вторинних факторів ураження. Традиційні методи візуального обстеження за допомогою людських ресурсів є надто повільними та ризикованими. Використання БПЛА, оснащених тепловізійними сенсорами, стає безальтернативним стандартом для оперативної розвідки.

Тепловізійні камери дозволяють ідентифікувати тепло людини на фоні завалів або навколишнього середовища. Сучасні сенсори з температурною чутливістю менше 30 мК дозволяють фіксувати навіть незначні термальні аномалії, що критично важливі при пошуку людей під тонким шаром будівельного сміття або в задимлених приміщеннях. Сьогодні ключовим є використання алгоритмів автоматичного розпізнавання об'єктів. БПЛА в реальному часі маркує ймовірні місця знаходження людей, відсікаючи хибні сигнали від нагрітого металу чи сонячних променів. Комбінування звичайного зображення та тепловізійного дає змогу рятувальникам чітко розуміти контекст – де саме знаходиться джерело тепла відносно конструктивних елементів будівлі.

Тепловізори роблять знімки чи відео теплового випромінювання, а не

видимого світла. Інфрачервоне теплове випромінювання та світло є частинами електромагнітного спектра. Однак камера, що може виявляти видиме світло, не бачитиме теплового випромінювання і навпаки. Тепловізори виявляють більше ніж просто теплове випромінювання. Вони виявляють крихітні відмінності в тепловому випромінюванні, навіть такі маленькі, як 0,01 °С. Ця інформація потім відображається у вигляді різних кольорів на дисплеї, програмного забезпечення або додатки

Але навіть найсучасніші дрони, що використовуються для пошуково-рятувальних операцій, залишаються дистанційно керованими людиною, яка візуально перевіряє поле зору дронів. Спираючись на обмежений діапазон людського зору, дрони не можуть легко бачити, наприклад, під листяним навісом або крізь густий туман.

Після обстрілів часто виникають ендегенні пожежі всередині залізобетонних перекриттів або під завалами, що неможливо помітити без використання додаткової техніки. Тепловізори бачать крізь густий дим, що дозволяє визначити точний епіцентр горіння та спрямувати туди вогнегасні засоби, економлячи воду та час. БПЛА здійснюють картування температурного поля об'єкта. Це дозволяє прогнозувати обвали конструкцій через втрату міцності металу при нагріванні, що забезпечує безпеку особового складу ДСНС.

Ефективність досягається через розподіл на «ешелони»:

Швидкий обліт великої території швидкісними дронами для створення теплової карти району. Зависання важких платформ над підозрілими зонами для точного позиціонування дозволяє виконати швидку та ефективну розвідку. Використання терміналів супутникового зв'язку та закритих каналів передачі даних для трансляції картинки в штаб ліквідації НС у режимі 4K/60fps.

Дрони дозволяють проводити розвідку в зонах, де перебування рятувальників є смертельно небезпечним через загрозу повторних обвалів, витоків газу або наявності нерозірваних боєприпасів. авдяки автоматизованому розпізнаванню теплових підписів час на виявлення постраждалих скорочується з годин до хвилин, що є вирішальним для виживання людей у важкому стані. Точне визначення осередків прихованого горіння дозволяє рятувальникам раціонально використовувати вогнегасні речовини та техніку, уникаючи зайвих руйнувань під час розбору завалів. Технологія дозволяє одночасно охоплювати величезні площі міської забудови, що фізично неможливо для піших пошукових груп у перші години після атаки.

Список використаних джерел

1. Ефективність використання безпілотних літальних апаратів для пошуку потерпілих. URL : <https://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/15603>.
2. URL : <https://ela.kpi.ua/items/e629f8d0-9922-48d5-ad44-6628de00e560>.
3. URL : <https://if.dsns.gov.ua/upload/2/1/3/1/5/1/7/metod-rekom-shhodo-zastosuvannia-teplovizoriv-na-pozezi.pdf>

Володимир ЩЕРБЛЮК

старший викладач Національної
академії державної прикордонної
служби України імені Богдана
Хмельницького

РОБОТИЗОВАНІ КОМПЛЕКСИ ЯК ЗАСІБ МІНІМІЗАЦІЇ ВТРАТ ОСОБОВОГО СКЛАДУ В ЛОГІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Сучасний період розвитку воєнного мистецтва характеризується остаточним переходом від кількісного протистояння до технологічної переваги. В умовах високої інтенсивності бойових дій, де кожен рух на полі бою фіксується засобами аеророзвідки, а час від виявлення цілі до її ураження скоротився до лічених хвилин, традиційні підходи до логістичного забезпечення зазнали радикальної трансформації. Найбільш вразливою ланкою в системі життєзабезпечення військ залишається дистанція від складів та пунктів боєпостачання безпосередньо до бойових позицій відділень та взводів.

Історично склалося, що саме на цій ділянці війська зазнають найбільших втрат особового складу. Потреба у фізичному піднесенні боєприпасів, продуктів харчування, води та евакуації поранених змушує бійців логістичних підрозділів та медиків виходити з укриттів і ставати відкритими цілями для ворожих FPV-дронів та артилерії. Наразі наземні роботизовані комплекси (НРК) розглядаються не просто як допоміжне обладнання, а як стратегічний засіб виведення військовослужбовця за межі зони безпосереднього вогневого впливу. Упровадження роботизованих систем у логістику стало ключовим фактором, який дозволив знизити загальний рівень втрат особового складу ЗСУ на 13% за підсумками 2025 року [1].

Логістика в умовах прозорого поля бою стала надзвичайно небезпечною операцією. Використання вантажних автомобілів навіть на значній відстані від лінії зіткнення дедалі частіше призводить до їх знищення через масоване застосування ворогом розвідувально-ударних комплексів. Як наслідок, основний тягар логістики на передньому краї перекладається на піші групи або малі транспортні засоби. Проте людські можливості обмежені вантажопідйомністю, втомою та вразливістю до осколкових і кульових поранень.

Впровадження НРК дозволяє змінити цю динаміку. Роботизована платформа, на відміну від людини, не має психологічного бар'єру перед небезпекою, може функціонувати в умовах сильного задимлення, повної темряви або високого ризику мінної загрози. Аналіз бойового досвіду показує, що використання одного логістичного робота середньої

вантажопідйомності дозволяє замінити групу з 4-6 військовослужбовців під час піднесення боєкомплекту, що автоматично виключає ризик загибелі або поранення цих людей у разі обстрілу логістичного маршруту [2].

Сучасні НРК, що пройшли кодифікацію та були допущені до експлуатації, представляють собою складні високотехнологічні системи. Розробники відмовилися від концепції універсального роботизованого комплексу на користь спеціалізованих платформ, що значно підвищило їхню ефективність.

Одним із ключових напрямів є розвиток важких логістичних платформ, здатних транспортувати понад 400 кілограмів корисного навантаження. Такі системи, як «Ratel Н», стали основою для формування мобільних складів боєприпасів безпосередньо в зоні бойових дій. Можливість перевозити велику кількість вантажу дозволяє скоротити кількість рейсів, а отже – мінімізувати час присутності техніки в небезпечній зоні. До того ж, такі платформи оснащуються супутниковими засобами зв'язку, що дає оператору можливість керувати ними на дистанціях, які раніше вважалися недосяжними для НРК.

Іншим важливим сегментом є маневрені платформи середнього класу, прикладом яких є комплекс «VARKHAN». Ці машини проектуються з урахуванням потреби подолання надскладного рельєфу: боліт, глибокого піску або засніжених ділянок. Завдяки порталній підвісці та низькому центру ваги, вони здатні доставляти вантажі туди, де пасує навіть спеціалізована колісна техніка. Важливою особливістю є інтеграція декількох каналів зв'язку (аналог, LTE, Starlink), що забезпечує стійкість управління в умовах динамічної зміни радіоелектронної обстановки.

Найбільш гуманною та критично важливою функцією НРК є медична евакуація. Під вогневим впливом противника винесення пораненого бійця вручну часто триває годинами, що критично зменшує шанси на виживання. Наразі для евакуації одного пораненого зазвичай потрібно 2-4 військовослужбовці, які самі стають пріоритетною ціллю для ворога.

Роботизовані комплекси евакуації, такі як «Maul EVAC», кардинально змінили цей алгоритм. Використання двигунів внутрішнього згоряння на таких платформах дозволяє розвивати швидкість до 50 км/год, що в рази перевищує швидкість руху пішої групи евакуації. Зокрема, робот може заїхати безпосередньо в зону обстрілу, де перебування медичного персоналу є смертельно небезпечним. Завдяки модульній конструкції, ці комплекси можуть бути швидко переобладнані під різні завдання: від перевезення одного важкопораненого на спеціальних ношах до транспортування групи легкопоранених у сидячому положенні.

Важливим технологічним досягненням стало впровадження оптоволоконного керування евакуаційними роботами. Це рішення забезпечує абсолютну стійкість до засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ), оскільки сигнал передається фізичним кабелем, що розмотується за роботом. Це

дозволяє здійснювати евакуацію навіть у зонах дії потужних ворожих «глушилок» на відстані до 20 кілометрів, що було б неможливо при використанні стандартних радіоканалів.

Одним із головних трендів є перехід від дистанційного керування до високого ступеня автономності НРК. Відповідно до Концепції використання штучного інтелекту в Збройних Силах України, затвердженої на початку 2026 року, пріоритетом стало створення систем, здатних функціонувати в умовах відсутності сигналу GPS та зв'язку з оператором [3].

Сучасні логістичні роботи оснащуються лідарами, стереокамерами та інерційними датчиками. Штучний інтелект дозволяє машині в реальному часі аналізувати поверхню, розпізнавати перешкоди (дерева, вирви від снарядів, будівлі) та самостійно прокладати оптимальний шлях до заданої точки. Це критично важливо у випадках, коли ворожий РЕБ розриває зв'язок з оператором. У такій ситуації робот не зупиняється, а продовжує виконання завдання або автономно повертається на точку старту, використовуючи алгоритми орієнтування за місцевістю.

Також активно впроваджується концепція «слідуй за мною», коли логістичний робот автоматично рухається за піхотинцем-лідером, зберігаючи задану дистанцію. Це дозволяє військовослужбовцям зосередитися на бойовому завданні, не відволікаючись на керування платформою, яка несе їхній боєкомплект та спорядження.

Масове впровадження НРК у 2025 році стало можливим завдяки злагодженій роботі держави та приватного сектору в межах кластера Brave1. Станом на 2026 рік Україна досягла майже повного циклу виробництва наземної робототехніки. Це дозволило значно знизити вартість одиниці техніки порівняно із західними аналогами, роблячи роботизацію логістики доступною на рівні роти та батальйону.

Упровадження НРК призвело до появи нових штатних посад у логістичних підрозділах – операторів наземних систем, техніків з обслуговування робототехніки та аналітиків даних. Це змінює саму структуру війська, тобто, керують процесами з безпечних укриттів. Це не лише мінімізує фізичні ризики, а й сприяє професіоналізації армії.

НРК стали ключовим інструментом мінімізації втрат особового складу в логістичному забезпеченні Збройних Сил України. Завдяки впровадженню швидкісної роботизованої евакуації та інтеграції штучного інтелекту, вдалося вивести тисячі військовослужбовців із безпосередньої зони ризику.

Український досвід ведення бойових дій доводить, що майбутнє логістики – за автономними системами, здатними діяти у ворожому радіоелектронному середовищі. Подальший розвиток цього напрямку має зосереджуватися на масштабуванні виробництва, впровадженні групового управління та поглибленні інтеграції наземних і повітряних безпілотних систем у єдиний логістичний контур.

Список використаних джерел

1. Гібало К. Стратегічні напрями розвитку логістики Збройних Сил України у контексті сучасних викликів. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ*. 2025. № 1. С. 70-76. URL : <https://znpcvsd.nuou.org.ua/article/view/350495>.
2. Звіт про стан та розвиток тилового забезпечення ЗСУ у 2024–2025 рр. Київ : МОУ, 2025. 134 с.
3. Концепція використання штучного інтелекту в Збройних Силах України на період до 2026 року. Затверджено Міністерством оборони України, 06.03.2026. URL : <https://ua.news/ua/ukraine/minoboroni-zatverdilo-kontseptsiu-vikoristannia-shtuchnogo-intelektu-v-zsu>.

Віталій ЯКОВЧУК

викладач кафедри безпілотних систем
та робототехніки

Василина КАЧОР

курсант Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності

ІНТЕГРАЦІЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ У СИСТЕМУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний розвиток військових технологій та засобів ведення бойових дій зумовлює активне впровадження інноваційних технічних рішень у систему забезпечення діяльності сил сектору безпеки та оборони. Одним із найбільш динамічних напрямів розвитку є використання безпілотних літальних апаратів (БпЛА), які дозволяють здійснювати оперативний збір інформації про обстановку в зоні виконання службово-бойових завдань. Завдяки можливості дистанційного керування, автономної навігації та використання сучасних сенсорних систем БпЛА стають важливим інструментом інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень.

У сучасних умовах ведення бойових дій інформація відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління підрозділами та координації їхніх дій. Своєчасне отримання достовірних даних про розташування противника, стан місцевості та можливі загрози дозволяє значно підвищити ефективність планування операцій. У цьому контексті інтеграція безпілотних літальних апаратів у систему інформаційного забезпечення службово-бойової діяльності набуває особливого значення.

Незважаючи на значні переваги використання безпілотних технологій, процес їх інтеграції у систему інформаційного забезпечення службово-

бойової діяльності залишається складним і багатокомпонентним завданням. Однією з основних проблем є відсутність єдиної інтегрованої системи обробки та передачі даних, отриманих від різних типів безпілотних платформ. У багатьох випадках інформація, отримана з БпЛА, використовується лише локально окремими підрозділами та не інтегрується у загальну інформаційну систему управління. Це знижує ефективність використання отриманих даних та ускладнює процес прийняття оперативних рішень на рівні командування.

Ще однією проблемою є обмежені можливості каналів зв'язку, які використовуються для передачі великих обсягів відео- та телеметричної інформації. У складних умовах бойових дій або під час застосування засобів радіоелектронної боротьби можуть виникати перебої у передачі даних, що негативно впливає на оперативність отримання інформації.

Важливим аспектом є також необхідність стандартизації форматів даних та протоколів обміну інформацією між різними технічними системами. Наявність великої кількості різнорідних безпілотних платформ ускладнює процес інтеграції їх у єдину інформаційну мережу.

Одним із ключових напрямів вирішення зазначених проблем є створення інтегрованих інформаційно-аналітичних систем, які забезпечують централізований збір, обробку та аналіз даних, отриманих від безпілотних літальних апаратів. Такі системи дозволяють формувати єдину інформаційну картину оперативної обстановки.

Важливу роль у цьому процесі відіграє використання сучасних геоінформаційних систем, які забезпечують відображення отриманої інформації на електронних картах та дозволяють оперативно аналізувати просторові дані. Інтеграція даних аеророзвідки з геоінформаційними системами сприяє більш точному плануванню службово-бойових операцій.

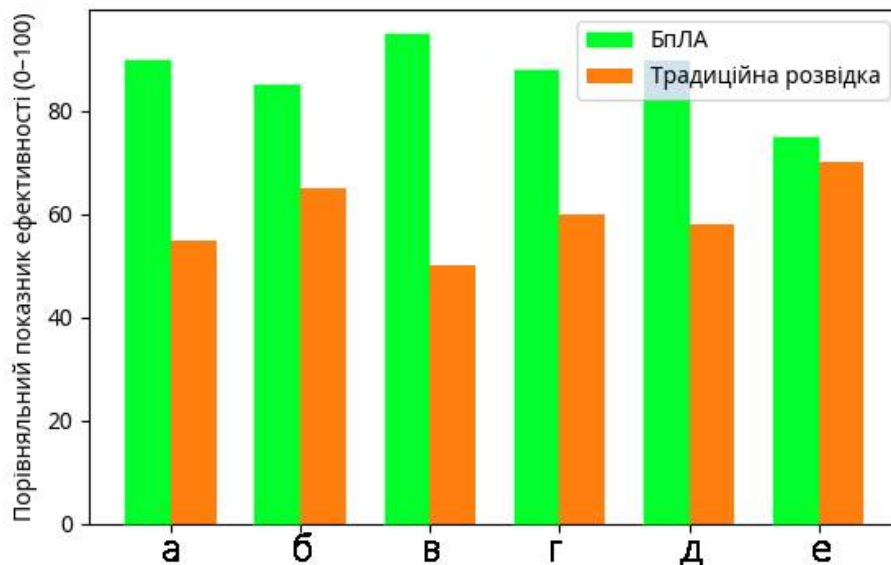
Перспективним напрямом є використання технологій штучного інтелекту та машинного навчання для автоматичного аналізу даних, отриманих із БпЛА. Застосування таких технологій дозволяє автоматизувати процес виявлення об'єктів, аналізу змін обстановки та прогнозування можливих загроз.

Важливим є також розвиток захищених каналів зв'язку та систем передачі даних, які забезпечують стабільний обмін інформацією навіть в умовах активного впливу засобів радіоелектронної боротьби.

Сучасні наукові дослідження свідчать про значний потенціал використання безпілотних технологій у сфері забезпечення діяльності сил сектору безпеки та оборони. У наукових роботах розглядаються питання використання БпЛА для ведення повітряної розвідки, моніторингу територій та забезпечення інформаційної підтримки прийняття рішень.

Дослідження показують, що застосування безпілотних систем дозволяє суттєво підвищити оперативність отримання інформації та скоротити час

реагування на зміну обстановки. Завдяки використанню сучасних сенсорних комплексів БпЛА можуть забезпечувати отримання високоточних даних у реальному часі.

Порівняльна діаграма ефективності використання БпЛА та традиційної розвідки: а – час отримання інформації; б – точність отриманих даних; в – умови безпеки персоналу; г – покриття території; д – оперативність реагування; е – вартість операції

Особливу увагу у наукових працях приділено питанням інтеграції безпілотних платформ із системами управління військами та автоматизованими системами обробки інформації[2]. Такі рішення сприяють формуванню єдиного інформаційного простору та підвищенню ефективності управління підрозділами.

З метою підвищення ефективності використання безпілотних літальних апаратів у службово-бойовій діяльності доцільним є створення інтегрованої системи інформаційного забезпечення на основі даних БпЛА, яка забезпечуватиме централізований збір, обробку, аналіз та поширення інформації між підрозділами сектору безпеки та оборони.

Оснoву такої системи повинна становити єдина цифрова платформа управління даними аеророзвідки, що інтегрується з наявними автоматизованими системами управління військами. Платформа має забезпечувати прийом відео- та телеметричної інформації з різних типів БпЛА, її автоматичну прив'язку до координат місцевості та подальше відображення на цифрових картах у режимі реального часу. Реалізація такого підходу дозволить сформувати єдину оперативну інформаційну картину, доступну для командирів різних рівнів. Однією з ключових функцій системи повинна стати автоматизована обробка відеопотоку з використанням алгоритмів комп'ютерного зору. Використання неймережевих моделей дозволить здійснювати автоматичне виявлення техніки, переміщення особового складу, інженерних споруд або інших

об'єктів інтересу. Це суттєво зменшить навантаження на операторів та дозволить швидше виявляти зміни в оперативній обстановці.

Важливим елементом запропонованої системи має бути модуль просторового аналізу та прогнозування, який працюватиме на основі геоінформаційних технологій. Такий модуль дозволить автоматично формувати карти активності противника, аналізувати зміну ситуації у визначених районах та прогнозувати можливі напрямки розвитку подій[1]. Це підвищить обґрунтованість прийняття управлінських рішень під час планування операцій.

Окрему увагу необхідно приділити побудові стійкої системи передачі даних. Для цього доцільно використовувати багаторівневу архітектуру зв'язку, що поєднує прямі канали передачі даних з БпЛА, ретрансляцію через інші безпілотні апарати або наземні станції, а також резервні канали передачі інформації. Такий підхід дозволить зменшити вплив засобів радіоелектронної боротьби та забезпечити стабільність передачі даних навіть у складних умовах.

Перспективним напрямом є впровадження технологій колективної взаємодії безпілотних апаратів, коли декілька БпЛА працюють як єдина розвідувальна система. У такому випадку кожен апарат виконує окрему функцію: один здійснює огляд території, інший передає дані, а третій виконує роль ретранслятора зв'язку. Такий підхід дозволяє значно розширити зону спостереження та підвищити стійкість системи розвідки.

Наразі доцільним є створення єдиного банку аеророзвідувальної інформації, у якому зберігатимуться архівні матеріали польотів БпЛА, фотознімки місцевості, тривимірні моделі об'єктів та результати аналітичної обробки даних. Накопичення таких даних дозволить проводити порівняльний аналіз змін обстановки у часі та підвищити ефективність довгострокового планування операцій.

Запропонований підхід дозволяє вирішити низку актуальних проблем сучасного застосування БпЛА, зокрема: фрагментарність використання отриманих даних, обмежені можливості їх аналізу, складність оперативного поширення інформації між підрозділами та перевантаження операторів великими обсягами відеоданих. Формування інтегрованої інформаційної системи забезпечить більш ефективне використання потенціалу безпілотних технологій у службово-бойовій діяльності [3].

Таким чином, інтеграція безпілотних літальних апаратів у систему інформаційного забезпечення службово-бойової діяльності є важливим напрямом розвитку сучасних технологій у сфері безпеки та оборони. Використання БпЛА дозволяє значно підвищити ефективність збору інформації, забезпечити оперативне реагування на зміну обстановки та покращити процес прийняття управлінських рішень [4].

Подальший розвиток безпілотних технологій, інформаційно-аналітичних систем та засобів обробки даних створює передумови для

формування сучасного інформаційного простору управління силами сектору безпеки та оборони. Це сприятиме підвищенню ефективності виконання службово-бойових завдань та зміцненню обороноздатності держави.

Список використаних джерел

1. Катеринчук І., Рачок Р., Чесановський І. Геоінформаційні технології як компонент кіберфізичних систем управління безпілотних літальних апаратів спеціального призначення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: військові та технічні науки*. 2025. Т. 99, № 2.
2. Романюк В. А., Гримуд А. Г. Методологічні основи синтезу системи управління групою (роєм) безпілотних літальних апаратів. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2025. Т. 53, № 2. С. 156–172.
3. Легенчук С. В. Вплив застосування безпілотних літальних апаратів на підвищення ефективності розвідки у сучасних військових операціях. *Національна академія Національної гвардії України*, 2025. 137 с.
4. Дружинін Є. А., Ковалевський М. І., Погудіна О. К., Черановський В. О. Методи та інформаційні технології впровадження безпілотних літальних апаратів в повітряний простір України. *Системи озброєння і військова техніка*. 2021. № 4(68). С. 84–90.

Роман ЯРЕМКО

доцент кафедри
практичної психології та педагогіки

Оксана ТКАЧИК

здобувач вищої освіти Львівського
державного університету безпеки
життєдіяльності

КОМАНДИР ЯК ЛІДЕР: УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ У ВІЙСЬКОВОМУ ПІДРОЗДІЛІ

У період масштабних випробувань, спричинених повномасштабною війною, розв'язаною росією, що за рівнем інтенсивності та геополітичними наслідками є безпрецедентною для Європи з часу завершення Другої світової війни, Україна опинилася на передовій захисту демократичних цінностей та принципів міжнародного правопорядку, виконуючи роль ключового бар'єра, що стримує подальшу дестабілізацію європейського безпекового простору. Війна ХХІ століття характеризується динамічністю тактичних підходів, постійною трансформацією способів ведення бойових дій та активним впровадженням новітніх технологій для підвищення ефективності виконання оперативних і стратегічних завдань. За таких умов Збройні Сили України змушені демонструвати високу адаптивність, мобільність та організаційну

гнучкість, а результативність виконання бойових завдань безпосередньо залежить від якості управління особовим складом, що робить проблему військового лідерства надзвичайно актуальною.

Лідерство як соціально-психологічний феномен передбачає взаємодію двох складових – лідера та команди, існування яких є взаємозумовленим. Військове лідерство можна визначити як цілеспрямований процес впливу командира на особовий склад, який ґрунтується на моральному авторитеті, професійній компетентності та практичному досвіді з метою забезпечення ефективного виконання завдань та досягнення стратегічних і оперативних цілей. Цей вплив реалізується як безпосередньо – через віддання наказів, організацію контролю, дотримання вимог, стимулювання та мотивацію підлеглих, так і опосередковано – через особистий приклад, ефективну внутрішню комунікацію та формування належної організаційної культури підрозділу.

Для ефективного управління підрозділом командир повинен поєднувати комплекс особистісних, професійно-бойових, психологічних та фізичних якостей. Морально-політичні включають систему ціннісних орієнтацій, громадянську свідомість, відданість державі та військовому обов'язку, дотримання норм права і військової етики. Професійно-бойові охоплюють рівень спеціальної підготовки, тактичне мислення, організаторські здібності та уміння приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та бойового стресу. Психологічні якості передбачають емоційну стійкість, самоконтроль, комунікативну компетентність і здатність підтримувати сприятливий соціально-психологічний клімат у колективі, тоді як фізичні – витривалість, працездатність та готовність до виконання службово-бойових завдань у складних умовах. Командир повинен формувати згуртований підрозділ із військовослужбовців різного досвіду та фахової підготовки, адекватно оцінювати завдання та розподіляти функції відповідно до індивідуального потенціалу особового складу [4, с. 181].

Джоко Віллінк, офіцер підрозділу «Морські котики» ВМС США, підкреслює, що лідерські якості не є виключно вродженими, а можуть цілеспрямовано розвиватися. Важливою функцією лідера-командира є здатність свідомо вибудовувати професійну траєкторію, усвідомлюючи власні можливості та обмеження. Принципи військового лідерства Віллінка відображають систему цінностей, моральних якостей, характеру та професійних компетентностей лідера, окреслюючи його мету, місію, ключові завдання й зону відповідальності. До основних принципів належать: прагнення до саморозвитку, ініціативність, відкритість до змін, здатність приймати рішення, розуміння підлеглих і турбота про них, лідерство через особистий приклад, підтримка морального духу та

формування почуття відповідальності. Віллінк також підкреслює, що ефективний лідер має вміти абстрагуватися від деталей поточної ситуації, зберігаючи стратегічну перспективу, керуватися чіткими принципами дії – взаємним прикриттям, простотою управлінських рішень, визначенням пріоритетів та децентралізацією повноважень з одночасним збереженням відповідальності. Лідерство доступне більшості за умови наполегливої роботи над власними недоліками та формування команди, яка компенсує індивідуальні обмеження, причому ключовою перепорою виступає відсутність скромності. Принципова правдивість у комунікації є критичною, оскільки втрата довіри має довготривалі негативні наслідки для колективу, а розуміння мотиваційних установок підлеглих дозволяє розвивати впевненість у невпевнених і коригувати надмірну самовпевненість, спрямовуючи індивідуальні амбіції на досягнення спільної мети [1].

Підходи Віллінка узгоджуються з Доктриною військового лідерства у Збройних Силах України [2], де принципи набувають конкретного змістового наповнення. Зокрема, самовдосконалення передбачає безперервний розвиток професійних і особистісних якостей, навчання на власному й чужому досвіді; ініціативність виявляється у здатності самостійно шукати рішення, передбачати проблеми та заохочувати активність підлеглих; готовність до змін означає адаптивність до нових умов, відкритість до інновацій і впровадження сучасних підходів; ухвалення рішень розглядається як відповідальний процес, що враховує мету, ресурси, ризики, альтернативи та можливі наслідки. Водночас розуміння підлеглих і турбота про них передбачає врахування їхніх індивідуальних особливостей, потреб та забезпечення належних умов служби й розвитку.

Перебування у зоні бойових дій супроводжується постійним усвідомленням загрози життю, що створює тривале психоемоційне напруження. Дослідження показують, що ефективність психологічного відновлення військовослужбовців значною мірою залежить від стилю лідерства командира. За результатами опитування (MLQ) було встановлено, що підлеглі демократичних і підтримувальних керівників мали на 25 % вищі показники стресостійкості за шкалою CD-RISC порівняно з військовими, які перебували під керівництвом авторитарних командирів, а також зафіксовано статистично значущий позитивний зв'язок між демократичним стилем керівництва і рівнем психологічної стійкості [3, с. 96].

Отже, ефективне військове лідерство ґрунтується на особистому прикладі командира, який задає високі стандарти професіоналізму, дисципліни та моральної поведінки. Належне інформування підлеглих

забезпечує прозорість управління, розуміння спільної мети та налагодження зворотного зв'язку. Підтримка морального духу підрозділу виступає чинником його психологічної стійкості, а виховання відповідальності досягається через делегування повноважень, забезпечення ресурсами та формування готовності особового складу відповідати за результати власної діяльності. У сучасних умовах саме такий підхід забезпечує боєздатність, оперативну гнучкість та ефективне виконання завдань підрозділом.

Список використаних джерел

1. Джоко Віллінк. Стратегія і тактика лідерства. Київ : BookChef, 2021. 368 с.
2. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних Силах України : ОП 1-296 / затв. Начальником Генерального штабу ЗС України. Київ, 2024.
3. Стасюк В. В., Федоренко Ю. А. Вплив лідерства командирів на ефективність психологічного відновлення особового складу після участі в бойових діях // Психологічний журнал. 2025. № 15. С. 93–99.
4. Тіторенко О. М., Філіпчук Ю. Л., Стасюк В. В. Роль командирів у формуванні психологічної готовності підлеглих до виконання бойових завдань // Вісник Національного університету оборони України. 2025. Т. 85, № 3. С. 178–185. DOI : <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-85-3-178-185>

ТРИБУНА МОЛОДОГО АВТОРА

Ірина АСТАФ'ЄВА

студентка ННІ

права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга КУЛІНІЧ

завідувач кафедри т

еорії держави та права

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ПІСЛЯВОЄННА РЕКОНСТРУКЦІЯ ОБОРОННОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ СПІВПРАЦІ З ЛИТВОЮ У СФЕРІ БЕЗПІЛОТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Післявоєнна реконструкція оборонного сектору України передбачає не лише відновлення зруйнованих ресурсів, а формування нової технологічно орієнтованої моделі безпеки. У цьому процесі ключову роль відіграють безпілотні технології, які довели свою ефективність у сучасній війні. Водночас стратегічно важливим чинником успішної трансформації є міжнародне партнерство, зокрема співпраця з Литвою як одним із найбільш послідовних союзників України в європейському безпековому просторі.

Литва виступає не лише політичним партнером, а й активним учасником формування нової оборонно-технологічної архітектури регіону. Попри обмежені територіальні ресурси, ця держава демонструє високий рівень інституційної готовності до розвитку інновацій у сфері безпілотних систем, включаючи дрони, засоби радіоелектронної боротьби та автономні рішення. Важливою перевагою Литви є її інтегрованість у механізми Європейського Союзу та НАТО, що відкриває доступ до фінансування, технологій та стандартів, критично важливих для масштабування українських розробок.

Співпраця України з Литвою у сфері БПЛА вже переходить від формату допомоги до повноцінного стратегічного партнерства. Зокрема, практичним кейсом є реалізація спільних ініціатив із виробництва безпілотних систем, що базуються на принципі взаємного забезпечення та обміну технологіями. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити потреби оборони обох держав, але й формувати спільний ринок оборонної продукції.

Особливої уваги заслуговує синергія українського бойового досвіду та литовських технологічних рішень. Україна забезпечує унікальну емпіричну базу застосування БПЛА в умовах реальних бойових дій, тоді як Литва пропонує інституційні механізми масштабування, стандартизації та інтеграції в європейський оборонний простір. Наприклад, українські розробки у сфері FPV-дронів можуть бути доповнені литовськими рішеннями у сфері захищеного зв'язку та координації автономних систем, що створює передумови для розробки високотехнологічних комплексів нового покоління.

Перспективним напрямом співпраці є створення спільних науково-дослідних центрів, орієнтованих на розробку безпілотних систем із використанням штучного інтелекту. Такі центри можуть стати платформою для об'єднання наукового потенціалу обох країн, а також для підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері оборонних технологій. До того ж, співпраця у сфері БПЛА сприяє гармонізації технічних стандартів відповідно до вимог НАТО, що є важливим кроком у процесі євроатлантичної інтеграції України.

Не менш важливим є цивільний вимір українсько-литовського партнерства. Спільно розроблені безпілотні технології можуть використовуватися у процесах післявоєнного відновлення, зокрема для розмінування територій, моніторингу інфраструктури, екологічного контролю та логістики гуманітарної допомоги, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [1]. Литва у цьому контексті може виступати як технологічний і фінансовий хаб, що забезпечує доступ до європейських програм підтримки реконструкції.

Водночас розвиток співпраці потребує вирішення низки викликів, серед яких узгодження нормативно-правових підходів, захист інтелектуальної власності та адаптація до регуляторних стандартів ЄС. Проте високий рівень політичної довіри між Україною та Литвою створює сприятливі умови для подолання цих бар'єрів.

У науковому аспекті доцільно виокремити ключові напрями подальших досліджень: формування правових механізмів спільного виробництва оборонної продукції, розробка стандартів використання безпілотних систем у військовій та цивільній сферах, а також аналіз ролі міжнародного партнерства у розвитку інноваційних оборонних кластерів.

Отже, співпраця України з Литвою у сфері безпілотних технологій є не лише інструментом післявоєнного відновлення, але й стратегічною платформою для формування сучасної оборонної моделі. Її розвиток сприятиме створенню потужного регіонального оборонного кластеру, здатного забезпечити як національну, так і колективну безпеку в європейському просторі.

Список використаних джерел

1. Мінченко Є. Особливості застосування безпілотних літальних апаратів під час ліквідації надзвичайних ситуацій/Є. Мінченко, Д. Казначеев//Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Дніпро, 26 квітня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 158-160

Ілона БУЯКОВА

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України

Науковий керівник:

Володимир РОГАЛЬСЬКИЙ

старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

Професійна мотивація є складним, багаторівневим соціально-психологічним феноменом, що визначає не лише спрямованість діяльності особистості, а й рівень її включеності, витривалості та здатності діяти в умовах підвищеного ризику. У секторі безпеки і оборони України, що функціонує в умовах тривалої збройної агресії, значення мотивації набуває особливої ваги, оскільки вона виступає фундаментом боєздатності, психологічної стійкості та ефективності виконання службово-бойових завдань. Мотивація тут виходить за межі класичного розуміння як стимулу до праці і трансформується у внутрішню силу, що забезпечує здатність діяти навіть у ситуаціях загрози життю, фізичного виснаження та емоційного напруження.

Сутність професійної мотивації полягає у формуванні системи внутрішніх і зовнішніх спонукань, які визначають поведінку фахівця, спрямовують її на досягнення професійних цілей та підтримують активність у процесі виконання службових обов'язків [1, с.101]. Вона має складну структуру, що включає потреби, інтереси, цінності, переконання, установки та цілі. Внутрішні мотиви є найбільш стійкими і пов'язані з особистісним сенсом професії: це прагнення до самореалізації, відчуття значущості своєї діяльності, переконання у правильності обраного шляху, бажання приносити

користь суспільству та державі. Саме вони формують глибинну основу професійної ідентичності та забезпечують довготривалу залученість у діяльність. Зовнішні мотиви, такі як матеріальне забезпечення, соціальні гарантії, престиж професії, службове просування, виконують важливу підтримувальну функцію, однак їхній вплив є обмеженим у часі, якщо вони не підкріплені внутрішнім переконанням у значущості служби [2, с.160-162]. У цьому контексті особливо важливим є гармонійне поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивів, адже саме їх синергія забезпечує стабільну та результативну діяльність.

Ефективність діяльності фахівців сектору безпеки безпосередньо залежить від рівня сформованості мотивації. Вона проявляється у здатності швидко приймати рішення, діяти в умовах невизначеності, витримувати фізичні та психоемоційні навантаження, зберігати самоконтроль і професійну адекватність у критичних ситуаціях. У бойових умовах мотивація набуває екзистенційного характеру: вона стає фактором, що дозволяє людині долати страх, втому, сумніви та продовжувати виконання завдань. Особливої значущості набувають такі мотиваційні компоненти, як патріотизм, почуття обов'язку, відповідальність за побратимів, віра у справедливість своєї місії. У цих умовах відбувається трансформація мотиваційної структури: матеріальні стимули відходять на другий план, а провідну роль починають відігравати морально-психологічні чинники, що забезпечують внутрішню стійкість і здатність до самопожертви [3, с.184; 6].

Психологічна стійкість, зокрема, тісно пов'язана з мотивацією і значною мірою визначається нею. Високий рівень мотивації сприяє формуванню адаптаційних механізмів, підвищує толерантність до стресу, знижує ризик професійного вигорання та посттравматичних розладів. Особливо це важливо для молодих фахівців, які лише починають свою службу і стикаються з новими, часто екстремальними умовами. Наявність чітких мотиваційних орієнтирів, розуміння сенсу своєї діяльності та підтримка з боку колективу дозволяють їм швидше адаптуватися і досягати необхідного рівня професійної готовності.

Водночас мотивація не є універсальною і однаковою для всіх. Вона має виражені індивідуальні та гендерні особливості, які необхідно враховувати в процесі управління персоналом. Жінки зазвичай більше орієнтовані на соціальні аспекти діяльності: міжособистісні відносини, психологічний комфорт, визнання та підтримку. Для них важливими є стабільність, баланс між службою та особистим життям, можливість самовираження. Чоловіки частіше демонструють орієнтацію на досягнення результату, автономію у прийнятті рішень, готовність до ризику та витривалість у складних умовах. Молоді фахівці потребують чіткості в організації служби, можливостей для навчання і професійного зростання, тоді як досвідчені співробітники більше цінують стабільність, соціальні гарантії та визнання їх внеску. Ігнорування цих відмінностей може призводити до зниження мотивації, конфліктів у

колективі та зменшення ефективності діяльності [3, с.182-183; 5].

Ключову роль у формуванні та підтримці мотивації відіграє лідерство. Саме керівник визначає психологічний клімат у підрозділі, задає тон взаємодії, формує систему цінностей і пріоритетів. Найбільш ефективним у сучасних умовах є трансформаційне лідерство, яке ґрунтується на здатності надихати, підтримувати, розвивати підлеглих та формувати у них відчуття причетності до спільної мети. Такий керівник не лише контролює виконання завдань, а й виступає наставником, який допомагає розкрити потенціал кожного члена колективу. Натомість авторитарний стиль управління, заснований виключно на наказах і контролі, може забезпечити короткострокову дисципліну, але в довгостроковій перспективі призводить до зниження ініціативності, відповідальності та внутрішньої мотивації.

Підвищення рівня професійної мотивації в органах сектору безпеки потребує системного та комплексного підходу. Насамперед важливо забезпечити прозорість і справедливість у системі винагород, поєднуючи матеріальні стимули з моральним заохоченням, таким як нагороди, відзнаки, публічне визнання заслуг. Не менш важливою є соціальна підтримка особового складу, включаючи забезпечення пільг, медичної та психологічної реабілітації, підтримку сімей військовослужбовців. Значну роль відіграє створення умов для професійного розвитку, зокрема через навчання, тренінги, підвищення кваліфікації та використання сучасних освітніх платформ. Важливо також розвивати ефективну комунікацію в підрозділах, забезпечувати зворотний зв'язок, враховувати думку особового складу та оперативно реагувати на проблеми. Використання цифрових технологій може значно підвищити ефективність моніторингу морально-психологічного стану та управління мотиваційними процесами.

Таким чином, професійна мотивація є системоутворюючим фактором ефективності діяльності фахівців сектору безпеки. Вона визначає не лише рівень виконання службових завдань, а й здатність особового складу зберігати стійкість, адаптуватися до складних умов і діяти в інтересах держави навіть у найекстремальніших ситуаціях. Відсутність цілісної системи формування та підтримки мотивації неминуче призводить до зниження боєздатності, втрати кадрів, професійного вигорання та ослаблення національної безпеки. Саме тому розвиток мотиваційної сфери має стати одним із пріоритетних напрямів кадрової політики в секторі безпеки і оборони України.

Список використаних джерел

1. Іванова Н. Г., Андрусишин Ю. І. Психологічні аспекти оцінки професійної діяльності фахівців сектору безпеки. *Вісник Національного університету оборони України*. 2017. № 1 (48). С. 98-104.
2. Залож В. В., Торічний В. О., Шашкун І. В. Мотивація особового складу Державної прикордонної служби України в умовах воєнного стану: виклики та шляхи вдосконалення. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(10). С. 154-169. DOI :

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-5\(10\)-154-169](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-5(10)-154-169).

3. Швець Д. В., Пономаренко Я. С. Гендерні відмінності мотивації поліцейських та їхні імплікації для професійної діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 2. С. 182-186. DOI : <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2025.2.32>.

4. Ленкова Т.Р., Казначеев Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 149-150.

5. Казначеев Д. Г., Настич Т. М. Забезпечення принципу гендерної рівності у правоохоронній діяльності. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. праць. Харків : ХНУВС, 2020. 336 с. С. 31–33.

6. Казначеев Д., Лопаєва О. Здійснення національно-патріотичного виховання курсантської та студентської молоді як важливий чинник підготовки кадрів для Національної поліції України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 4 (114). С. 303-307.

Ілона БУЯКОВА

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України

Науковий керівник:

Сергій ПЕТРЕНКО

старший викладач
кафедри спеціальної фізичної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Психологічна стійкість у сучасних умовах функціонування сектору безпеки і оборони України набуває стратегічного значення, виходячи далеко за межі індивідуальної характеристики особистості та перетворюючись на один із ключових ресурсів національної безпеки. В умовах гібридної війни, збройної агресії, інформаційно-психологічного протистояння та високого рівня невизначеності саме здатність особового складу зберігати внутрішню рівновагу, ефективно діяти під впливом стресу та протистояти деструктивним впливам визначає не лише успішність виконання конкретних службово-бойових завдань, а й загальну стійкість державних інституцій. Психологічна стійкість у цьому контексті постає як інтегративна властивість особистості, що забезпечує здатність до адаптації, саморегуляції та

збереження функціональної ефективності в умовах тривалого психоемоційного напруження.

На рівні системи національної безпеки психологічна стійкість розглядається як результат цілеспрямованого впливу на свідомість, емоційно-вольову сферу та поведінкові установки військовослужбовців і правоохоронців. Її формування є складовою морально-психологічного забезпечення, яке охоплює не лише підготовку до виконання завдань, але й створення умов для збереження психічного здоров'я особового складу [1, с. 103]. Особливого значення це набуває в умовах, коли противник активно застосовує засоби інформаційно-психологічного впливу, спрямовані на деморалізацію, дезорієнтацію та підриє довіри до командування і держави в цілому. У таких умовах психологічна стійкість виступає своєрідним «психологічним щитом», що дозволяє протистояти маніпуляціям, зберігати критичне мислення та підтримувати бойовий дух.

Структурно психологічна стійкість є багатовимірною системою, що включає як когнітивні, так і емоційно-вольові та поведінкові компоненти. Одним із ключових її елементів є адаптивні ресурси особистості, до яких належать когнітивна гнучкість, здатність до переоцінки ситуації, позитивна інтерпретація подій, а також уміння знаходити сенс навіть у складних і травматичних обставинах [2, с. 311]. Ці характеристики забезпечують здатність особистості не лише реагувати на стрес, але й трансформувати його у фактор розвитку. Важливу роль відіграє емоційна регуляція, яка дозволяє контролювати інтенсивність емоційних реакцій, запобігати афективним зривам і зберігати здатність до раціонального мислення.

Особистісний вимір психологічної стійкості представлений такими якостями, як стресостійкість, урівноваженість, опірність та впевненість у власних силах. Стресостійкість забезпечує здатність функціонувати в умовах високого психічного навантаження без суттєвого зниження ефективності діяльності. Урівноваженість проявляється у стабільності поведінки та емоцій навіть у ситуаціях невизначеності або небезпеки [3, с. 263; 7]. Опірність, у свою чергу, відображає здатність протистояти зовнішньому тиску, долати страх, втому та інші деструктивні фактори. Важливим компонентом є також самоефективність (self-efficacy), яка визначає рівень впевненості особистості у власній здатності успішно виконувати поставлені завдання [2, с.310]. Високий рівень самоефективності сприяє активній позиції, ініціативності та готовності брати на себе відповідальність навіть у складних умовах.

Не менш важливим елементом є рефлексія як здатність до усвідомлення та аналізу власних психічних станів, дій і рішень. Рефлексивність дозволяє формувати ефективні копінг-стратегії, коригувати поведінку та уникати повторення помилок. У професійній діяльності військовослужбовців і правоохоронців це має особливе значення, оскільки дозволяє швидко адаптуватися до змін обстановки та приймати обґрунтовані рішення в умовах обмеженого часу.

Вплив психологічної стійкості на ефективність службово-бойової діяльності є комплексним і проявляється на кількох рівнях. Передусім вона забезпечує збереження працездатності в екстремальних умовах, що включає здатність підтримувати концентрацію уваги, швидкість реакції та точність дій. У ситуаціях бойового стресу це безпосередньо впливає на якість прийняття рішень, від яких може залежати життя як самого фахівця, так і його товаришів. Психологічно стійкі особи демонструють вищий рівень професійної надійності, оскільки здатні діяти відповідно до алгоритмів навіть у стані сильного емоційного напруження.

До того ж, психологічна стійкість є важливим фактором профілактики психогенних втрат, що можуть проявлятися у вигляді дезадаптації, зниження мотивації, професійного вигорання або розвитку посттравматичних стресових розладів [3, с.263]. Своєчасне формування та підтримка стійкості дозволяє зменшити ризик виникнення таких станів, а також сприяє швидшому відновленню після пережитих травматичних подій. У цьому контексті вона виступає не лише як ресурс ефективності, але і як чинник збереження психічного здоров'я особового складу.

Формування психологічної стійкості здійснюється в межах системи психологічного забезпечення, що має поетапний характер і охоплює підготовчий, безпосередній та реабілітаційний етапи. На підготовчому етапі основна увага приділяється відбору кандидатів з урахуванням їхніх психологічних характеристик, а також моделюванню умов майбутньої діяльності. Це включає тренування в умовах, максимально наближених до реальних, розвиток навичок саморегуляції, формування згуртованих колективів із високим рівнем психологічної сумісності. Такий підхід дозволяє заздалегідь підготувати особовий склад до можливих стресових ситуацій та зменшити рівень їх негативного впливу.

Безпосередній етап передбачає підтримку психологічної стійкості під час виконання службово-бойових завдань. Це реалізується через використання методів психологічної саморегуляції, підтримку командирів, ефективну комунікацію в підрозділі, а також організацію умов, що сприяють зниженню психоемоційного напруження. Важливу роль відіграє лідерство, оскільки саме командири задають тон психологічного клімату в колективі та впливають на рівень довіри, мотивації і впевненості підлеглих.

Реабілітаційний етап спрямований на відновлення психологічного стану після виконання завдань, особливо у випадках, пов'язаних із застосуванням зброї, втратами або перебуванням у тривалому стресі. Він поєднує психологічну допомогу, консультування, заходи з реадaptaції та повернення до повсякденної діяльності. Ефективна реабілітація дозволяє не лише відновити функціональний стан особового складу, але й підвищити його готовність до подальшого виконання завдань [4, с.54; 5].

Таким чином, психологічна стійкість виступає фундаментальною основою професійної діяльності в секторі безпеки і оборони України,

забезпечуючи здатність особового складу ефективно діяти в умовах підвищеного ризику та невизначеності. Її формування і підтримка потребують системного підходу, що охоплює індивідуальний, груповий та організаційний рівні, а також інтеграції психологічної підготовки в загальну систему професійної підготовки. Саме комплексний розвиток психологічної стійкості є запорукою підвищення боєздатності, збереження людського потенціалу та забезпечення національної безпеки держави.

Список використаних джерел

1. Круть П. П., Бабак С. А. Вплив психологічної стійкості особового складу сектору безпеки і оборони України на ефективність управління застосуванням сучасних військових сил та засобів. *Активне використання інформаційних технологій у сучасних конфліктах*: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 30 листопада 2022 р.). 2022. С. 103-105.
2. Барчі Б. В. Психологічна витривалість як ключовий ресурс професійної ефективності в екстремальних умовах. *Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України: матеріали конференції*: тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф. 2025. С. 309-311.
3. Уманець К. Бардін Є. Психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки та оборони України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 квітня 2025 р.). 2025. С. 262-264.
4. Лопаєва О. М. Особливості психологічного забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку України в особливих умовах. *Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності*: матеріали регіонального круглого столу (м. Дніпро, 4 червня 2021 р.). 2021. С. 53-55.
5. Казначеев Д.Г., Лопаєва О.М. Особливості формування психологічної стійкості і готовності працівників поліції у процесі навчання з вогневої підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4 (97). С. 82–85.
6. Казначеев Д. Г., Шевцова Д. І. Удосконалення психологічної підготовки працівників Національної поліції України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні*: матер. круг. столу (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.). Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 25-26.
7. Казначеев Д.Г. Формування професійно-важливих якостей працівників сил охорони правопорядку. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 березня 2019 р.). Харків : НАНГУ, 2019. С.76-77

Станіслав ВАРВУС

курсант ННІ поліцейської діяльності

Науковий керівник:

Ігор КОСТРОМА

старший викладач кафедри

спеціальної фізичної підготовки

Національної академії внутрішніх справ

РОЗВИТОК ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ ПРАЦІВНИКІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах діяльність працівників сектору безпеки вирізняється системним впливом факторів підвищеного ризику, що зумовлює значні фізичні та психоемоційні навантаження. Динамічність оперативної обстановки, її варіативність і часто непередбачуваний характер вимагають від фахівців високого рівня мобілізаційної готовності та здатності до швидкої адаптації. Особливо гостро це актуалізується в умовах воєнного стану, коли спектр службово-бойових завдань розширюється, а інтенсивність їх виконання суттєво зростає. За таких обставин закономірно підвищується значення функціональної витривалості як інтегральної характеристики, що забезпечує ефективність професійної діяльності та виступає однією з базових передумов її результативності [1, с. 79; 6].

У науковому дискурсі функціональна витривалість традиційно трактується як здатність організму тривалий час виконувати роботу різної інтенсивності без істотного зниження ефективності. Водночас у контексті професійної підготовки працівників сектору безпеки це поняття набуває комплексного змісту. Воно охоплює не лише соматичні характеристики (рівень розвитку серцево-судинної та дихальної систем, енергозабезпечення м'язової діяльності), але й психофізіологічні компоненти, зокрема стресостійкість, швидкість сенсомоторних реакцій, здатність до концентрації уваги в умовах дефіциту часу та інформаційного перевантаження [5, с. 18]. Таким чином, функціональна витривалість доцільно розглядати як багатокомпонентну властивість організму, що формується на перетині фізіологічних резервів і психологічних механізмів регуляції діяльності.

Логічним продовженням зазначеного є розгляд місця функціональної витривалості у структурі професійної підготовки. У цьому контексті особливого значення набуває спеціальна фізична підготовка, яка виступає не допоміжним, а системоутворювальним елементом освітнього процесу. Саме в її межах відбувається цілеспрямоване формування професійно значущих рухових умінь і навичок, а також розвиток ключових фізичних якостей – сили, швидкості, координації та витривалості. До того ж, вона забезпечує

засвоєння прикладних дій, зокрема прийомів самозахисту, фізичного впливу, елементів рукопашного бою, що безпосередньо корелюють із реальними умовами службової діяльності [3, с. 2]. Отже, функціональна витривалість у даному випадку виступає як результат і водночас умова ефективності спеціальної фізичної підготовки.

Подальший аналіз дозволяє встановити прямий причинно-наслідковий зв'язок між рівнем розвитку функціональної витривалості та якістю виконання типових службових завдань. Йдеться про такі види діяльності, як переслідування правопорушників, затримання осіб, що чинять опір, подолання перешкод різного характеру, виконання дій у засобах індивідуального захисту, а також участь у тривалих спеціальних операціях. В умовах наростаючої втоми саме достатній рівень витривалості забезпечує збереження координації рухів, точності дій і швидкості прийняття рішень [7–9]. Натомість її недостатній розвиток призводить до швидкого виснаження функціональних систем організму, зниження когнітивної продуктивності та підвищення ймовірності помилкових дій [1, с. 80; 2, с. 53].

Особливої гостроти зазначена проблема набуває в умовах воєнного стану, що характеризуються поєднанням тривалих навантажень, обмежених можливостей для відновлення та постійного впливу стресогенних чинників. У таких ситуаціях функціональна витривалість виконує компенсаторну та стабілізуючу функції, забезпечуючи підтримання працездатності на належному рівні протягом тривалого часу. Вона також сприяє підвищенню стійкості до впливу несприятливих факторів зовнішнього середовища, включаючи температурні коливання, дефіцит сну та інформаційне перевантаження [5, с. 56].

У цьому зв'язку актуалізується питання оптимізації засобів і методів розвитку функціональної витривалості. Сучасна практика фізичної підготовки демонструє ефективність використання інтервальних і кругових тренувань, які дозволяють варіювати інтенсивність навантаження та моделювати реальні умови діяльності. Доцільним є також застосування вправ із використанням службового спорядження, що підвищує специфічність тренувального впливу, а також впровадження ситуаційно-рольових завдань, спрямованих на інтеграцію фізичних і психічних компонентів діяльності [4, с. 34]. Важливою методичною умовою є поєднання аеробних та анаеробних режимів роботи, що сприяє комплексному розвитку енергетичних систем організму та підвищенню його адаптаційного потенціалу [5, с. 68].

Окрім індивідуального аспекту, функціональна витривалість має суттєве значення і для забезпечення ефективної командної взаємодії. Узгодженість дій підрозділу значною мірою залежить від рівня підготовленості кожного його члена. Високий рівень витривалості забезпечує здатність підтримувати заданий темп роботи, дотримуватися тактичних схем і своєчасно реагувати на зміну оперативної ситуації. Водночас недостатня підготовленість окремих працівників може знижувати загальну ефективність

групи, виступаючи дестабілізуючим чинником у процесі виконання службових завдань [2, с. 55].

Отже, узагальнюючи викладене, доцільно констатувати, що функціональна витривалість є ключовим інтегральним показником професійної готовності працівників сектору безпеки. Вона забезпечує здатність ефективно діяти в умовах підвищених навантажень, зберігати когнітивну стійкість і приймати обґрунтовані рішення в ситуаціях високої складності. Відтак її цілеспрямований розвиток має розглядатися як один із пріоритетних напрямів удосконалення системи професійної підготовки в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Кириченко А. Фізична витривалість як ключовий фактор боєздатності особового складу: напрями підвищення. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 квітня 2025 р.)*. Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 79–81.
2. Бондаренко В. В. Особливості застосування поліцейських заходів під час професійної діяльності працівників патрульної поліції. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. пр. (м. Харків, 24 трав. 2018 р.)*. Харків : ХНУВС, 2018. С. 52–57.
3. Сергієнко Ю. П. Спеціальна фізична підготовка в системі професійного навчання працівників поліції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 1. С. 2–4.
4. Ковальчук А. М. Виконання навчальних вправ з фізичної та рятувальної підготовки : метод. рек. Львів, 2020. 92 с.
5. Дідковський В. А., Бондаренко В. В., Кузенков О. В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : НАВС, 2019. 98 с.
6. Бондаренко В. В., Плisko В. І., Бикова Г. В., Козенко С. М., Білик В. В., Кострома І. О. Організація самостійної роботи курсантів під час опанування практично спрямованих дисциплін: психологічні та педагогічні аспекти в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», 7 (53). 2025. С. 757–768. URL : [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7\(53\)-757-768](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-7(53)-757-768)*
7. Бондаренко В.В., Пронтенко К.В., Худякова Н.Ю., Кострома І. О., Сергієнко С.А. Сформованість навичок здорового способу життя у курсантів-майбутніх фахівців сектору безпеки й оборони. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт), 2 (201). 2026. С. 35–40. (DOI : [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.02\(201\).06](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.02(201).06))*
8. Спеціальна фізична підготовка : навч. посіб. / [В. Бондаренко, С. Решко, В. Дідковський та ін.]; за заг ред. В. Чернея, Р. Сербина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т.П. 2021. 341 с. URL : <https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/3d021e3e-db65-4e01-a328-ac67fef1574f/content>.
9. Розвиток фізичних якостей здобувачів вищої освіти ЗВО МВС України : метод. рек. / В. В. Бондаренко, С.М. Решко, Г.В. Бикова та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 108 с. URL : <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7585355-8bef-446e-ba5d-94d10ac9ccf0/content>.

Злата ВОЛОБОЄВА

студентка ННІ права
та соціального менеджменту

Науковий керівник:

Ольга ГАБОРЕЦЬ

доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки
ННІ підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка Донецького
державного університету внутрішніх
справ, доктор філософії, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Закон України (далі – ЗУ) «Про освіту» у статті 12 визначив інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових, необхідних кожному здобувачу освіти [1]. Водночас цей Закон не розкриває структуру зазначеної компетентності та не встановлює вимог до її меж, залишаючи відповідне трактування підзаконним актам та галузевим стандартам. Для загальної середньої та вищої освіти така межа є прийнятною, бо зміст цифрових умінь визначається освітніми програмами. Інша ситуація у відомчих закладах вищої освіти, що готують фахівців для сектору безпеки і оборони. Тут зміст цифрових компетентностей пов'язаний із здатністю держави протидіяти воєнним загрозам та кримінальним правопорушенням, зокрема у кіберпросторі, що є актуальним на сьогодні.

Передусім зауважимо, що нормативне визначення сектору безпеки і оборони міститься у ЗУ «Про національну безпеку України». Частина 1 статті 12 цього Закону структурує сектор через чотири складові, як-то: сили безпеки, сили оборони, оборонно-промисловий комплекс та громадяни і громадські об'єднання, які добровільно сприяють забезпеченню національної безпеки [2]. Кожна із цих складових потребує цифрових компетентностей різного профілю та рівня. Наприклад, працівники підрозділу кіберполіції мають володіти навичками цифрової криміналістики та аналізу великого обсягу даних, тоді як офіцер Збройних Сил України – уміннями роботи з автоматизованими системами управління та засобами супутникової навігації. За такої різноманітності потреб формування цифрових компетентностей не може зводитися до єдиного освітнього компоненту, пов'язаного з інформаційними та комунікаційними технологіями, а вимагає системного підходу закладеного в освітніх стандартах кожної спеціальності.

Основні засади розвитку цифрових компетентностей на загальнодержавному рівні визначені Концепцією розвитку цифрових компетентностей, схваленою розродженням Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. Цей документ констатує, що відсутність єдиних вимог до цифрових компетентностей у системі освіти не дозволяє забезпечити розвиток усіх сфер суспільного життя відповідно до вимог глобальної цифровізації [3]. Підґрунтям Концепції стала Рамка цифрової компетентності для громадян України, розроблена Міністерством цифрової трансформації на основі європейської моделі DigComp 2.1. Рамка охоплює шість сфер (від основ комп'ютерної грамотності до розв'язання проблем у цифровому середовищі) та передбачає шість рівнів володіння [4, с. 10]. Проте ані Концепція, ані Рамка не містять спеціальних положень щодо безпекового сектору, де стандартний набір із тридцяти загальних компетентностей є необхідним, але недостатнім.

У той же час, ЗУ «Про вищу освіту» у статті 26 серед основних завдань закладу вищої освіти вказує на провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями. Стаття 32 цього ж Закону закріплює принцип автономії закладів вищої освіти, а стаття 3 відносить доступність до принципів державної політики у сфері вищої освіти. Для закладів вищої освіти системи МВС України ці загальні норми конкретизовані ЗУ «Про Національну поліцію», статті 73 та 74 якого регламентують відповідно первинну професійну підготовку та підготовку поліцейських у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання [6]. Хоча жодна із цих норм не оперує терміном «цифрова компетентність», їх системне тлумачення з урахуванням статті 12 ЗУ «Про освіту» [1] дає підстави стверджувати, що формування відповідних умінь є складовою якісної професійної підготовки.

На стратегічному рівні зв'язок між цифровими компетентностями фахівців та обороноздатністю держави передбачені у двох ключових документах, а саме Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 [7], серед пріоритетів визначає завершення формування національної системи кібербезпеки, що неможливо без підготовлених фахівців. Стратегія кібербезпеки України, затверджена Указом Президента України від 26.08.2021 № 447/2021 [8], прямо визнає, що розвиток цифрової грамотності раніше здійснювався без чіткої програми, а кібернавчання проводилися безсистемно [8]. У контексті відомчої освіти цей висновок означає, що формування цифрових компетентностей у здобувачів вищої освіти довгий час не мало ні єдиного підходу, ні узгоджених критеріїв оцінювання.

Вважаємо, що змістовне наповнення цифрових компетентностей фахівця безпекового сектору виходить далеко за межі загальної Рамки. Окрім базових умінь, до яких слід віднести пошук та оцінку інформації, створення

цифрового контенту, безпечну комунікацію в мережі, такий фахівець має володіти спеціальними (фаховими) навичками, зумовленими характером його професійної діяльності. Іншими словами, галузева цифрова компетентність є надбудовою над базовою і потребує окремої нормативної регламентації. З цього випливає ключова проблема – на сьогодні жоден нормативний акт не визначає переліку та рівнів цифрових компетентностей, притаманних для сектору безпеки і оборони. Концепція розвитку цифрових компетентностей [3] має загальний характер і зосереджена переважно на потребах цивільного населення. Рамка цифрової компетентності [4] адаптована з європейської моделі без урахування безпекової специфіки. Стандарти вищої освіти за відповідними спеціальностями (D8 Право, K9 Правоохоронна діяльність, K5 Військове управління) містять загальні формулювання «здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології», не деталізуючи його. Така невизначеність створює ситуацію, за якої кожен відомчий заклад формує цифрові компетентності на власний розсуд, без можливості об'єктивного порівняння результатів.

Наявність зазначеної прогалини посилюється й практичними чинниками. Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28.12.2021 № 685/2021 [9], акцентує увагу на протидії деструктивним інформаційним операціям та маніпулятивним технологіям. Це означає, що разом із технічними вміннями цифрова компетентність фахівця безпекового сектору має включати й так звану інформаційну стійкість. Тобто здатність верифікувати відомості з різних джерел, розпізнавати сфабриковані документи, протидіяти соціальній інженерії. Формування таких навичок потребує не лише опанування окремих освітніх компонентів, а й наскрізної інтеграції відповідних вправ у всі обов'язкові та вибіркові компоненти освітньої програми – від загальноправових до тактико-спеціальних.

Підсумовуючи, зазначимо, що формування цифрових компетентностей у процесі підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони на сьогодні регулюється переважно нормами загального характеру – це ЗУ «Про освіту» [1], ЗУ «Про вищу освіту» [5], Концепцією розвитку цифрових компетентностей [3]. Спеціальне законодавство безпекового сектору (ЗУ «Про національну безпеку» [2], ЗУ «Про Національну поліцію» [6], стратегічні документи [7; 8; 9]) фіксує потребу у висококваліфікованих фахівцях, однак не визначає конкретного змісту та рівнів цифрових компетентностей такої категорії осіб. Ця нормативна прогалина, на нашу думку, потребує виправлення шляхом розроблення галузевих рамок цифрових компетентностей, адаптованих до потреб кожної зі складових сектору безпеки і оборони, а також внесення відповідних змін до стандартів вищої освіти та освітніх програм відомчих закладів.

Список використаних джерел

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>.
4. Рамка цифрової компетентності для громадян України. Міністерство цифрової трансформації України, 2021. 105 с.
5. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
6. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України». Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>.

Нікіта ГРІНЧУК

здобувач вищої освіти
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Вадим ФУРСА

доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному світі, де геополітичні конфлікти набувають нових форм, питання забезпечення державного суверенітету стає ключовим для збереження незалежності націй. Особливо актуальною ця проблема є для України, яка стикається з викликами зовнішньої агресії, економічних санкцій та інформаційної війни. Державний суверенітет, як верховенство влади в межах території та незалежність у міжнародних відносинах, вимагає комплексного правового регулювання. Мета цих тез – проаналізувати правові механізми, що забезпечують суверенітет, з урахуванням норм міжнародного та національного права, а також запропонувати шляхи їх удосконалення в умовах гібридних загроз. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації правових інструментів до реалій, коли традиційні кордони суверенітету розмиваються через кіберпростір та глобалізацію. Методологічною основою є системний аналіз норм Статуту ООН, Конституції України та інших актів із акцентом на порівняльний підхід до міжнародних стандартів.

Державний суверенітет ґрунтується на принципах суверенної рівності та невтручання, закріплених у міжнародному праві. Статут ООН, як фундаментальний документ, у статті 2 проголошує суверенну рівність держав і заборону застосування сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності [2]. Ці принципи захищають держави від зовнішнього втручання, дозволяючи лише колективні заходи через Раду Безпеки ООН у разі загрози миру. В умовах сучасних конфліктів, таких як анексія територій чи гібридна агресія, ці механізми набувають особливого значення. Наприклад, резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо територіальної цілісності України підкреслюють невизнання змін кордонів силою, що слугує правовим бар'єром проти агресії. До того ж, Гельсінський заключний акт ОБСЄ 1975 року закріплює принципи непорушності кордонів та невтручання у внутрішні справи, які стали основою для європейської

безпеки [3]. Ці акти створюють правову основу для дипломатичного тиску та санкцій, як інструментів захисту суверенітету. У сучасних умовах, коли інформаційна війна стає частиною агресії, ці механізми доповнюються нормами про кібербезпеку, наприклад, через Будапештську конвенцію про кіберзлочинність, що регулює трансграничні загрози без порушення суверенітету.

Національне законодавство України формує внутрішні механізми забезпечення суверенітету, інтегруючи міжнародні стандарти. Конституція України у статті 1 проголошує державу суверенною та незалежною, а у статті 17 визначає захист суверенітету як найважливішу функцію держави [1]. Ці положення конкретизуються у законах про національну безпеку та оборону, де передбачено створення системи стримування агресії через Збройні Сили та міжнародне партнерство. У сучасних умовах, з урахуванням воєнного стану, введеного з 2014 року, правові механізми включають обмеження прав для забезпечення безпеки, але з дотриманням пропорційності, як вимагає стаття 64 Конституції. Наприклад, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» дозволяє тимчасове обмеження свобод, але забороняє порушення базових прав, що узгоджується з принципами міжнародного гуманітарного права [8]. До того ж, механізми забезпечення суверенітету охоплюють судовий захист, де Конституційний Суд України тлумачить норми щодо територіальної цілісності, як у рішенні щодо статусу Криму. В умовах економічних санкцій правові інструменти включають міжнародні угоди про торгівлю, де Україна використовує СОТ для оскарження обмежень, що загрожують економічному суверенітету.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у посиленні механізмів захисту суверенітету через колективну оборону та судові процедури. НАТО, відповідно до статті 5 Вашингтонського договору, гарантує колективну оборону, де напад на одного члена вважається нападом на всіх [4]. Для України, як партнера Альянсу, це означає підтримку через програми посиленої співпраці, включаючи навчання та технічну допомогу, що сприяє зміцненню обороноздатності без формального членства. У сучасних умовах гібридних загроз, таких як кібератаки чи дезінформація, НАТО розвиває механізми кіберзахисту, інтегруючи їх у стратегію колективної безпеки. Міжнародний суд ООН, відповідно до свого Статуту, вирішує спори щодо суверенітету, як у справі про застосування Конвенції про запобігання геноциду між Україною та Росією, де суд встановлює тимчасові заходи для захисту прав [5]. Ці механізми дозволяють державам оскаржувати порушення без прямого втручання, зберігаючи баланс між суверенітетом та міжнародним правопорядком. В умовах глобалізації, коли транснаціональні загрози, як тероризм чи кліматичні зміни, вимагають кооперації, суверенітет адаптується через делегування повноважень, але без втрати влади.

Сучасні виклики, такі як війна в Україні, висвітлюють необхідність

еволюції правових механізмів забезпечення суверенітету. Гібридна агресія поєднує військові дії з економічним тиском та інформаційними операціями, що вимагає інтеграції норм кібербезпеки в міжнародне право. Наприклад, резолюції ООН щодо кіберпростору підкреслюють відповідальність держав за атаки з їхньої території, що розширює принципи невтручання [2]. На національному рівні Україна впроваджує Стратегію національної безпеки, де механізми включають розбудову кібероборони та міжнародні альянси. Порівняльний аналіз показує, що в ЄС суверенітет захищається через спільну зовнішню політику, як у Лісабонському договорі, де держави делегують повноваження для колективного захисту. Для України це означає посилення інтеграції з ЄС, де правові механізми, такі як асоціація, забезпечують економічний суверенітет через доступ до ринків. Водночас, санкції проти агресора як інструмент міжнародного права, демонструють ефективність колективних заходів, але вимагають удосконалення для швидкого реагування.

У висновках підкреслимо, що правові механізми забезпечення державного суверенітету в сучасних умовах поєднують міжнародні принципи невтручання з національними інструментами оборони. Аналіз показує, що Статут ООН та Конституція України формують основу для захисту, але в умовах гібридних загроз потрібна адаптація через посилення кіберзахисту та міжнародної кооперації. Рекомендації включають ратифікацію додаткових протоколів до конвенцій про кібербезпеку, розвиток судових механізмів для оскарження агресії та зміцнення партнерства з НАТО. Перспективи подальших досліджень – аналіз впливу глобалізації на еволюцію суверенітету, з акцентом на баланс між незалежністю та кооперацією. Таким чином, ефективне забезпечення суверенітету вимагає не лише правових норм, але й їх практичної реалізації в динамічному світі.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945. URL : <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.
3. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 01.08.1975. URL : <https://www.osce.org/files/f/documents/e/4/39516.pdf>.
4. Північноатлантичний договір від 04.04.1949. URL : https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm.
5. Статут Міжнародного Суду ООН від 26.06.1945. URL : <https://icj-cij.org/en/statute>.

Антоніна ДЯЧЕНКО

курсант ННЕКІ

Василь ВЕРБОВИЙ

кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, доцент

*(Національна академія
внутрішніх справ)*

ВПЛИВ БОЙОВОГО ДОСВІДУ НА МІЖОСОБИСТІСНІ ВІДНОСИНИ У ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВАХ

У контексті сучасної війни питання психологічного стану військовослужбовців та особливостей їхньої взаємодії в межах підрозділу стає особливо актуальним. Виконання бойових операцій у тяжких екстремальних умовах, що супроводжуються постійною загрозою для життя, труднощами, високим рівнем стресу, не рідко хронічним, фізичним навантаженням і емоційним напруженням, призводить до значних змін у психічному стані військових. Ці обставини критично впливають на їх емоційні реакції, поведінку та комунікацію з іншими. У цьому зв'язку міжособистісні відносини у військових підрозділах набувають особливого значення. Вони впливають на загальну ефективність діяльності колективу та здатність успішно виконувати поставлені завдання.

У сучасних українських дослідженнях підкреслюється, що бойовий стрес має безліч впливів на психічний стан військовослужбовців і проявляється у когнітивних, емоційних та поведінкових змінах, які безпосередньо відображаються на їхній соціальній взаємодії та адаптації у колективі. Зокрема, наслідки такого впливу можуть включати труднощі у спілкуванні, зниження рівня довіри та порушення міжособистісних зв'язків у військових підрозділах [1, с. 188-190].

Бойові умови суттєво впливають на стан психіки та міжособистісні відносини військовослужбовців, що пов'язане з таким явищем як бойовий досвід, що формується під час участі у бойових діях та виконанні службово-бойових завдань. Він включає сукупність знань, навичок, умінь та емоційних переживань, що виникають у ситуаціях високого ризику, загрози життю та сильного або постійного стресу.

Бойовий досвід охоплює як об'єктивні компоненти – характер бойових дій, умови служби, конкретні події, так і суб'єктивні – емоційні реакції, особливості сприйняття ситуації, індивідуальні особистісні реакції. Саме поєднання цих складових визначає, яким чином військовослужбовець адаптується до екстремальних умов та взаємодіє з іншими членами колективу [1, с. 187-188].

Особливістю бойового досвіду є його інтенсивність і тривалість, що формує стійкі зміни в психіці. Тривала дія впливу бойових стресорів може активізувати захисні механізми психіки, змінюючи рівень емоційної чутливості, перетворюючи способи комунікації та впливаючи на взаємодію з іншими військовослужбовцями. Це може проявлятися у підвищеній пильності, емоційній відстороненості, а також у необхідності підтримки від побратимів, що разом формує психологічний профіль військовослужбовця [2, с. 65-67].

Зокрема, бойовий досвід впливає на формування адаптивних стратегій поведінки, які допомагають військовослужбовцям справлятися з постійним ризиком і стресом. Це можуть бути як конструктивні форми взаємодії й співпраці з товаришами, так і моделі поведінки, що ускладнюють контакт – наприклад, емоційне замикання або уникнення відкритого спілкування в період відновлення після бойових дій. Ці стратегії безпосередньо впливають на подальший характер міжособистісних відносин у військових колективах. [2, с. 66-68].

Таким чином, бойовий досвід виступає як компонент психологічного досвіду бійця, сформований в умовах екстремальної діяльності та визначає специфіку емоційних реакцій, поведінкових проявів та міжособистісної взаємодії військовослужбовців, надаючи основу для подальшого аналізу його впливу на міжособистісні відносини у військових колективах.

Після набуття бойового досвіду військовослужбовці часто демонструють зміни у психоемоційній сфері, які безпосередньо впливають на їхню поведінку та взаємодію серед інших. Тривале перебування в умовах небезпеки, висока відповідальність за життя побратимів і постійний стрес формують стійкі психофізіологічні реакції, що можуть проявлятися у підвищеній тривожності, дратівливості, емоційній напруженості або, навпаки, у розвитку стійкої витривалості [1, с. 188-190].

Водночас дослідження показують, що бойова травма може викликати посттравматичні реакції, труднощі в адаптації до різних ситуацій і емоційне відчуження, що безпосередньо впливає на відносини у колективі. Учасники бойових дій часто демонструють складнощі у вираженні емоцій, що створює додаткові бар'єри для ефективної комунікації та співпраці [3, с. 6-11].

Наразі психологічні наслідки бойового досвіду мають подвійний характер: з одного боку, вони можуть ускладнювати комунікацію, провокувати конфлікти або емоційне відсторонення, а з іншого – сприяють формуванню згуртованості та підтримки в колективі. Саме ці наслідки є ключовим фактором, що визначає характер відносин у військових підрозділах.

Як уже зазначалося раніше, бойовий досвід формує не лише психоемоційні реакції, але й специфічні поведінкові моделі, що безпосередньо впливають на соціальну взаємодію військовослужбовців. Під впливом інтенсивного та постійного стресу, загрози життю та високого рівня

відповідальності у бойових умовах змінюється не лише внутрішній стан особи, а й її манера спілкування з іншими. Це може виявлятися у труднощах налагодження контактів, емоційної відстороненості та зниження довіри до товаришів, що негативно впливає на взаємодію у колективі [1, с. 187-188]

Сучасний науковий аналіз впливу бойових стресорів на психологічне здоров'я підкреслює, що інтенсивність бойового досвіду прямо пов'язана з проявами психотравматичних реакцій, які можуть ускладнювати міжособистісну взаємодію. Зокрема, порушення адаптаційних механізмів, посттравматичні симптоми та емоційна нестабільність створюють додаткові бар'єри для ефективної комунікації та взаємної підтримки у колективі [4, с. 125-126]

Водночас бойовий досвід часто виступає також потужним чинником згуртованості підрозділу. Спільний вплив небезпеки змушує вчитися один у одного, створює відчуття взаємної залежності, довіри та заохочує командну комунікацію та підтримку побратимів. Це підвищує психологічну стійкість колективу і сприяє розвитку соціальної підтримки між військовослужбовцями, особливо у складних бойових чи після бойових умовах та ситуаціях. Таким чином, вплив бойового досвіду одночасно сприяє згуртованості та міжособистісній взаємодії і визначає складний характер соціально-психологічних відносин у підрозділах і потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Тютюнник Л., Поп'юк Д. Соціально-психологічні наслідки впливу бойового стресу на військовослужбовців-учасників бойових дій. Вісник НУОУ. №4(86). 2025. С.214. URL : <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-86-4-186-193> (дата звернення: 20.03.2026).
2. Лагідна О., Смирнов В. Психологічні наслідки участі у бойових діях. Bulletin Psycholigy. Том 1. №21. 2025. С.165. URL : <https://psychology.bulletin.knu.ua/article/view/4568> (дата звернення: 20.03.2026).
3. Антонова В., Підбуцька Н. Психічні наслідки бойової травми учасників військових конфліктів. Науковий вісник ХПІ. №1. 2024. С. 13. URL : <https://doi.org/10.20998/2078-7782.2024.1.01>
4. Федоренко Ю. А., Стасюк В. В. Вплив факторів бою на психологічне здоров'я військовослужбовців у російсько-українській війні. Ментальне здоров'я. №3. 2025. С 168. URL : <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-3.21> (дата звернення: 27.03.2026).

Дмитро КОБИЛИНСЬКИЙ

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:

Валерій БІЛЧЕНКО

старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки, Дніпровського
державного університету внутрішніх
справ, підполковник поліції

ФОРМУВАННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОНЦІВ У ПРОЦЕСІ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Професійна діяльність працівників Національної поліції України в період воєнного стану пов'язана зі зростанням ризиків для збереження життя та здоров'я, що актуалізує питання особистої безпеки правоохоронців. Розвиток психофізичної витривалості та забезпечення власної захищеності зазначених фахівців під час тактико-спеціальних тренувань є визначальними чинниками їхньої професійної стабільності та продуктивності. У зв'язку з цим суттєво посилюється важливість системи тактико-спеціальної підготовки (далі – ТСП) як цілісної моделі. Її мета полягає у зміцненні серед поліцейських належних професійних знань, умінь та стійких навичок, передусім психологічної витривалості до дій у критичних умовах, а також здатності підтримувати індивідуальну безпеку при виконанні покладених завдань. Головною метою цього наукового доробку є аналіз найважливіших аспектів окреслених процесів з огляду на тактико-спеціальний освітній процес.

Одним із першочергових векторів ТСП, як констатується у навчальному виданні за редакцією О.Г. Комісарова та інших науковців Дніпровського державного університету внутрішніх справ, є розвиток у здобувачів освіти здатності реагувати миттєво, рішуче та цілеспрямовано в ускладнених умовах оперативної обстановки, яка динамічно змінюється, передусім у разі застосування зловмисниками вогнепальної зброї чи інших потенційно небезпечних предметів [3, с. 12]. Подібні компетенції є первинним компонентом для гарантування умов особистої безпеки.

Визначальним чинником власної безпеки є професійно-психологічна готовність працівника поліції. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Особиста безпека працівника Національної поліції», розроблений кандидатом наук, доцентом Д.Г. Казначеевим, визначає професійно-психологічну спроможність як комплекс знань, умінь і навичок, що гарантує готовність працівника поліції якісно виконувати покладені завдання в умовах

різного ступеня складності оперативно-службової діяльності [2, с. 7; 8]. Зазначений підхід наголошує на потребі розвитку стресостійкості та готовності до дій за кризових обставин як невід'ємної частини тактико-спеціального навчання.

Найбільшу увагу у процесі вироблення психофізичної резистентності доцільно спрямовувати на психологічний супровід. У науковій публікації «Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях» Є.С. Гіденко наголошує, що психологічні елементи професійної підготовленості мають на меті набуття емоційної стійкості поліцейських до впливу стресових чинників екстремальних умов, а також розвиток умінь контролювати власний внутрішній стан, що в сукупності сприятливо впливає на їхню службову діяльність [1, с. 476]. Моделювання екстремальних умов під час занять із тактико-спеціальної підготовки також сприяє формуванню психологічної готовності.

Комплексний підхід до тактико-спеціальної підготовки тісно взаємопов'язаний із дотриманням персональної безпеки. У дослідницькій статті О.М. Карпенка підтверджується важливість формування готовності до використання підручних засобів, що трактується не лише як правова, але й як психологічна та тактична проблема [4, с. 20]. З огляду на це, ТСП повинна бути зорієнтована на оволодіння співробітниками поліції практичними компетентностями використання повного спектра доступних засобів з метою збереження власної безпеки у ситуації підвищеної небезпеки.

Беручи до уваги зазначене, пріоритетними напрямками вдосконалення тактико-спеціальної підготовки є: посилення психологічної компоненти за рахунок запровадження тренувальних заходів, які сприяють розвитку психічної стійкості, здатності до самоконтролю та прийняття рішень в умовах браку часу й інформації, зокрема з використанням кейс-завдань [5, с. 476]; а також інтеграція актуальних технологічних рішень, серед яких навчальні симулятори та мультимедійні платформи, для закріплення на практиці послідовностей дій у стресових ситуаціях без створення ризику для життя та здоров'я майбутніх фахівців [3, с. 13]. Це забезпечить можливість ефективно відтворювати ризиковані варіанти розвитку подій та оптимізувати продуктивність навчання.

Отже, резюмуємо: тактико-спеціальна підготовка у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ орієнтована на системний розвиток психофізичних характеристик майбутнього особового складу поліції та формування в них навичок особистої безпеки. Узгоджене поєднання психологічної складової, застосування новітніх технологій та прогнозне моделювання ризиконебезпечних ситуацій створюють передумови для підготовки фахівців, для яких безпека є обов'язковим інструментарієм щоденної професійної діяльності. Надалі наукові дослідження у зазначеному напрямі, зокрема в стінах ДДУВС, сприятимуть консолідації сектору безпеки й оборони України.

Список використаних джерел

1. Гіденко Є. С. Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 474-477. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/111> (дата звернення: 06.05.2026).
2. Казначеев Д. Г. Конспект лекцій з дисципліни «Особиста безпека працівника Національної поліції» : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2016. 418 с.
3. Комісаров О. Г., Собакарь А. О., Соболев Е. Ю., Юнін О. С. Та ін. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.
4. Карпенко О. М. Тактико-спеціальна підготовка поліцейських до використання підручних засобів. *Policeystyka*. 2025. № 2. С. 14-21.
5. Токар А. А., Гоговський Е. В., Бардін Є. В. Удосконалення психофізичного стану курсантів під час занять з тактико-спеціальної підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (111). С. 119-124.
6. Поливанюк В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро : ДДУВС, 2021. 68 с.
7. Ленкова Т.Р., Казначеев Д.Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 149-150.
8. Казначеев Д. Г. Шляхи удосконалення рівня тактико-спеціальної підготовки кадрів сил безпеки і оборони України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2024 р. м. Дніпро, ДДУВС)*. С. 40-41.

Радіон КУРСАНОВ

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:

Олександр КАРПЕНКО

старший викладач кафедри вогневої
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції, кандидат у майстри
спорту України з прикладної та
практичної стрільби з бойової зброї

**НОРМАТИВНЕ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОГНЕВОЇ
ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ
СТАНДАРТІВ**

Вогнева підготовка поліцейських – це необхідна складова процесу формування та підтримки високого рівня професійної підготовки правоохоронців. У цій роботі ми намагатимемось здійснити порівняння методів вогневої підготовки поліцейських в Україні та країнах Європи з метою визначення найбільш ефективних підходів до цього процесу.

Професійна спрямованість передбачає розуміння і внутрішнє сприйняття цілей і завдань професійної діяльності. Зміни, котрі відбуваються у змісті професійної спрямованості, знаходять своє відображення в тому, що зміцнюють мотиви, що пов'язані з професійною діяльністю, викликають покликання до прагнення у добросовісному виконанні власних службових обов'язків, бажанні показати себе в якості кваліфікованого фахівця та досягати успіхів у роботі, посиленні почуття відповідальності.

Україна використовує переважно традиційний підхід до вогневої підготовки поліцейських, що базується на виконанні навчальних планів та збільшенні кількості годин практичних занять зі стрільби. Однак, у більшості європейських країн, таких як Німеччина, Франція та Великобританія, звертається значна увага на індивідуальну підготовку поліцейських. Вони працюють з психологами та інструкторами з вогневої підготовки, щоб розвивати навички прийняття рішень та управління емоціями в складних ситуаціях.

Зокрема, більшість європейських країн надають значну увагу стресовій підготовці, що є ключовою складовою вогневої підготовки поліцейських. Наприклад, у Франції та Німеччині проводяться спеціальні тренування зі стресової реакції, що допомагають поліцейським краще управлятися зі

стресом та емоціями в небезпечних ситуаціях. До того ж, у Європі значно більша увага приділяється тактичній підготовці поліцейських. Тактична підготовка включає тренування з різних видів бойових мистецтв, навичок ведення переговорів та ситуаційного аналізу. У деяких країнах навіть проводяться спеціальні тренування з бойового самбо та крав-мага. Така підготовка допомагає поліцейським вести себе ефективніше в екстремальних ситуаціях, зменшує ризик травмування та забезпечує більш ефективний захист суспільства. [1 С.93]

Для досягнення успіху у вогневій підготовці майбутніх поліцейських потрібно використовувати інноваційні методи. Вони мають складатися з трьох методів: словесний, наочний і практичний. Однак основним чинником є професійність тренера. Завдяки його знанням і навичкам здобувачі зможуть оволодіти необхідними знаннями, розвинути необхідні якості та сформувати світогляд поліцейського. [1 С.94]

Порівняно з Україною, країни Європи використовують більш інтегрований підхід до вогневої підготовки поліцейських. У них динамічне навантаження спрямоване на практичні навички, стратегічне мислення та здатність реагувати на різні ситуації в реальному житті. Використання інноваційних технологій, таких як віртуальні тренажери, стає все більш поширеним явищем, що дозволяє поліцейським ефективно навчатися та аналізувати свої дії. Важливо зазначити, що електронний стрілецький тренажер не може повністю замінити реальний тир, бойову зброю та постріл. Він не здатний відновити відчуття справжнього тирю та атмосферу бойового рубежу. Тому психологічна підготовка до роботи на вогневому рубежі завжди має проводитися за умов реального стрілецького тирю.

Основні напрямки сучасної вогневої підготовки поліцейських в ЄС включають: [2 С.66]

1 Поліцейські отримують важливі знання про законодавство, правила використання сили та вогнепальної зброї, а також основи тактики та стратегії.

2 Поліцейські проходять інтенсивну практичну підготовку зі стрільби, включаючи точність, швидкість і вміння вести вогонь у різних ситуаціях. Вони також вчаться ефективно взаємодіяти у групах під час стрільби та забезпечувати безпеку навколишніх. Використання сучасних симуляційних систем дозволяє поліцейським тренувати реальні ситуації, де вони змушені приймати рішення щодо використання сили. Це допомагає поліцейським вдосконалювати свої навички та реагувати на стресові ситуації.

3 Використання сучасних симуляційних систем дозволяє поліцейським тренувати реальні ситуації, де вони змушені приймати рішення щодо використання сили. Це допомагає поліцейським вдосконалювати свої навички та реагувати на стресові ситуації.

ЄС сприяє обміну досвідом між поліцейськими силами різних країн для вдосконалення вогневої підготовки. Це допомагає поліцейським отримувати

нові знання та кращі методики від своїх колег з інших країн.

У контексті службових обов'язків українського поліцейського, насамперед, важливо мати доступ до сучасного обладнання та відповідної нормативно-правової бази. Нині більшість поліцейських використовує застаріле обладнання та зброю, які вже втратили актуальність та становлять небезпеку для їхньої безпеки. [2 С.67]

Розглянемо різницю підготовки правоохоронців в Україні на прикладі підготовки в Польщі.

Спочатку розглянемо систему підготовки поліцейських в Україні. Першим та важливим аспектом у підготовці поліцейських в Україні є навчання у закладі вищої освіти зі специфічними умовами навчання, оскільки тут дають потужну базу знань для подальшої професійної діяльності. Працівник Національної поліції повинен постійно удосконалювати, розвивати свої вміння, навички та знання. Таке безперервне навчання здійснюється протягом усього професійного життя і має три ступені підготовки: довеензешний, веензешний та післявеензешни.

Перший етап – довеензешна підготовка. Вона повинна включати в себе правовиховну підготовку школярів, це можуть бути уроки правознавства, історія та інше правове виховання учнів. [3 С.57]

Наступний, другий етап у системі підготовки української поліції є веензешна підготовка. Це найбільш складний процес з усього шляху підготовки поліцейських. Першочергово йде відбір кандидатів, цей процес здійснюється кадровими працівниками підрозділів внутрішніх справ України. Згодом, після відбору, йде конкурсний відбір, на мою думку це найскладніше в даній системі та на даному етапі конкурс складається з трьох ланок: результати зовнішнього незалежного оцінювання, медичне обстеження з акцентуванням на психологічному обстеженні, визначення рівня фізичної підготовки та останній етап – співбесіда у ВНЗ щодо готовності абітурієнтів/студентів до служби в лавах Національної поліції. Наступним кроком є навчання у ВНЗ. Воно передбачає навчання за різними спеціальностями і різними напрямками. Це лекційні, семінарські, практичні заняття, консультації, самостійна та індивідуальна та наукова робота. З метою уникання відчуття рутини, керівники ВНЗ урізноманітнюють освітній процес навчання самодіяльністю та спортом, для того, щоб кожен міг розвиватися всебічно та у тому напрямку до якого тягнеться душа. Саме це і є безперервне навчання, удосконалення себе та свого навколишнього світу. Готовність поліцейських успішно виконувати свої професійні обов'язки багато в чому обумовлена впевненим володінням табельною зброєю. [3 С.58]

На практиці наявні непоодинокі випадки, коли особа навчається, здає на оцінку «відмінно» теоретичну частину, добре виконує нормативи з вогневої підготовки та прийоми стрільби з навчальною зброєю, але на вогневому рубіжі складається зовсім інша ситуація. У своїй роботі Ліщук В.Б. зазначає, що деякі недосвідчені стрільці, отримуючи в руки бойову

зброю і бойові набої, виявляють розгубленість і скутість, забувають раніше отримані і відпрацьовані навички щодо безпечного поводження зі зброєю, втрачається контроль за своїми діями. Причиною цього явища виступає природна реакція людини на незвичні дії і відчуття (виникнення страху перед зброєю, звуком пострілу, боязнь віддачі). Зовнішніми характерними ознаками в учнів, на які необхідно звертати увагу керівнику стрільб, є:

- прискорене дихання;
- пітливість долонь;
- збільшення тремору рук і коливань зі зброєю;
- розкоординація рухів, унаслідок чого відбувається втрата стійкості і

рівноваги при зготовці до стрільби. Стрілець починає переступати на місці з ноги на ногу, намагаючись знайти найбільш зручну позу .

Із метою дотримання заходів безпеки під час проведення стрільб, у тирі або на стрільбищі важливо створити умови для їх дотримання. Отже, обов'язково потрібно мати схему безпечного напрямки зброї з нанесенням його кордонів і позначенням місця, в якому можна безпечно перевірити зброю на незарядженому. Всі учасники стрільб повинні знати ці безпечні напрямки.

Підсумовуючи, звернемо увагу, що безпека під час проведення стрільб забезпечується не лише точним дотриманням встановлених заходів безпеки, правильною організацією стрільб і високою дисциплінованістю співробітників, чітким і грамотним керівництвом проводяться заходів і т.д., але і рядом інших елементів. До яких належать, по-перше, професійні дії керівника стрільб, уважність та індивідуальний підхід до кожного стрільця, повний контроль наявної ситуації. По-друге, усвідомлені дії кожного стріляючого і контроль своїх дій під час стрільб. Стрілець повинен розуміти і усвідомлювати цілі і завдання, поставлені перед ним, оцінювати свої можливості, враховувати свій психо-емоційний стан. По-третє, дотримання заходів безпеки стрільби залежить і від поведінки всіх інших учасників стрільб, наприклад, не можна штучно провокувати стріляючого на порушення заходів безпеки шляхом ходіння між людьми, які працюють «вхолосту» і мішенню.

Останній етап – після вузівська підготовка. Вона полягає у постійному, безперервному процесі навчання, підвищенні кваліфікації, науковими роботами та самовдосконаленням.

Тепер розглянемо систему підготовки польської поліції. За основу її структури було обрано досвід таких країн: Німеччина, Голландія, Великобританія, Франція. Згідно ЗП «Про поліцейську службу» у лавах поліції може служити громадянин Республіки Польща, що має середню освіту, гарну репутацію, який не відбував покарання, має відповідні фізичні і розумові здібності, що є достатніми для служби. [3 С.59] На відміну від України процедура прийняття кандидата до рядів поліції є багатоланковою та відбувається не лише в навчальних підрозділах, але й в польових умовах. Усе

це складається з: розгляду документів кандидата, вступної співбесіди, тестування на визначення розумових, психічних і фізичних здібностей, медичної комісії. Підготовка фахівців починається з Вищої школи поліції в Щитно, навчального центру поліції в Леґіоново та школи поліції в Катовіце, Слупську і Пілі. Вона має різні стадії. Перша – базова підготовка. Офіцери розвивають базові навички та техніки виконання поліцейських обов'язків, вдосконалюють практичні навички. Упродовж базової підготовки в офіцері виховується самодисципліна, відповідальність, мужність, чесність. Далі – спеціальна підготовка, під час якої поліцейські отримують середню професійну кваліфікацію. Наступним кроком є вища професійна підготовка, де окрім знань офіцери отримують можливість підвищення звання і призначення на посади командного складу. Також школа забезпечує післядипломне навчання своїм випускникам. На цьому навчання польських поліцейських не закінчується. Вони мають можливість підвищення знань у виді професійного вдосконалення. Це може бути централізоване, локальне, зовнішнє підвищення кваліфікації. Такі курси стають додатком професійних вмінь та навичок, що дозволяють покращити роботу поліцейського і таким чином покращувати систему забезпечення охорони населення і виконання своїх функціональних обов'язків.

Аналізуючи систему підготовки української поліції, де ще зберіглися радянські засади складної системи освіти правоохоронців, в інших розвинених країнах вже діє інша система. Зокрема, поліцейському необхідно пройти курси первинної професійної підготовки та здати іспити по його закінченню. Наразі перший курс триває від 4 до 6 тижнів, де дають базові знання, після його закінчення поліцейський починає працювати в патрулі й паралельно цьому продовжує навчання. [3 С.60]

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні та країнах Європи методи вогневої підготовки поліцейських суттєво відрізняються. Якщо в Україні основну увагу приділяють набуттю навичок обслуговування конкретної моделі зброї та досягненню мінімально необхідного рівня володіння нею, то в країнах Європи підхід більш комплексний та інтегрований, з урахуванням практичних навичок та розуміння ситуацій, що можуть виникнути в реальному житті.

Список використаних джерел

- 1.Гриб Б.В., Тінін Д.Г. Порівняння сучасних методів вогневої підготовки поліцейських в Україні та країнах Європи. 2023. С.93-94. URL : <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/553/563>
- 2.Сачко Я.М. Сучасні методи вогневої підготовки поліцейських в Україні та ЄС. 2024. С.66-67. URL : <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/686/694>
3. Олена Лопасєва, Олена Бойко. Система підготовки поліцейських в Україні та закордонний досвід 2023. С.57-60. URL : <https://isg-journal.com/fileasxs/article/isjel/vol2/issue2/j.isjel.20230202.07.pdf>.

Максим ЛЕЩЕНКО

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України

Науковий керівник:

Володимир РОГАЛЬСЬКИЙ

старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ
В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ТА ПРАВООХОРОНЦІВ**

Сучасний етап розвитку системи підготовки військовослужбовців і працівників правоохоронних органів характеризується глибокою трансформацією підходів до формування фізичної витривалості, що зумовлено реальними умовами воєнного стану, необхідністю швидкої адаптації до бойових навантажень та інтеграцією стандартів підготовки країн НАТО. На відміну від традиційної моделі, яка зосереджувалася переважно на розвитку загальної фізичної підготовки, сучасні інноваційні методи передбачають комплексне поєднання фізичних, психофізіологічних і технологічних компонентів, що забезпечує не лише підвищення витривалості, а й здатність ефективно діяти в умовах стресу, небезпеки та невизначеності.

Одним із ключових напрямів модернізації є впровадження технологічних та цифрових інновацій у тренувальний процес. Використання відеоаналітики дозволяє здійснювати детальний розбір техніки виконання вправ, виявляти помилки та оперативно коригувати рухові дії, що особливо важливо під час навчання складних координаційних елементів або військово-прикладних вправ [1, с.42]. Такі інструменти підвищують якість зворотного зв'язку між інструктором і курсантом, сприяючи більш швидкому формуванню правильних рухових навичок. Водночас широкого застосування набувають індивідуалізовані тренувальні програми, що враховують фізичний стан, рівень підготовленості, функціональні можливості організму та навіть мотиваційно-психологічні особливості кожного військовослужбовця. Особливе значення має моніторинг функціонального стану організму, зокрема контроль частоти серцевих скорочень, що дозволяє чітко регулювати інтенсивність навантаження. Підтримання ЧСС у межах цільових зон (наприклад, 140-160 ударів за хвилину) забезпечує оптимальний розвиток

аеробної витривалості, запобігає перевантаженню та знижує ризик травматизму [2, с.178].

Важливим інноваційним компонентом є інтеграція кросфіту та військово-прикладних видів спорту у систему підготовки. Кросфіт як багатофункціональна система тренувань передбачає виконання комплексів високої інтенсивності, які поєднують різні види фізичної активності: біг, стрибки, силові вправи, роботу з обтяженнями, вправи на витривалість і координацію. Такий підхід дозволяє одночасно розвивати декілька фізичних якостей, що є критично важливим у бойових умовах, де військовослужбовець має виконувати різнопланові завдання без можливості тривалого відновлення. Додатково застосовуються національні та адаптовані системи, зокрема військово-прикладний хортинг, який поєднує елементи єдиноборств, силових підготовки та тактичного мислення [3, с.145]. Це сприяє формуванню не лише фізичної витривалості, а й бойової готовності, впевненості у власних силах та здатності діяти в умовах фізичного і психологічного виснаження.

Окрему увагу в інноваційних методиках приділено цілеспрямованому розвитку окремих м'язових груп, що відіграють ключову роль у забезпеченні витривалості. Зокрема, експериментально доведено ефективність методу виконання вправ «до відмови», який полягає у доведенні м'язового навантаження до максимально можливого рівня [2, с.179]. Найбільш поширеним прикладом є присідання або інші вправи на нижні кінцівки, оскільки саме витривалість ніг є базою для виконання маршів, пересування з екіпіруванням та інших видів діяльності. У поєднанні з цим застосовується удосконалена методика кросової підготовки, що передбачає регулярні пробіжки на середні дистанції (близько 3 км) у стабільному темпі, а також періодичне збільшення дистанції до 5 км для стимуляції адаптаційних процесів. Такий підхід дозволяє поступово підвищувати функціональні можливості серцево-судинної та дихальної систем, що є основою витривалості.

Інноваційність сучасної підготовки проявляється також у глибокій інтеграції психофізичної складової. В умовах реальних бойових дій фізична витривалість нерозривно пов'язана зі здатністю зберігати ефективність під впливом стресу, страху та втоми. З цією метою у тренувальний процес вводяться так звані збиваючі фактори – раптові звукові сигнали, світлові подразники, елементи ризику або невизначеності, які імітують бойову обстановку [3, с.146]. Це дозволяє адаптувати організм до діяльності в умовах підвищеного нервово-психічного напруження. Додатково широко застосовується виконання фізичних вправ у повному бойовому екіпіруванні, включаючи бронежилет, каску та спорядження, що суттєво підвищує навантаження та формує реалістичні умови підготовки. Водночас важливим елементом стають методи психологічного відновлення, зокрема йога, дихальні практики та техніки релаксації, які сприяють зниженню рівня стресу, відновленню нервової системи та підвищенню загальної стійкості

організму.

З урахуванням динамічності сучасних умов особливого значення набуває модульний та адаптивний підходи до організації підготовки. Модульність дозволяє структурувати навчальний процес відповідно до рівня підготовленості та функціонального призначення підрозділів: від базових програм для мобілізованих осіб до спеціалізованих інтенсивних курсів для підрозділів спеціального призначення [4, с.408]. Такий підхід забезпечує ефективне використання ресурсів та дозволяє швидко адаптувати програми до змінних умов. Адаптивність, у свою чергу, передбачає постійний моніторинг фізичного стану військовослужбовців і своєчасну корекцію навантажень, що дає змогу уникнути перевтоми, знизити ризик травм і підтримувати оптимальний рівень працездатності.

Узагальнюючи, можна зазначити, що інноваційні методи розвитку фізичної витривалості ґрунтуються на поєднанні сучасних технологій, інтенсивних функціональних тренувань, цілеспрямованого розвитку фізичних якостей та формування психофізичної стійкості. Їх впровадження забезпечує суттєве підвищення ефективності підготовки, що підтверджується практичними результатами: зростанням рівня фізичної готовності, покращенням витривалості та збільшенням частки курсантів, які досягають високих оцінок, у кілька разів порівняно з традиційними підходами. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку та впровадження інновацій у систему підготовки військовослужбовців і правоохоронців як важливої складової їх професійної готовності.

Список використаних джерел

1. Рефель В. І., Кардаш А. В. Теоретичні основи розвитку фізичної культури військовослужбовців. *Вища школа*. 2025. № 1 (220). С. 40-43. DOI : [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1\(220\)-40-43](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1(220)-40-43).
2. Шлямар І. Л. Розвиток витривалості курсантів вищих військових навчальних закладів України. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2025. Вип. 1 (186). С. 177-182. DOI : [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.01\(186\).36](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.01(186).36).
3. Галімський В. О., Галімська І. І. Організація професійної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців в умовах сучасних викликів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 216. С. 141-148. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-216-141-148>.
4. Парфьонов І., Петренко С. Роль спеціальної фізичної підготовки у формуванні психофізіологічної стійкості правоохоронців в умовах війни. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Луцьк, 13 червня 2025 р.)*. 2025. С. 407-408.

Максим ЛЕЩЕНКО

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України

Науковий керівник:

Сергій ПЕТРЕНКО

старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Сучасна система фізичної підготовки курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (системи МВС, ДСНС, ЗСУ) зазнає суттєвих трансформацій, що зумовлено як змінами у безпековому середовищі, так і підвищенням вимог до професійної діяльності майбутніх фахівців. В умовах воєнного стану, гібридних загроз і необхідності діяти в екстремальних ситуаціях фізична підготовка перестає бути лише засобом розвитку сили чи витривалості, а перетворюється на комплексний інструмент формування психофізичної готовності, що охоплює фізичні, психологічні, когнітивні та поведінкові компоненти.

Одним із ключових напрямів модернізації є впровадження інтегрованого та міждисциплінарного підходу до організації фізичної підготовки. На відміну від традиційної моделі, де фізичні вправи існували відокремлено від інших видів професійної підготовки, сучасна система передбачає їх органічне поєднання з вогневою, тактико-спеціальною, інженерною та психологічною підготовкою. Це досягається шляхом комплексування навчальних засобів, коли одна вправа одночасно спрямована на розвиток кількох компетентностей [1, с.178]. Наприклад, виконання силових чи кардіонавантажень поєднується з відпрацюванням прийомів затримання, евакуації пораненого, переміщення у складі групи або ведення вогню після фізичного виснаження. Такий підхід формує здатність діяти ефективно в умовах дефіциту часу, ресурсів і на фоні фізичного перевантаження. Важливим елементом є модульна побудова навчального процесу, коли підготовка структурована на логічно завершені блоки, кожен із яких має чітку мету, зміст і критерії оцінювання. Етапність підготовки дозволяє послідовно формувати професійні якості: від базової адаптації організму до навантажень, через розвиток спеціальних прикладних навичок, до інтеграції всіх компонентів у цілісну професійну готовність.

Не менш важливим є професійно-прикладне моделювання, яке забезпечує максимальне наближення навчального процесу до реальних умов службової діяльності. У межах цього підходу широко застосовується метод проблемно-ситуативних вправ, що передбачає виконання курсантами завдань, максимально наближених до типових службових ситуацій, із можливістю самостійного вибору алгоритму дій. Наприклад, курсант отримує завдання затримати умовного правопорушника в умовах обмеженої видимості, під впливом шумових подразників і після попереднього фізичного навантаження. Після виконання вправи проводиться детальний розбір дій із оцінкою їх ефективності, правомірності та безпечності. Значну роль відіграє використання спеціалізованих полігонів, тактичних містечок і навчально-тренувальних комплексів, які відтворюють умови міського середовища, бойових дій або надзвичайних ситуацій. Додатково впроваджуються так звані «збиваючі фактори» – світлові та звукові ефекти, імітація вибухів, обмеження часу, інформаційне перевантаження, що створює високий рівень нервово-емоційного напруження і дозволяє формувати стійкість до стресу.

Суттєвою особливістю сучасної фізичної підготовки є її психофізіологічна спрямованість. Фізичні навантаження розглядаються не лише як засіб розвитку м'язової сили чи витривалості, а як механізм регуляції психоемоційного стану, підвищення стресостійкості та формування резилієнтності [2, с.748]. Регулярні інтенсивні тренування сприяють оптимізації гормонального фону, зокрема зниженню рівня кортизолу та підвищенню рівня ендорфінів, що позитивно впливає на емоційну стабільність і здатність протистояти стресу. До того ж, застосовуються спеціальні вправи, спрямовані на розвиток когнітивних функцій в умовах навантаження: прийняття рішень у стані втоми, концентрація уваги під впливом подразників, швидке переключення між завданнями. Це дозволяє підвищити адаптивні можливості курсантів і зберігати ефективність діяльності в критичних ситуаціях. Важливим компонентом є формування ментальної витривалості, що включає розвиток самоконтролю, емоційної регуляції, здатності діяти раціонально в умовах страху чи невизначеності.

Окремим напрямом є технологізація та індивідуалізація фізичної підготовки, що передбачає активне використання сучасних цифрових та інноваційних засобів. У навчальний процес впроваджуються комп'ютерні симулятори, віртуальні тренажери, системи відеоаналізу, що дозволяють детально оцінювати техніку виконання вправ і оперативно вносити корективи [2, с.750]. Застосування біометричних пристроїв, фітнес-трекерів і спеціалізованих мобільних додатків забезпечує постійний моніторинг фізіологічних показників курсантів (частота серцевих скорочень, рівень навантаження, відновлення), що дає можливість індивідуалізувати тренувальний процес. Це особливо важливо з огляду на різний початковий рівень підготовки курсантів, значна частина яких має недостатній рівень фізичної форми на момент вступу. Індивідуалізація також враховує гендерні

особливості, фізіологічні характеристики та професійні спеціалізації, що дозволяє досягати більш високої ефективності навчання [3, с.85].

Важливим складником сучасної системи є організація процесів відновлення та розвиток самопідготовки курсантів. У сучасних умовах визнається, що ефективність фізичної підготовки безпосередньо залежить від правильного балансу між навантаженням і відпочинком [4, с.102]. Тому разом із тренувальними навантаженнями активно застосовуються медико-біологічні, педагогічні та психологічні засоби відновлення: раціональне харчування, дотримання режиму сну, використання відновлювальних вправ, спортивні ігри, рекреаційні заходи, формування позитивного морально-психологічного клімату в колективі. Значна увага приділяється формуванню у курсантів мотивації до самостійних занять фізичною підготовкою, що є необхідною умовою підтримання належного рівня фізичної форми після завершення навчання. Самостійна підготовка стимулюється через участь у спортивних змаганнях, внутрішніх рейтингах, систему заохочень та створення умов для доступу до спортивної інфраструктури.

Отже, сучасна фізична підготовка у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання характеризується комплексністю, практичною спрямованістю, інтеграцією з іншими видами професійної підготовки та орієнтацією на індивідуальні особливості курсантів. Вона виходить за межі традиційного розуміння фізичного розвитку і стає ключовим елементом формування професійної компетентності, де фізична сила виступає базою для розвитку психологічної стійкості, тактичного мислення та здатності ефективно діяти в умовах підвищеного ризику.

Список використаних джерел

1. Моргунов О. А., Ярещенко О. А. Фізична підготовка курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання МВС України. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 2020). Харків : ХНУВС, 2020. С. 177-179.
2. Кириченко А. В. Спеціальна фізична підготовка як засіб формування психологічної стійкості курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. *Universum*. 2025. № 26. С. 746-751.
3. Кошчєєв О. Сучасні питання фізичної підготовки курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 квіт. 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 84-86.
4. Петрушин Д. Важливість забезпечення належного рівня фізичної підготовки курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 25 квіт. 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. С. 102-104.

Владислав ЛЯХ

здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Вадим ФУРСА

доцент кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ТАКТИКА ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Тактика дій поліцейських у разі виявлення безпілотних літальних апаратів є однією з ключових складових сучасної системи забезпечення національної безпеки та публічного порядку в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА) у збройних конфліктах та диверсійних діях стало одним із найнебезпечніших викликів для сил сектору безпеки та оборони України, зокрема для підрозділів Національної поліції, які виконують завдання на деокупованих територіях, у прифронтових регіонах, на блокпостах та в районах розміщення критичної інфраструктури. Сьогодні поліцейські повинні бути не лише спостерігачами у разі виявлення БПЛА, а і активними учасниками процесу реагування, оскільки дії дрона можуть становити безпосередню загрозу – життю та безпеці громадян [1, с. 90].

Тактична реакція на виявлення безпілотного літального апарата включає кілька етапів: виявлення, ідентифікацію, фіксацію, інформування відповідних органів та вжиття заходів безпеки. Важливою умовою є своєчасне розпізнавання типу БПЛА – розвідувального, ударного або коригувального – та визначення рівня загрози. Підготовлений працівник поліції має вміти орієнтуватися у характерних ознаках польоту дронів: шумі двигуна, висоті та напрямку руху, наявності світлових сигналів, особливо у нічний час. У разі виявлення БПЛА на низькій висоті поліцейські повинні негайно попередити осіб, які перебувають поруч, про небезпеку, зайняти укриття та повідомити чергову частину або представників територіальної оборони про координати об'єкта [2, с. 48].

В умовах воєнного стану такі дії повинні бути відпрацьовані на рівні стандартних оперативно-тактичних алгоритмів. Тактика реагування на появу ворожого БПЛА полягає у швидкому прийнятті рішення, чіткому розподілі ролей між працівниками, а також використанні технічних засобів фіксації (відеореєстраторів, тепловізорів) для збору доказової інформації [3, с. 37].

Особливої уваги потребують дії поліції на блокпостах, де поліцейські часто несуть службу у відкритій місцевості, що збільшує ризик ураження з повітря. Саме тому наголошується на необхідності маскування техніки, мінімізації використання освітлення у нічний час та забезпеченні оперативного зв'язку з військовими підрозділами для узгодження заходів протидії.

Тактична підготовка поліцейських передбачає не лише теоретичне ознайомлення з особливостями дії БПЛА, а й регулярне проведення практичних тренувань. У сучасних умовах до програми службово-бойової підготовки необхідно включати модулі з розпізнавання звуків дронів, визначення напрямку польоту, моделювання дій у разі застосування безпілотників противником. Залучення поліцейських до спільних навчань із військовими підрозділами дає змогу налагодити міжвідомчу взаємодію та забезпечити уніфікацію дій на місцях[4, с. 65].

Важливою складовою є питання інформаційного реагування. У разі виявлення БПЛА поліцейський не повинен самотійно намагатися його знешкодити чи збити, оскільки це може спровокувати детонацію вибухового пристрою або втрату цінних доказів. Замість цього необхідно зафіксувати місце, напрямок і висоту польоту, якщо можливо – зробити фото або відео з безпечної відстані, після чого негайно передати інформацію до штабу цивільного захисту або координаційного центру. Як підкреслює В. Фурса, своєчасність і точність таких повідомлень дозволяє військовим ефективно відстежувати маршрути дронів противника і вчасно вживати контрзаходів[1, с. 91].

Згідно з вимогами воєнного часу, у кожному територіальному підрозділі поліції має бути визначена відповідальна особа або група реагування на появу БПЛА. Їх завдання полягає у зборі первинних даних, встановленні безпечного периметра, оповіщенні населення та координації дій із силами ППО або підрозділами Національної гвардії. Успішність таких дій залежить від рівня злагодженості, самоконтролю та оперативності кожного працівника[5, с.].

Не менш важливим аспектом є дотримання поліцейськими правил особистої безпеки. У випадку, якщо безпілотник зависає над місцем служби або об'єктом, категорично забороняється використовувати радіозв'язок, оскільки це може бути використано ворогом для радіолокаційного наведення. Працівники повинні відійти на безпечну відстань, залишаючи техніку та озброєння, і чекати подальших вказівок керівництва. Ці вимоги відповідають загальним тактичним принципам поведінки в умовах загрози авіаційного удару, викладеним у методичних рекомендаціях [3].

Таким чином, тактика дій поліцейських у разі виявлення безпілотних літальних апаратів противника має бути чітко регламентованою, системною і практично відпрацьованою. Вона поєднує елементи тактичної, психологічної та технічної підготовки, орієнтованої на збереження життя працівників і цивільного населення. Наявність відповідних інструкцій, тренувань і

взаємодії з військовими структурами є ключем до підвищення ефективності реагування у реальних бойових умовах.

Список використаних джерел

1. Фурса В. Використання БПЛА у діяльності Національної поліції України. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 26 квітня 2024 р.). Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 90–91.
2. Сокольський, С. О. Огляд методів виявлення та локалізації малих безпілотних літальних апаратів / Ревенко В. Б., Каращук Н. Н. Вісник НТУУ «КПІ». Радіотехніка, радіоапаратобудування: збірник наукових праць. 2021. Вип. 87. С. 46-55.
3. Організаційно-правові та тактичні засади службово-бойової діяльності сил сектору безпеки та оборони на блокпостах : метод. рек. / кол. авт. ; ред. С. А. Комісаров. Дніпро : ДДУВС, 2023. 96 с.
4. Тактика застосування безпілотних повітряних суден в охороні державного кордону : навчальний посібник / О. Л. Луцький та ін. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2023. 164 с.
5. Національна поліція України. Використання безпілотних літальних апаратів у діяльності органів та підрозділів Національної поліції України: Методичні рекомендації. Київ, 2022. 48 с. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/47c795da-25ab-4ac0-b88e-b123fcf93a4d/content>
6. Поливанюк В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро : ДДУВС, 2021. 68 с.

Катерина НАСЛЄДОВА

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:

Дмитро КАЗНАЧЕСЬ

доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРЕВАГИ ДИНАМІЧНОЇ СТРІЛЬБИ У ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРАВООХОРОНЦІВ

Сучасні збройні конфлікти та службова базова діяльність вимагають від військовослужбовців та поліцейських не просто швидкої, а миттєвої реакції при стрільбі. Динамічна стрільба, на відміну від класичної, розвиває саме ці комплексні навички. Також вона вчить стріляти з незручних положень, що прямо впливає на успіх влучності навіть у бойовому середовищі.

Динамічна стрільба відрізняється від традиційних, статичних змагань насамперед формою змагання. Замість стрільби з однієї позиції по нерухомій мішені, учасники долають спеціально спроектовані стрілецькі траси. Кожна траса може виглядати по-різному і містити цілі статичні, рухомі, частково закриті або такі, що несподівано з'являються. Стрілець повинен вразити визначені цілі, рухаючись між різними стрілецькими позиціями і приймаючи рішення за частку секунди [6].

Така стрільба, на відміну від класичної, розвиває саме ці комплексні навички. Також вона вчить стріляти з незручних положень, що прямо впливає на успіх влучності навіть у бойовому середовищі.

Початки динамічної стрільби сягають 30-х років XX століття. У цей час у Сполучених Штатах помітили, що статичне тренування зі стрільби не відображає умов, у яких поліцейські опиняються при виконанні службових обов'язків. У зв'язку з цим почали впроваджувати сучасні методи навчання, включаючи стрільбу в русі, з-за укриттів, таких як автомобілі, а також у різних інших, динамічних і реалістичних ситуаціях [6].

Динамічна стрільба є не просто спортивною дисципліною, а научною системою підготовки, що поєднує фізичний рух, швидку реакцію та точність пострілу. Ця система допомагає стрільку розвиватися в усіх напрямках.

Основами цієї дисципліни є три пов'язаних між собою принципів, а саме : точність, потужність та швидкість. Тренування спрямовані на те, що стрілець має завчасно оцінити ситуацію, прийняти рішення щодо застосування зброї та ефективно і влучно виконати постріл, не втрачаючи при цьому власної безпеки. Це є найважливішим при стрільбі [5]. Стрільба вимагає від поліцейських та військових максимальної зосередженості.

На відміну від статичної стрільби, динаміка включає обов'язкове відпрацювання стрільби в русі, швидкі перезарядки, перехід з однієї позиції на іншу, використання укриттів та роботу зі зброєю навіть після сильного фізичного навантаження [5, с. 88]. Такий підхід дає змогу відчувати необхідність ведення вогню в умовах швидкої зміни положення тіла та підвищеної втоми, що критично важливо, оскільки в реальності , під час бою, статичне положення майже неможливе [3].

Не менш важливим в динамічній стрільбі є психологічний момент, алже заняття з динамічної стрільби дуже підвищує стресостійкість і формує м'язову пам'ять. Повторення складних рухів зі зброєю в руках, ще й в умовах тиску часу перетворює необхідні дії (наприклад, усунення затримки чи зміна магазину) на автоматичні навички, що дозволяє поліцейському зберегти швидке мислення та аналіз зовнішніх загроз [1, с. 110].

Принципи динамічної стрільби є в програмі підготовки спецпідрозділів та поліції в усьому світі. Вони навчають контролювати себе зі зброєю в руках у незвичних та некомфортних положеннях, проводити вибіркоче постріли у цілі серед цивільних або заручників та швидко оцінювати необхідність припинення вогню [2]. Це забезпечує не лише ефективність, але

й законність застосування зброї. Оскільки кожен поліцейський захід має бути законним, ефективним, необхідним та пропорційним.

Таким чином, динамічна стрільба є найбільш прогресивним та практичним методом навчання вогневої підготовки. Вона не лише вдосконалює технічні навички поводження зі зброєю, але й формує критично важливу здатність поліцейського і військовослужбовця діяти швидко, точно та безпечно, навіть в непередбачуваних умовах.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С. В. Психофізична підготовка стрільців та її вплив на ефективність ураження цілей. Військово-спортивний вісник. 2024. № 1. С. 105–115.
2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки поліцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.11.2018 № 945. Київ: МВС.
3. Звіт Міжнародної конфедерації практичної стрільби (IPSC). Стандарти безпеки та вправ у динамічній стрільбі. 2021. URL : <https://share.google/A7Rx5wpCHojlbqVos>
4. Ковальчук В. О. Методики формування навичок швидкісної стрільби з короткоствольної зброї в русі. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. № 5. С. 85–94.
5. Principles of Practical Shooting. Спеціалізовані настанови з підготовки військового персоналу. 2023.
6. Що таке стрільба IPSC? – пояснюємо. Інтернет джерело. URL : <https://share.google/8kD8hs1rpfDT4VLGz>
7. Навчання поліцейських на початковому етапі вогневої підготовки: методичні рекомендації / кол. авт.; за заг. ред. Поливанюка В.Д. Дніпро : ДДУВС, 2019. 52 с.

Олександр НЕДІЛЬКО

студент ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ігор ЧОБОТЬКО

старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

КОМПЛЕКСНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах воєнного стану в Україні підготовка правоохоронців набуває стратегічного значення, оскільки саме від її якості залежить не лише ефективність виконання службових завдань, але й безпека суспільства загалом [1]. Особливе місце в цій системі займає комплексна

фізична підготовка поліцейських, що виступає базисом професійної готовності, формуючи не лише фізичні якості, але й підтримуючи належний рівень психоемоційної стійкості в умовах підвищеного ризику та невизначеності.

У період воєнного стану фізична підготовка трансформується з елементу загального професійного розвитку у критично важливий компонент оперативної готовності. Вона безпосередньо впливає на здатність правоохоронців діяти в умовах дефіциту часу, інформаційної нестабільності та високого рівня загроз. Фізично підготовлений поліцейський демонструє кращу адаптивність до стресових факторів, здатність витримувати тривалі навантаження та ефективно функціонувати у динамічних і часто непередбачуваних ситуаціях. Водночас сучасна фізична підготовка виходить за межі традиційних вправ і включає прикладні компоненти: тактичну підготовку, елементи виживання, рукопашний бій, дії в екстремальних умовах, що максимально наближені до реальних сценаріїв службової діяльності.

Особливої актуальності набуває питання адаптації програм фізичної підготовки до умов воєнного часу. Йдеться не лише про підвищення інтенсивності тренувань, а про їх функціональну спрямованість, варіативність і моделювання реальних загроз. Такий підхід дозволяє формувати у правоохоронців не просто фізичні якості, а комплексну готовність до виконання завдань у складних умовах, що поєднує фізичну витривалість із тактичним мисленням і швидкістю прийняття рішень.

Комплексна фізична підготовка поліцейських включає кілька взаємопов'язаних складових. Силова підготовка забезпечує розвиток м'язової сили та функціональної витривалості, що є необхідним для виконання завдань, пов'язаних із фізичним навантаженням та протидією правопорушникам. Кардіореспіраторна підготовка сприяє підвищенню загальної витривалості та ефективності роботи серцево-судинної системи, що особливо важливо під час тривалих операцій [2]. Розвиток координації, гнучкості та балансу знижує ризик травматизму та покращує контроль над тілом у складних ситуаціях. Окреме місце посідають навички рукопашного бою та самооборони, що формують здатність до швидкого та адекватного реагування на фізичні загрози.

Водночас фізична підготовка тісно інтегрована з психологічною складовою. Регулярна рухова активність сприяє зниженню рівня стресу, стабілізації емоційного стану та підвищенню загальної психічної витривалості. Поліцейські, які систематично тренуються, демонструють вищий рівень самоконтролю, впевненості у власних силах і здатності діяти в умовах психологічного тиску. Фізичні вправи також виступають ефективним засобом профілактики професійного вигорання, оскільки сприяють відновленню психоемоційного ресурсу та підтриманню балансу між службовою діяльністю і особистим життям [3].

До того ж, варто підкреслити роль командних форм фізичної підготовки, які формують згуртованість підрозділу, взаємну довіру та ефективну комунікацію [4]. У реальних умовах службової діяльності саме ці якості часто стають вирішальними для досягнення успіху та забезпечення безпеки як самих правоохоронців, так і громадян.

Узагальнюючи, зазначимо, що комплексна фізична підготовка поліцейських у сучасних умовах має розглядатися як інтегрована система, що поєднує фізичні, психологічні та тактико-прикладні компоненти. Її ефективність визначається не лише рівнем фізичних показників, а й здатністю адаптуватися до змінних умов службової діяльності [5].

На нашу думку, перспективним напрямом розвитку системи підготовки є індивідуалізація тренувальних програм із урахуванням досвіду, функціонального стану та специфіки службових завдань кожного поліцейського. Особливо важливо інтегрувати елементи відновлення, психологічної підтримки та сучасних технологій моніторингу стану організму. Зокрема, доцільним є посилення зв'язку між фізичною підготовкою та реальними оперативними сценаріями, що дозволить підвищити прикладну цінність тренувань.

Таким чином, у сучасних умовах фізична підготовка перестає бути лише інструментом розвитку сили чи витривалості, а перетворюється на ключовий ресурс забезпечення професійної надійності, стійкості та ефективності правоохоронців. Саме комплексний і адаптивний підхід до її організації є запорукою формування високопрофесійного, витривалого та психологічно стабільного поліцейського, здатного ефективно діяти в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Антонюк М.В. Фізична підготовка в системі професійної підготовки поліцейських України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія.* 2020. № 12 (1). С. 58–65.
2. Білик Л. І., Антоненко Ю. М. Психологічна підготовка та підтримка військовослужбовців у бойових умовах. *Психологія та суспільство.* 2022. № 2. С. 121–130.
3. Кіреєв С.С. Підвищення рівня професійної підготовленості поліцейських: фізичні та морально-психологічні аспекти. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2021. Вип. 25, № 4. С. 45–52.
4. Смірнов А.І. Тактична та фізична підготовка поліцейських в умовах надзвичайних ситуацій. *Праці Міжнародної науково-практичної конференції з правоохоронної діяльності.* 2019. № 4. С. 98–104.
5. Чоботько М. А., Чоботько І. І. Основні напрямки фізичної підготовки курсантів. *Color of Science : зб. наук. пр. IV Всеукр. інтернет-конф. (Київ, 2021).* 2021. № 4. С. 413–417.

Федір ПОЛУЛІХ

курсант факультету №1

(з підготовки фахівців для органів

досудового розслідування

Національної поліції України)

Науковий керівник:

Володимир СИНЕНЬКИЙ

доцент кафедри

тактико-спеціальної підготовки

Львівського державного університету

внутрішніх справ, полковник поліції,

кандидат історичних наук, доцент

ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ІПСО НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ. СПІЛЬНА РОБОТА ПРАВООХОРОНЦІВ ТА ПРЕС-СЛУЖБ ОРГАНІВ ВЛАДИ ДЛЯ СТАБІЛІЗАЦІЇ НАСТРОЇВ НАСЕЛЕННЯ

У зв'язку з тенденцією розвитку світу, появи цифровізації життєвого процесу та технологічного зростання у всіх сферах нашого життя, в цю епоху інформація стала не лише доступнішою, але й перетворилася на потужну зброю. Фейки та маніпуляції у світі існували завжди, проте сучасні інструменти дозволяють продукувати їх масово, роблячи інформаційний простір небезпечним, у зв'язку з чим перед правоохоронцями, прес-службами органів влади, та перед іншими членами суспільства виникає необхідність у здійсненні своєї регулятивної діяльності у недопущенні масового поширення неправдивої інформації та ІПСО про стан справ в Україні та у суспільстві.

Інформаційно-психологічної операції (далі ІПСО) є складним механізмом впливу на суспільну свідомість, де кожне повідомлення або публікація може стати ланкою в ланцюгу маніпуляцій, оскільки вони спрямовані на зміну поведінки цілих груп людей. Вони поєднують дезінформацію з емоційним тиском, аби підірвати довіру та спровокувати хаос. у мережах та в інших засобів зв'язку між громадянами [1].

У контексті сучасної гібридної війни інформаційно-психологічні операції дедалі частіше набувають локалізованого характеру, вони спрямовуються на конкретні територіальні громади, використовують дезінформацію як інструмент дестабілізації суспільних настроїв у певному місці, де їм це необхідно, також мають на меті підірив довіри до інститутів влади та правоохоронної системи безпосередньо «на місцях», посіяти паніку у суспільстві, схилити громадян до рішень які будуть вигідними для противника.

Специфіка саме місцевого рівня полягає у надвисокій швидкості поширення чуток у порівнянні з іншими через неформальні канали комунікації, що потребує від суб'єктів протидії не лише оперативності у недопущенні поширенні неправдивої інформації, а й високого рівня міжвідомчої координації, для забезпечення ефективності протидії

Ураховуючи, що прес-служби та представники засобів масової інформації наразі мають значний вплив на стан справ в Україні, вони фактично виступають як «четверта гілка влади» в державі, тому їхня діяльність повинна бути у значній синергії із правоохоронними органами для протидії масової дестабілізації настроїв населення яке здійснюється за допомогою ІПСО

Тому для ефективної протидії дестабілізації в державі необхідно як і розвивати внутрішню сторону, тобто здійснювати підготовку, покращення діяльності кадрів на місцях так і здійснювати співпрацю, заручитись підтримкою та досвідом зарубіжних країн які мають практику у протидії інформаційним-психологічним операціям.

На даному етапі Україна вжила ряд заходів для протидії масштабної дезінформації та ІПСО а саме: Національний проєкт «Кібер Брама», завдання якої є протидія та донесення певного алгоритму дій, у залежності від певного суспільного становища громадянина, як: «Кібергігієна під час війни» чи «Кібербезпека» в роботі, а також виявлення та діяльність із попередження неправдивої інформації.[1]

Також діяльність із протидії дезінформації та ІПСО здійснює Центр протидії дезінформації – робочий орган Ради національної безпеки і оборони України, утворений відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року, завдання останнього є здійснення заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою.

Виокремлюємо наступний проєкт, діяльність якого поширюється на велику кількість осіб, таких як: правоохоронці, представники ЗМІ, а також звичайних громадян, які здебільшого і є покривдженими від рук агресора, діяльність цього проєкту охоплює ряд завдань котрі несуть значний вплив у недопущенні бути обманутим, а саме: проведення інформаційних кампаній та навчальних програм для усіх прошарків населення, співпраця з партнерами для розробки освітніх продуктів, розвиток досліджень і наукової діяльності у сфері медіаграмотності у тому числі програм для суспільства, що зменшують значну кількість осіб, котрі можуть постраждати від ІПСО, а також інтеграція критичного мислення у повсякденне життя українців. Цей проєкт об'єднує правоохоронців, державні інституції, громадські організації та

медіаспільноту, назва цього проєкту: «Фільтр» [2]

Проте цього є недостатньо, як зазначалось раніше необхідно впроваджувати та покращувати нові ідеї та способи протидії дезінформації на місцях за співучасті правоохоронців та прес-служб, оскільки наразі існує висока загроза від агресора, котра має значний вплив як на великий прошарок громадян так і на значну кількість військовослужбовців які наразі здійснюють оборонну діяльність нашої держави.[3]

Навчання та підготовка кадрів також є важливим аспектом у боротьбі з дезінформацією та пропагандою, особливо в умовах швидкого розвитку технологій і зміни інформаційного ландшафту. Ефективна підготовка містить не лише освоєння технічних навичок, але й розуміння психології, соціології та комунікацій. Тобто фахівцям потрібно навчитися ідентифікувати тонкі ознаки маніпулятивних повідомлень, та ефективно використовувати інструменти для їхньої нейтралізації. Проводити спеціалізовані тренінги та курси, аналізувати дані і критично мислити, є ключовими для підготовки кадрів.[4]

Також край необхідною умовою є законодавча підтримка, створюючи правову основу для протидії цим явищам. Адекватне законодавство має забезпечити чітке визначення дезінформації, пропаганди та інших пов'язаних з ними дій, а також встановити відповідальність за їхнє поширення. Важливо, щоб закони були гнучкими, щоб адаптуватися до постійно змінюваних методів і технологій дезінформації.[5. с. 471]

Одним із найголовніших елементів є співпраця з громадянським суспільством у стратегіях протидії дезінформації та пропаганді. Тобто це заходи із залучення громадських організацій, освітніх установ та засобів масової інформації, що дозволяє створити більш ефективну та всебічну систему виявлення та нейтралізації інформаційних загроз. Це включає розроблення спільних освітніх програм, спрямованих на підвищення критичного мислення та медіаграмотності громадян, що є ключовим для розпізнавання фейкових новин і маніпулятивних повідомлень що надходять на певні місця. Спільні зусилля поліції, громадянського суспільства та ЗМІ сприяють формуванню стійкості суспільства до інформаційних втручань і зміцненню демократичних цінностей.[5. с. 472]

Проте результатом такої співпраці не завжди є донесення до громадян правдивої інформації про певні події та стан у суспільстві, тому необхідно постійно розвиватись та покращуватись у взаємодії та безпосередньої діяльності у даній сфері між правоохоронцями та ЗМІ на місцях. Унаслідок чого необхідною умовою є проведення наступних заходів із: запровадження єдиного опублікування резонансної події чи явища, між правоохоронцями та представниками ЗМІ/ОВА, оскільки останнє може негативно вплинути на настрій великої кількості населення, коментування слід проводити стосовно певної події синхронно, також щоб уникнути розбіжностей у цифрах чи фактах, якими може скористатися ворог.[6]

Зокрема, необхідною умовою для покращення стану суспільства є визначення списку надійних медіа та осіб робота з аудиторією яких є дотична до розповсюдження інформації, яка може нести негативний або дискримінуючий вплив на стан справ у суспільстві. Також здійснювати спільний моніторинг локальних чатів за участі прес-служб та правоохоронців, оскільки більшість ІПСО починається саме з соціальних мереж, та розповсюджується за принципом сарафанного радіо між громадянами. Прес-служба має фіксувати такі повідомлення, а правоохоронці- оперативно підтверджувати або спростовувати їх.

Слід зауважити що не завжди отримується оперативно розпізнати інформацію, яка насправді є ІПСО, та котра має на меті нести за собою паніку та тривогу у населення, тому за таких обставин правоохоронці у співпраці із ЗМІ повинні негайно реагувати та вживати необхідних заходів, щоб знизити рівень дестабілізації настроїв населення, а саме: створити візуальний формат, що буде спростовувати інформацію яку використовує агресор для підризу авторитету влади та інші негативні наслідки (наприклад, червоний штамп “Фейк” поверх скріншоту), де максимально простою мовою буде пояснюватися, чому та чи інша новина є брехнею, внаслідок чого значна кількість населення здійснюватиме раціональний аналіз наданої інформації, та призведе до зменшення впливу ІПСО на населення.

Важливою умовою для подолання значного впливу дезінформації є проведення регулярних спільних брифінгів/обговорень між керівниками правоохоронних структур та головними редакторами місцевих видань для роз’яснення поточної ситуації, а також застереження для ЗМІ/прес-служб на місцях, щодо обмеження опублікування тої чи іншої інформації, яка може нести паніку та тривогу у великого прошарку населення, а також недопущення розголошення обстановки яка не цілком перевірена та достовірна.

Узагальнюючи ефективна протидія дезінформації та ІПСО на місцевому рівні вимагає глибокої синергії між правоохоронними органами, прес-службами та медіа. Лише через розвиток професійної підготовки, законодавче регулювання, розвиток критичного мислення у населення через раніше згадані проєкти та відкритий діалог між силовими структурами й журналістами можна сформувати стійкий суспільний імунітет, забезпечити стабільність настроїв та нейтралізувати спроби ворога підірвати довіру до державних інститутів.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України №187/2021 – Офіційне інтернет-представництво Президента України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/1872021-38841.2021>.
2. Ворожі ІПСО: як розпізнати та протидіяти інформаційним загрозам. *Міністерство оборони України*. URL : <https://mod.gov.ua/news/vorozhi-ipso-yak-rozpiznati-ta-protidiyati-informacijnim-zagrozam.2025>.

3. Кібербезпека під час війни. *Кібер Брама*. URL : <https://stopfraud.gov.ua/cybersecurity-in-wartime.2026>
4. Національний проєкт «Фільтр» – медіаграмотність. *Міністерство розвитку громад та територій України*. URL : <https://mindev.gov.ua/diialnist/informatsiia-dlia-vpo/derzhavna-dopomoha-dlia-vpo/informatsiia-pidtrymka/natsionalnyi-proiekt-filtr-mediahramotnist.2025>.
5. Джафарова О. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності. *Репозитарій ДонДУВС*. URL : <https://rep.dnuvs.ukr.education/items/ae0ebfb9-66c7-41ca-ac22-a9c7c624b511>, Хмельницьк 2024. 471-473 с.
6. Кальник М. ІПСО це: повний розбір інформаційно-психологічних операцій. *Nfront*. URL : <https://nfront.org.ua/ipso-cze-povnyj-rozbir-informaczijsno-psyhologichnyh-operacij.2026>.

Валерія ПОТАПЕНКО
курсант ННЕКІ

Науковий керівник:
Василь ВЕРБОВИЙ
завідувач кафедри
тактичної підготовки
Національної академії внутрішніх
справ, підполковник поліції,
кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану значно зростає навантаження на правоохоронні органи, які виконують не лише функції із підтримання правопорядку, а й забезпечують захист населення, охорону стратегічних об'єктів, реагування на диверсійні загрози, евакуаційні заходи та взаємодію з військовими формуваннями. У таких умовах особливого значення набуває ефективність організаційно-правових механізмів діяльності правоохоронних органів, удосконалення нормативного регулювання їх повноважень, а також пошук оптимальних форм і методів забезпечення публічної безпеки, що й зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу ролі правоохоронних органів у гарантуванні публічної безпеки під час воєнного стану та визначення напрямів підвищення ефективності їх діяльності.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому

командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Заради забезпечення публічної безпеки умови воєнного стану зобов'язують публічну владу вдатися до обмеження прав і свобод людини, а також розширення дискреційних повноважень органів публічної влади, насамперед які належать до сфери безпеки й оборони, що, відповідно створює реальну загрозу верховенству права та правам і свободам людини [1, с. 47].

Для того, щоб органи (підрозділи) Національної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок та публічну безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб дана діяльність була належним чином організована. Для цього, з урахуванням оперативної обстановки, соціальних, політичних та економічних умов, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися. У зв'язку з цим потребує уваги здійснення ретельного планування дій поліцейських у відповідних ситуаціях. У плані вказуються також підстави і порядок введення його в дію. Типові плани багаторазового використання дають можливість економити час під час розроблення управлінських рішень, виборі оптимальних варіантів і порядку дій, попередніх розрахунків сил і засобів, підготувати особовий склад до діяльності в умовах воєнного стану. Крім цього, важливого значення набуває психологічна підготовка особового складу, спеціальна фізична та професійна натренованість і загартованість [2, с. 118].

Важливою особливістю забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану є ефективна взаємодія з добровольчими формуваннями територіальної оборони, а саме відповідно до п. 3 ст. 3 Закону України «Про основи національного спротиву»: своєчасне реагування та вжиття необхідних заходів щодо оборони території та захисту населення на визначеній місцевості до моменту розгортання в межах такої території угруповання військ (сил) або/чи угруповання об'єднаних сил, призначених для ведення воєнних (бойових) дій із відсічі збройної агресії проти України; участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, районного у містах рад, сільських, селищних, порушення функціонування та виведення з ладу яких становить загрозу для життєдіяльності населення;

участь у здійсненні заходів щодо тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій; участь у забезпеченні заходів громадської безпеки і порядку в населених пунктах; участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях; участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями; участь в інформаційних заходах, спрямованих на підвищення рівня обороноздатності держави та на протидію інформаційним операціям агресора (противника) [3, с. 228].

Правовий режим воєнного стану змінює не лише загальні умови функціонування державних органів, а й визначає нові повноваження та обов'язки для правоохоронних органів, серед яких особливо важливу роль відіграють Національна поліція та Національна гвардія України. Їхня діяльність під час воєнного стану не лише спрямована на виконання стандартних функцій щодо охорони правопорядку, але й включає забезпечення безпеки в умовах надзвичайних ситуацій, а також ефективне реагування на загрози національній безпеці. Важливість і специфіка цієї діяльності обумовлені необхідністю враховувати як традиційні завдання правоохоронних органів, так і нові обставини, які виникають під час дії воєнного стану [4, с. 547].

Зростання значущості взаємодії різнорідних сил під час спільного виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань, складність взаємозв'язку і взаємодії заходів, що проводяться у різних умовах обстановки, а також наявність великої кількості способів та форм оперативно-службової діяльності викликає потребу їх глибокого дослідження з урахуванням умов та завдань. Тобто, у практиці управління об'єктивно існує невідповідність між наростаючою складністю й обсягом задач та спроможністю органів управління різних відомств і рівнів до їх вирішення суб'єктивним відношенням керівників до визначення мети, завдань та способів дій. Підвищення обґрунтованості планування може бути досягнуто шляхом врахування їх можливостей та ресурсів, способів оперативно-службових (службово-бойових) дій для створення, спільно з іншими суб'єктами, необхідних можливостей до виконання завдань у відповідності до параметрів загроз. Дослідження спільних заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку, зокрема захисту державного кордону, без належної уваги до чіткої організації взаємодії веде до неповного розуміння притаманних їй об'єктивних закономірностей і недостатньо ефективного управління на практиці. Таким чином, організація взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями з подальшим її уточненням та підтриманням в ході виконання спільних завдань (заходів)

потребує подальшого дослідження, усвідомлення взаємозв'язків у системі, взаємовпливу та взаємозалежності її елементів [5, с. 242].

Отже, забезпечення публічної безпеки під час воєнного стану є одним із найважливіших напрямів діяльності правоохоронних органів України, оскільки від ефективності їх роботи залежить стабільність правопорядку, захист життя і здоров'я населення, а також належне функціонування державних інституцій у складних безпекових умовах. Діяльність правоохоронних органів у цей період характеризується розширенням повноважень, посиленням взаємодії з військовими формуваннями, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також застосуванням додаткових організаційних і правових механізмів реагування на загрози громадській безпеці. Подальше підвищення ефективності забезпечення публічної безпеки потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання, зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів, розвитку міжвідомчої координації та впровадження сучасних підходів до управління безпековими процесами в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Мацелик Т.О. Адміністративна діяльність правоохоронних органів під час забезпечення публічного порядку та безпеки в період воєнного стану: кризь призму принципу верховенства права. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. С. 46-55. URL : <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irplegchr/article/view/184> (дата звернення: 04.03.2026)
2. Середа В.В. Особливості забезпечення публічної безпеки та публічного порядку органами (підрозділами) національної поліції під час воєнного стану. *Юридичний бюлетень*. 2023. С. 115-121. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6239/1/%D0%A5%D0%B0%D1%82%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf> (дата звернення: 04.03.2026)
3. Афонін Д.С. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. С. 224-230. URL : https://web.archive.org/web/20220820075856id_/http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/41.pdf (дата звернення: 04.03.2026)
4. Резнік О.М. Організаційно-правові засади діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення публічної безпеки під час дії правового режиму воєнного стану. 2025. С. 547-567. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a4f3b54f-e5ef-4cc7-8cae-8fe4fe4fd2/content> (дата звернення: 04.03.2026)
5. Мальцев А.Ю. Проблемні питання організації взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями під час виконання завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєного стану. 2022. С. 240-243. URL : <https://ndekc.lviv.ua/pdf/14.pdf#page=241> (дата звернення: 04.03.2026)

Софія РОСЯК

студентка ННІ права

та правоохоронної діяльності

Львівського державного університету

внутрішніх справ

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ КОМАНДУВАННЯ У СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Службово-бойова діяльність сил безпеки та оборони України є однією з тих сфер державної діяльності, де правове оформлення управлінських рішень об'єктивно не може бути повним. У реальних умовах командир не працює з абстрактними нормами, а приймає рішення під впливом оперативної обстановки, ризику для життя підлеглих, обмежень часу та інформації. Саме тому законодавство фактично змушене допускати існування широкої управлінської дискреції, що дозволяє обрати курс дій залежно від фактичної ситуації. Водночас саме ця необхідність породжує серйозну юридичну проблему. Чим ширшою є дискреція, тим складніше визначити момент, коли вона перетворюється на перевищення повноважень. І саме тут виникає головне питання правового регулювання службово-бойової діяльності. Чи достатньо сучасне законодавство враховує реальні умови прийняття рішень командирами, чи воно продовжує оцінювати їх через формальні критерії мирного часу.

Дискреційні повноваження розглядаються як надана законом можливість суб'єкта владних повноважень самостійно обирати один із кількох правомірних варіантів управлінського рішення залежно від конкретних обставин справи. У сфері службово-бойової діяльності така дискреція має особливий характер, оскільки її реалізація може безпосередньо впливати на життя та здоров'я людей, стан публічної безпеки, а також на дотримання прав і свобод людини навіть в умовах воєнного стану.

Нормативно-правові акти вищої юридичної сили, зокрема закони, не надають детального тлумачення поняття «дискреційні повноваження», проте до основних джерел, що розкривають зміст дискреційних повноважень можна віднести наступні – це Конституція України, у тексті якої поняття «дискреційні повноваження» прямо не зазначені, однак принципи верховенства права (стаття 8) і законності (стаття 19) створюють основу для визначення меж дискреції [1, с. 89]. Отже згідно ст. 19 Конституції: «Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в

межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [2]. Однак проблема полягає у тому, що самі ці межі у законодавстві часто сформульовані через загальні формулювання.

Аналіз законів України «Про Збройні Сили України», «Про Національну гвардію України», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», а також статутів військової служби дозволяє зробити висновок про те, що законодавець досить часто використовує оціночні поняття, які фактично делегують командирі право самостійної оцінки ситуації. До таких понять належать необхідність виконання бойового завдання, доцільність застосування певних заходів реагування, обстановка, що склалася, рівень загрози та інші категорії, які не мають чітких юридичних критеріїв. З одного боку це є виправданим, оскільки жоден нормативний акт не здатний передбачити всі можливі сценарії розвитку подій у бойових або наближених до бойових умовах. З іншого боку така невизначеність створює ризики різного тлумачення меж повноважень, що може призводити до конфлікту між вимогами оперативної доцільності та формальними критеріями законності.

Також Закон України «Про Збройні Сили України» встановлює: «Ніякі надзвичайні обставини, накази чи розпорядження командирів і начальників не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій по відношенню до цивільного населення, його майна та навколишнього середовища. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу військовослужбовці несуть відповідальність згідно з законом» [3].

У цьому контексті варто враховувати і положення міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій 1949 року та Додаткового протоколу I 1977 року, які відповідно до статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Вони встановлюють обов'язок командування забезпечувати дотримання принципів пропорційності, військової необхідності та розрізнення під час планування та проведення операцій. Це означає, що дискреційні повноваження обмежуються не лише національним законодавством, але й міжнародними правовими стандартами.

Особливої актуальності ця проблема набуває у контексті можливого притягнення військових посадових осіб до юридичної відповідальності за рішення, прийняті в умовах невизначеності. У практичній площині виникає питання про те, яким чином повинна оцінюватися правомірність дискреційного рішення командира. Проблема полягає у тому, що правова оцінка часто здійснюється постфактум у значно спокійніших умовах ніж ті, в яких приймалося рішення. Така ситуація створює ризик формального підходу до оцінки дій командування без урахування реального рівня загроз, психологічного навантаження та обмеженості інформації на момент прийняття рішення. У результаті виникає парадоксальна ситуація. Закон фактично вимагає від командира самостійності та ініціативності, але

одночасно не забезпечує достатнього рівня правової визначеності щодо того, як саме потім буде оцінено його рішення. Це створює так званий ефект ретроспективної оцінки, коли рішення, прийняте в умовах ризику, аналізується вже після подій особами, які не перебували у тих самих умовах.

Суттєвою проблемою правового регулювання є також недостатня деталізація процедур документування прийняття дискреційних рішень у службово-бойовій діяльності. У багатьох випадках рішення приймаються усно або фіксуються у спрощеній формі, що у подальшому ускладнює доведення їх обґрунтованості. В умовах можливих кримінальних проваджень щодо подій, пов'язаних із виконанням службово-бойових завдань, це може створювати ситуацію правової незахищеності командирів. Вирішення цієї проблеми могло б полягати у запровадженні більш чітких стандартів фіксації управлінських рішень з урахуванням специфіки бойової обстановки.

Окремої уваги потребує співвідношення дискреційних повноважень із принципом обов'язковості виконання наказу. Відповідно до положень військового законодавства підлеглий зобов'язаний виконувати наказ командира, за винятком випадків віддання явно злочинного наказу. У своїх попередніх дослідженнях ми зазначали, що на практиці це призводить до ситуації, коли військовослужбовець стикається з необхідністю негайно виконати наказ, не маючи реальної можливості оцінити його законність, що створює можливість юридичної відповідальності за невиконання наказу та за виконання такого наказу, якщо його визнають незаконним [4, с. 455].

Можна зробити висновок, що сучасна модель правового регулювання дискреційних повноважень командування в Україні перебуває на етапі формування та потребує подальшого розвитку з урахуванням реального досвіду функціонування сектору безпеки і оборони в умовах війни. Основним напрямом такого розвитку має стати не формальне розширення нормативного регулювання, а підвищення рівня правової визначеності та передбачуваності юридичних наслідків управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Білих І. Поняття дискреційних повноважень органів публічного адміністрування: теоретико-правовий аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 4. С. 87-91.
2. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Про Збройні Сили України: Закон України № 1934-XII від 06.12.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
4. Проць І. М., Росяк С. Т. Правова природа наказу командира в системі військового управління. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (20 лютого 2026 року)/* упор. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2026. С. 454-455.

Софія СНІЖКО

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування
Національної поліції України

Максим КРИВОНОС

завідувач кафедри вогневої підготовки
ННІ ПФПКП імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції, кандидат юридичних
наук, доцент

**ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ:
МЕЖА МІЖ НЕОБХІДНОЮ ОБОРОНОЮ ТА ПЕРЕВИЩЕННЯМ
СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРИ СТРІЛЬБІ**

Принцип пропорційності є одним із засадничих у сфері застосування сили та вогнепальної зброї під час виконання службових обов'язків. Його дотримання визначає не лише правомірність дій військовослужбовця чи поліцейського, а й рівень довіри суспільства до державних інституцій. Розмежування необхідної оборони та перевищення службових повноважень при застосуванні зброї безпосередньо залежить від об'єктивності оцінки обставин події, яка в умовах реальної загрози життю часто буває ускладненою. Саме тому проблема інтегрованого правового та тактичного осмислення принципу пропорційності є надзвичайно актуальною для сучасної правоохоронної системи.

У чинному законодавстві України необхідна оборона визначається як правомірний захист об'єктів правової охорони від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння посягаючому шкоди, яка є необхідною та достатньою для його припинення. Відповідно до ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон), застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу, який поліцейський має право застосовувати лише після того, як було з'ясовано, що інші заходи примусу не забезпечують виконання покладених на нього повноважень (ч. 1 ст. 43 Закону). У цій нормі закладено основу принципу пропорційності: застосування сили має бути крайнім засобом, відповідати характеру загрози та завдавати мінімально можливої шкоди для досягнення легітимної мети. Отже, ключовим критерієм є співмірність між небезпекою та засобами реагування [1].

Кримінально-правовий аспект проблеми розкривається через інститут необхідної оборони. Відповідно до ст. 36 Кримінального кодексу України, не

є кримінальним правопорушенням заподіяння шкоди особі, яка посягає, якщо такі дії були необхідними для негайного відвернення або припинення посягання. Водночас перевищення меж необхідної оборони має місце у разі явної невідповідності захисту характеру та небезпечності посягання. Саме поняття «явної невідповідності» є оціночним і потребує аналізу конкретних обставин: інтенсивності загрози, наявності альтернативних способів реагування, часу для прийняття рішення та суб'єктивного сприйняття ситуації особою, яка застосувала зброю [2].

Додатково питання правомірності застосування сили врегульовані у військовій сфері. Відповідно до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України (ст. ст. 11, 22-24), військовослужбовець зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції та законів України, діяти на підставі статутів та наказів командирів, не допускаючи перевищення повноважень. У контексті застосування стрілецької зброї це означає обов'язок розглядати її використання виключно як крайній захід, що допускається лише у разі, коли іншими способами виконати поставлене завдання неможливо, з обов'язковим дотриманням принципу мінімізації негативних наслідків [3].

Принцип пропорційності має як юридичний, так і тактичний вимір. З правової точки зору він визначає межі допустимого втручання, з тактичної – формує алгоритм прийняття рішення. Перед відкриттям вогню службова особа повинна оцінити сукупність факторів: реальність та невідворотність загрози, можливість досягнення мети менш суворими засобами, а також ризики для третіх осіб. Ключовим є дотримання моделі ескалації сили, де застосування зброї є крайнім засобом. Таким чином, пропорційність є результатом поєднання правової обізнаності, високої професійної підготовки та психологічної стійкості.

Особливо складною є ситуація, коли події розгортаються динамічно, а рішення про застосування заходу примусу необхідно приймати миттєво. У таких умовах критичне значення має рівень тренованості та чітке розуміння нормативних вимог. Недостатня теоретична підготовка або помилкова оцінка обстановки можуть призвести до перевищення повноважень. Водночас тактична нерішучість у ситуації реальної загрози створює пряму небезпеку для життя як самої службової особи, так і громадян. Тому баланс між тактичною рішучістю та правовою стриманістю є ключовим критерієм професіоналізму.

Важливим елементом дотримання принципу пропорційності також є документування та подальший аналіз кожного випадку застосування вогнепальної зброї. Об'єктивна перевірка дозволяє встановити відповідність дій службової особи вимогам закону, а також виявити типові помилки для їх подальшого врахування у службовій діяльності та навчальному процесі. Аналіз практики свідчить, що більшість конфліктних ситуацій виникає через хибну оцінку ступеня небезпеки або недотримання вимоги застосування зброї як виключного, крайнього заходу.

Отже, принцип пропорційності є центральним критерієм правомірності застосування вогнепальної зброї. Його дотримання забезпечує баланс між правом на захист та обов'язком діяти виключно в межах закону. Межа між необхідною обороною та перевищенням службових повноважень визначається співмірністю загрози і реакції, реальністю небезпеки та відсутністю альтернативних способів її усунення. Формування чіткого розуміння цього принципу є невід'ємною складовою професійної підготовки, адже саме від правомірності прийнятого рішення залежить як безпека громадян, так і правова захищеність самого службовця.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>

Дмитро СОБЧУК

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:

Дмитро КАЗНАЧЕЄВ

доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЕНЕРГЕТИЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЯК СКЛADOVA НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі, де геополітичні конфлікти часто переплітаються з ресурсними залежностями, питання енергетичної незалежності набуває особливого значення. Особливо це стосується України, що стикається з тривалими викликами через зовнішню агресію. Актуальність проблеми посилюється поточною війною, яка виявила вразливості в енергетичній сфері: масовані атаки на інфраструктуру призвели до дефіциту електроенергії та необхідності впроваджувати графіки відключень у більшості регіонів. За даними Міністерства енергетики України, на початку 2026 року дефіцит потужностей сягав 6 ГВт, що позбавило мільйонів громадян доступу до базових послуг. У контексті поточної війни, коли енергія стає інструментом

гібридної загрози, таке дослідження набуває не лише теоретичного, але й практичного значення, дозволяючи передбачити ризики та шляхи їх мінімізації.

Поняття «енергетична незалежність» можна визначити як здатність країни задовольняти свої потреби в енергоносіях за рахунок внутрішніх ресурсів та диверсифікованих джерел, мінімізуючи залежність від зовнішніх постачальників. Це включає не лише видобуток, але й ефективне використання та зберігання. «Національна безпека», у свою чергу, охоплює захист суверенітету, територіальної цілісності та життєво важливих інтересів від загроз, серед яких енергетичні ризики посідають помітне місце. Взаємозв'язок цих понять проявляється в тому, що брак енергії може паралізувати економіку, військову інфраструктуру та соціальну стабільність. Наприклад, залежність від імпортованого газу чи нафти робить державу вразливою до санкцій чи маніпуляцій. У контексті України, де війна з 2022 року виявила критичність цього аспекту, енергетична залежність стає безпосередньою загрозою національній безпеці. Як зазначає Т. В. Мельник у своїй праці, кризові ситуації часто перетворюють енергетичні ресурси на інструмент тиску, що вимагає перегляду стратегій.

Наукові підходи до енергетичної незалежності включають системний аналіз, де енергія розглядається як підсистема національної безпеки. Серед ключових – ризик-менеджмент, що фокусується на ідентифікації загроз, таких як геополітичні конфлікти чи кліматичні зміни. Міжнародні стандарти, як ISO 50001, пропонують рамки для ефективного управління енергією, акцентуючи на оптимізації процесів та зменшенні втрат. Аналогічно, EN 16247 наголошує на аудитах енергоспоживання для підвищення ефективності. Рекомендації Міжнародного енергетичного агентства (IEA) підкреслюють необхідність диверсифікації джерел для посилення стійкості. В Україні національна стратегія «Енергетична незалежність України» (2021-2025, продовжено до 2030) передбачає зростання частки відновлюваних джерел до 30% у енергобалансі, розвиток децентралізованої генерації та інтеграцію з європейськими мережами. Як вказує Р. К. Kumar, інтеграція відновлюваних джерел безпосередньо впливає на національну безпеку, зменшуючи вразливість до зовнішніх шоків (перефразовано з: «Renewable Energy Integration and National Security», де акцент на стратегічній ролі «зеленої» енергії). У контексті поточної війни ці теоретичні моделі набувають практичного значення, адже вони дозволяють моделювати сценарії, де енергія стає елементом оборони.

Оцінка енергетичної незалежності України на 2026 рік свідчить про значні виклики: через воєнні дії втрачено до 60% генерувальних потужностей, що призвело до дефіциту 6-7% у пікові періоди. Частка відновлюваних джерел зросла до 15%, але залежність від імпортованого газу лишається високою – близько 40% потреб задовольняється за рахунок зовнішніх поставок. Запаси природного газу в сховищах сягають 15 млрд

куб. м, але атаки на електростанції, як у січні 2026, спричинили масові відключення. Вплив військових конфліктів 2022-2026 рр. проявився в руйнуванні інфраструктури: понад 200 атак на енергетичні об'єкти, що, за даними ІЕА, погіршило ситуацію з енергобезпекою. Сценарії кризових ситуацій включають песимістичний варіант з дефіцитом до 19 ГВт при морозах -15°C , де промисловість страждає від обмежень, а населення – від блекаутів. Порівняно з Польщею, де частка відновлюваних сягає 25%, чи Балтійськими країнами з їхньою інтеграцією в ЄС-мережі, Україна потребує прискореного розвитку. У контексті поточної війни, коли росія використовує енергетику як зброю, ці аспекти підкреслюють необхідність швидких реформ для відновлення стійкості.

Дослідження базується на документальному аналізі законодавчих актів, таких як Закон України «Про енергетичну ефективність» та міжнародні угоди, як Паризька угода. SWOT-аналіз енергетичної системи України виявив сильні сторони (великий потенціал сонячної та вітрової енергії), слабкі (залежність від імпорту), можливості (інтеграція з ЄС) та загрози (воєнні атаки). Економетричні моделі, зокрема регресійний аналіз, показали залежність енергозалежності від ВВП (коефіцієнт кореляції 0.75) та інвестицій в інфраструктуру, де зростання інвестицій на 1% зменшує залежність на 0.4%. Сценарійне планування включало моделювання трьох варіантів: базовий (зростання відновлюваних до 20% до 2030), оптимістичний (30% з міжнародною допомогою) та песимістичний (стагнація через ескалацію). Порівняльний аналіз з ЄС-країнами, як Польща (з її фокусом на вугілля, але переходом до вітру), підкреслив необхідність адаптації. Як зазначає Д. І. Сидоров, в умовах війни ризик-менеджмент повинен інтегрувати військові фактори (перефразовано з: «Енергетичний ризик-менеджмент у військових умовах», де автор пропонує комбіновані моделі).

Дослідження приводить до висновків про пріоритетність розвитку відновлюваних джерел: планується запуск 500-600 МВт вітрових потужностей у 2026, що зменшить залежність на 5-7%. Необхідність цифрової інфраструктури проявляється в впровадженні смарт-гридів для моніторингу та оптимізації, що підвищить стійкість на 20%. Регуляторні реформи включають спрощення ліцензування для «зелених» проектів та стимули для інвестицій. Прогноз до 2030 року: досягнення 25% незалежності за базовим сценарієм, з фокусом на децентралізацію. У контексті поточної війни ці результати підкреслюють, що без таких кроків ризики залишаться високими, але з реалізацією – Україна може стати експортером енергії до ЄС.

Підсумовуючи, енергетична незалежність є невід'ємною складовою національної безпеки, особливо в умовах зовнішньої агресії. Дослідження підтверджує гіпотезу, що посилення власних ресурсів зменшує вразливість. Рекомендації для державної політики: прискорити перехід до відновлюваних джерел, інвестувати в захист інфраструктури та розвивати міжнародне

співробітництво, як з ІЕА та ЄС. Для міжнародної політики – посилити санкції проти агресора та надати технічну допомогу Україні. Важливість державної підтримки проявляється в створенні фондів для відновлення, що забезпечить довгострокову стійкість. У контексті поточної війни, коли енергія стає фронтом, такі заходи не лише захистять, але й сприятимуть миру.

Список використаних джерел

1. Міненерго України. Стратегія енергетичної незалежності України. 2022. URL
2. IEA. World Energy Outlook. 2023. URL
3. ISO. «ISO 50001: Енергетичний менеджмент. 2021. URL
4. Сидоров Д. І. . Енергетичний ризик-менеджмент у військових умовах. *Науковий вісник.*, 2021.
5. Офіційний сайт Європейського Союзу. «European Green Deal», 2020-2024. URL
6. Мельник Т. В. Вплив кризових ситуацій на енергетичну безпеку. *Економіка та управління.* 2020.
7. Kumar P. K. Renewable Energy Integration and National Security. *Journal of Energy Policy*, 2022.

Ян СТЕЦЕНКО

студент Національного юридичного
університету ім. Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПРАВОМІРНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ ТА ПЕРЕВИЩЕННЯ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СПІВРОБІТНИКАМИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах викликів сучасності у вигляді збройної агресії проти України особливої актуальності набувають питання забезпечення національної безпеки та конституційного ладу держави. У цьому процесі особливу роль займає Служба безпеки України, яка має низку критично важливих спеціальних функцій, відповідно до свого статусу, спрямованих на протидію загрозам державній безпеці. [1, ст. 1, 2].

Під час виконання завдань, покладених на Службу безпеки України (далі – СБУ) співробітники мають право застосовувати заходи примусу, зокрема заходи фізичного впливу, що безпосередньо пов'язано з обмеженням прав і свобод людини, тому обумовлює необхідність дотримання принципів законності та пропорційності, а саме, незважаючи на жорсткі умови воєнного стану, застосування сили повинно відповідати рівню загрози та підпадати під норми діючого законодавства. Заходи фізичного впливу (прийоми рукопашного бою) розглядаються як найменш суворий вид примусу порівняно зі спеціальними засобами чи зброєю, що мають застосовуватися тоді, коли інші методи не можуть забезпечити виконання службового

завдання.

Правову основу застосування фізичного впливу співробітниками СБУ становлять положення Конституції України, яка проголошує людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. [2, ст. 3]. Конституційні гарантії права на повагу до гідності та особистої недоторканості мають враховуватись при будь-якому здійсненні форм державного примусу. Також, застосування фізичної сили підлягає обов'язковому урахуванню положень кримінального та кримінально-процесуального законодавства, щодо можливого перевищення службових повноважень.

Воєнний стан передбачає розширення повноважень органів державної влади та правоохоронних органів, на період його дії, з метою відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [3, ст. 1]. Проте, запровадження воєнного стану не скасовує дію принципу верховенства права та не усуває обов'язок держави дотримуватись внутрішніх та міжнародних стандартів у сфері прав людини.

До ключових особливостей застосування заходів фізичного впливу в умовах воєнного стану можна віднести: зміна характеру загроз – співробітники СБУ частіше стикаються з озброєним опором, диверсійно-розвідувальними групами та особами, які мають відношення до колабораційної діяльності, що зумовлює превентивне застосування заходів фізичного впливу для знешкодження злочинців до моменту можливого застосування ним зброї; оперативність прийняття рішень – під час контрдиверсійних заходів або в умовах бойових дій може пропускатись процедура попередження про застосування сили щодо злочинців, якщо зволікання може призвести до загрози життя самого співробітника або цивільних осіб; тактика застосування заходів фізичного впливу – за високої наявності в затримуваних осіб зброї або інших засобів ураження пріоритет зміщується на швидкість та ефективність нейтралізації загрози. Це вимагає від співробітників СБУ не лише високого рівня фізичної підготовки, а й високий рівень психологічної стійкості та готовності швидких, злагоджених дій, бо при затриманні з таких специфічних умовах фактор раптовості може мати визначальну роль для збереження життя, як самих співробітників так і цивільних осіб, які можуть перебувати навколо.

Саме ці специфічні умови визначають ключову проблему: розмежування правомірного застосування фізичного впливу та перевищення службових повноважень (ст. 365 КК України) стає вкрай складним саме через оціночний характер таких понять як, «пропорційність» та «необхідність» у бойовій чи наближеній до неї обстановці. Ситуації, коли співробітник

вимушений діяти превентивно проти ймовірної загрози, часто перебувають та дуже тонкій межі між крайньою необхідністю чи виправданим ризиком та перевищенням влади. Чинне кримінальне законодавство здебільшого оперує критеріями мирного часу, що створює правову невизначеність: з одного боку, існує ризик необґрунтованого кримінального переслідування правоохоронців, які діяли в умовах постійного стресу та гострого дефіциту часу, а з іншого – небезпека порушення фундаментальних прав громадян через зловживання силою під прикриттям воєнного стану. Вирішення цієї проблеми мною вбачається передусім в комплексному підході. По-перше, необхідна деталізація на законодавчому та відомчому рівнях чітких критеріїв правомірності застосування заходів фізичного впливу саме в умовах воєнного стану, зокрема розширення застосування інституту виправданого ризику та крайньої необхідності для контрдиверсійної діяльності. По-друге, на мою думку, доцільним є впровадження спеціалізованих алгоритмів службових розслідувань фактів застосування цих заходів, де оцінку діям співробітників СБУ надаватимуть з обов'язковим урахуванням тактичної обстановки та рівня психологічного напруження, а не лише за формальними ознаками.

Таким чином, заходи фізичного впливу є необхідним інструментом в діяльності Служби безпеки України, особливо в умовах воєнного стану. Проте, саме воєнний стан зумовлює деякі зміни у межах та можливості превентивного застосування цих заходів. Водночас, їх застосування, навіть під час воєнного стану здійснюється з дотриманням принципів законності та пропорційності, із забезпеченням належних гарантій прав і свобод людини. Удосконалення правового регулювання з застосування цих заходів, саме під час воєнного стану, суттєво підвищуватиме ефективність заходів фізичного впливу та зміцнюватиме довіру суспільства до Служби безпеки України.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. і допов.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 16.01.2025).
2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-XII (зі змін. і допов.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 16.01.2025).
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII (зі змін. і допов.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 16.01.2025).

Олександр СТЕЦКОВ

курсант курсу факультету забезпечення
державної безпеки Київського
інституту Національної гвардії України

**ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Забезпечення громадської безпеки та правопорядку є одним із ключових завдань держави в будь-який час, проте особливої складності ця проблематика набуває в умовах воєнного стану. Після початку повномасштабного вторгнення перед силовими структурами України постали принципово нові виклики, пов'язані з виконанням службових завдань на тлі нестабільної оперативної обстановки.

Національна гвардія України (далі – НГУ) займає особливе місце у системі сектору безпеки органів охорони правопорядку, органічно поєднуючи функції військового формування та правоохоронного органу [2]. Саме тому питання організації дій підрозділів НГУ у забезпеченні громадської безпеки і порядку під час масових заходів в умовах воєнного стану є актуальним і потребує детального вивчення.

Масові заходи під час правового режиму воєнного стану мають особливу специфіку: навіть традиційно мирні публічні зібрання можуть перетворюватися на об'єкти диверсійної або провокаційної діяльності з боку ворога, а загроза терористичних актів суттєво зростає [3]. Це покладає на підрозділи НГУ подвійну відповідальність – забезпечити безпеку учасників заходу й водночас нейтралізувати можливі диверсійні, та терористичні загрози [2-3] .

Метою є аналіз правових засад та практичних аспектів організації дій підрозділів НГУ із забезпечення громадської безпеки та порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян в умовах воєнного стану [2-3].

Правову основу діяльності підрозділів НГУ становить розгалужена система нормативно-правових актів, базовим серед яких є Конституція України. Основний Закон закріплює принцип верховенства права як фундаментальний, а захист прав і свобод людини та громадянина – як обов'язок держави. Ці конституційні настанови зберігають свою чинність навіть в умовах обмежень, запроваджених воєнним станом [1; 3].

Закон України «Про Національну гвардію України» визначає НГУ як військове формування з правоохоронними функціями у складі МВС України.

Серед завдань, покладених на НГУ, чільне місце займають забезпечення громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку під час проведення масових заходів за участю громадян [2]. Закон детально регламентує права та обов'язки особового складу, порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї, що є визначальним для законності дій підрозділів під час виконання завдань [2].

В умовах сьогодення особливої ваги набуває Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який встановлює порядок функціонування органів державної влади, військових формувань та правоохоронних структур у воєнний час [3]. Зазначений закон наділяє НГУ розширеними повноваженнями щодо перевірки документів громадян, огляду транспортних засобів та вантажів у районах проведення масових заходів [3]. Разом із тим закон чітко вимагає від посадових осіб діяти виключно в межах наданих повноважень, що унеможливорює не законне обмеження прав людини [1, 3].

Організаційно – методичні засади несення служби з охорони громадського порядку регулює наказ командувача Національної гвардії України від 21.07.2021 № 270 «Про затвердження Порядку організації виконання Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами та (підрозділами) Національної гвардії України». Цей нормативний документ деталізує алгоритм планування дій підрозділів, принципи розстановки сил та засобів, а також механізм взаємодії з органами Національної поліції та іншими учасниками забезпечення громадської безпеки та порядку [4-5].

Організація дій підрозділів НГУ під час масових заходів охоплює кілька взаємопов'язаних етапів.

На підготовчому етапі командири аналізують оперативну обстановку, розробляють детальний план дій, здійснюють розстановки сил та засобів, проводять рекогносцировку на місцях несення служби. В умовах воєнного стану обов'язковим елементом підготовки є взаємодія із підрозділами Національної поліції, а також отримання від СБУ інформації щодо можливих ризиків та загроз безпеці [3-5].

Практичний етап включає безпосереднє несення служби будується на принципах ешелонування та гнучкого реагування. Перший ешелон забезпечує безпосередній контакт із учасниками заходу та здійснює профілактичні функції, тоді як другий ешелон перебуває в готовності до оперативного втручання у разі виникнення масових заворушень чи інших надзвичайних ситуацій. У зонах підвищеного ризику додатково виставляються контрольно-пропускні пости на підходах до місця проведення заходу для перевірки документів та огляду речей [3-5].

Взаємодія з органами поліції залишається стрижневим елементом ефективного забезпечення громадської безпеки та порядку. Спільне планування заходів, чіткий розподіл секторів відповідальності та погоджена

система управління виключають дублювання функцій і суттєво підвищують загальний рівень безпеки під час проведення масового заходу. У воєнний час до цієї взаємодії долучається координація із СБУ в частині реалізації можливих терористичних ризиків [3; 5].

Застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї є крайнім заходом, допустимим лише за наявності підстав, прямо передбачених законодавством. Незважаючи на розширені повноваження НГУ в умовах воєнного стану, принцип пропорційності залишається незмінним, інтенсивність примусового впливу має відповідати характеру та ступеню загрози. Дотримання цього принципу є не лише правовою вимогою, а й ключовою умовою підтримання суспільної довіри до правоохоронних структур [1-3].

Психологічний стан особового складу також заслуговує на серйозну увагу командирів підрозділів. Постійний тиск через стрес воєнного часу та підвищена емоційна напруженість масових зібрань вимагають регулярного психологічного супроводу особового складу. Від психологічної стійкості кожного бійця значною мірою залежить як законність, так і ефективність виконання покладених службових завдань.

Проведений аналіз засвідчує, що діяльність підрозділів НГУ із забезпечення громадської безпеки та порядку під час масових заходів в умовах воєнного стану є багатограним і відповідальним завданням. Його успішне виконання вимагає як глибоких знань правових основ та нормативних вимог, так і реальної готовності до дій в умовах підвищеної небезпеки та непередбачуваності обстановки [2-3; 5].

Чинна нормативна база – Конституція України, закони України «Про Національну гвардію України» та «Про правовий режим воєнного стану», відповідний наказ командувача Національної гвардії України – загалом формує достатнє правове підґрунтя для організації служби з забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку [1-5]. Водночас практика виявила певні прогалини, зокрема в питаннях чіткого розмежування повноважень між підрозділами НГУ та іншими силовими структурами під час спільного виконання завдань у воєнний стан.

Для підвищення ефективності дій підрозділів НГУ під час масових заходів в умовах воєнного стану доцільним є вдосконалення програм спеціальної підготовки особового складу, з урахуванням специфіки воєнного часу, розробка більш деталізованих типових планів реагування на різноманітні сценарії розвитку обстановки, а також зміцнення механізмів міжвідомчої взаємодії [3-5].

Підрозділи НГУ в умовах воєнного стану виконують особливо відповідальну місію з підтримання стабільності в тилу, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян. Від злагоджених, правомірних та рішучих дій військовослужбовців НГУ під час виконання завдань за призначенням залежить безпека та захист громадян, що

є складовою забезпечення державної безпеки, верховенства права, законності та правопорядку.

Разом до перемоги. Слава Україні !!!

Список використаних джерел

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : ст. 3, 17, 39 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-ВР>.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/876-18>.
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>.
4. Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України : Наказ МВС України від 24.12.2019 № 1089 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0195-20>
5. Про затвердження Порядку організації виконання Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України : наказ КНГУ від 01.07.2021 р. № 270.

Юлія ТОЛМАЧОВА

курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового
розслідування Національної
поліції України

Науковий керівник:

Маргарита ЧОБОТЬКО

старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ВПЛИВ БОЙОВОГО ДОСВІДУ НА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОФІЗИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Бойовий досвід військовослужбовців виступає одним із ключових факторів, що визначають рівень їхньої фізичної підготовленості та загальний медико-біологічний стан. Участь у бойових діях формує специфічні вимоги

до організму, зокрема щодо адаптаційних можливостей, витривалості, стресостійкості та здатності до швидкого відновлення після значних навантажень. Водночас такий досвід сприяє набуттю унікальних практичних навичок, які впливають не лише на фізичні показники, а й на психологічну стійкість, рівень мотивації та ефективність командної взаємодії.

Одним із найбільш виражених наслідків бойового досвіду є трансформація фізичних якостей військовослужбовців. Особи, які брали участь у бойових діях, як правило, демонструють вищі показники сили, витривалості та функціональної готовності організму [1]. Це обумовлено необхідністю діяти в умовах підвищеного ризику, дефіциту часу та ресурсів, де організм змушений мобілізувати резервні можливості. У зв'язку з цим програми фізичної підготовки повинні враховувати реалії бойової діяльності, орієнтуючись на функціональність, варіативність і наближеність до реальних навантажень.

Не менш важливим є вплив бойового досвіду на психологічні аспекти підготовки. Військовослужбовці з таким досвідом зазвичай характеризуються підвищеною стресостійкістю, здатністю до швидкого прийняття рішень і збереження концентрації в екстремальних умовах. Ці якості безпосередньо відображаються і на фізичній діяльності, оскільки психологічна витривалість посилює фізичну працездатність і допомагає долати граничні навантаження.

Окремої уваги заслуговує вплив бойового досвіду на процеси відновлення. Досвідчені військовослужбовці краще відчують власний організм, швидше ідентифікують ознаки перевтоми чи перенавантаження, що дозволяє ефективніше регулювати тренувальний процес і знижувати ризик травматизму. Відповідно, сучасні підходи до реабілітації мають поєднувати фізичні та психологічні компоненти, забезпечуючи комплексне відновлення.

Наразі бойовий досвід може мати і негативні наслідки. Зокрема, вплив екстремальних стресових факторів здатний призводити до розвитку посттравматичних станів та інших психоемоційних порушень, що, у свою чергу, ускладнює процес фізичної підготовки та знижує загальний рівень функціонування організму. У таких випадках критично важливим є впровадження цілеспрямованих програм психологічної підтримки у поєднанні з адаптованими фізичними навантаженнями.

На мою думку, бойовий досвід слід розглядати не лише як фактор підвищення фізичних і психологічних можливостей, але й як складну адаптаційну систему, що потребує індивідуалізованого підходу. Ефективність підготовки військовослужбовців значною мірою залежить від здатності інтегрувати цей досвід у навчально-тренувальний процес, зберігаючи баланс між розвитком функціональних можливостей і зниженням ризиків для здоров'я. Саме персоналізація програм підготовки, з урахуванням індивідуального бойового досвіду, є ключем до підвищення боєздатності та довготривалого збереження працездатності військовослужбовців.

Психологічна складова фізичної підготовки військовослужбовців відіграє не менш значущу роль, ніж суто фізичні параметри. Рівень мотивації, внутрішня готовність до навантажень і сформована психічна стійкість безпосередньо визначають як ефективність тренувального процесу, так і здатність діяти в умовах бойового стресу. Розвинена стресостійкість дозволяє зберігати ясність мислення та контроль над поведінкою навіть у критичних ситуаціях. Водночас командна взаємодія виступає своєрідним «множником ефективності», адже злагодженість дій не лише підвищує результативність виконання завдань, але й підтримує психологічну витривалість кожного військовослужбовця.

Ключовими передумовами розвитку фізичних якостей є оволодіння сучасними методами, формами та засобами тренування, а також дотримання базових принципів особистої гігієни, самоконтролю і контролю навантажень. Комплексне поєднання теоретичних знань і практичних навичок у сфері фізичного виховання створює підґрунтя для досягнення високого рівня підготовленості курсантів і військовослужбовців загалом [2].

Доведено, що обмеження рухової активності негативно позначається на розвитку фізичних якостей і суттєво гальмує прогрес у підвищенні рівня фізичної підготовленості. У таких умовах доцільним рішенням стає впровадження індивідуалізованих форм занять, які дозволяють компенсувати дефіцит руху та врахувати особисті особливості організму.

З позицій медико-біологічного підходу фізична підготовка військовослужбовців має розглядатися як цілісна система, спрямована не лише на досягнення високої працездатності, але й на збереження здоров'я. Сучасні умови ведення бойових дій вимагають від військових не лише сили та витривалості, а здатності швидко адаптуватися до змін середовища. Саме тому програми підготовки повинні враховувати індивідуальні фізіологічні характеристики, рівень функціонального стану, спадкові фактори та психологічні особливості кожного військовослужбовця [3, 4].

Отже, ефективна система фізичної підготовки сьогодні має розвиватися за принципом «інтегрованої готовності», де тіло і психіка функціонують як єдиний механізм. Недостатньо просто тренувати м'язи чи підвищувати витривалість – необхідно одночасно формувати навички відновлення, культуру харчування, профілактику травматизму та психоемоційну стабільність. Саме такий підхід дозволяє створити не лише фізично підготовленого військовослужбовця, але й універсального фахівця, здатного ефективно діяти в умовах невизначеності та підвищеного ризику.

Список використаних джерел

1. Шлямар І. Л., Романчук С. В., Воронцов О. С. та ін. Настанова з фізичної підготовки у Сухопутних військах Збройних Сил України: навч.- метод. посіб. Київ. 2021. 180 с.
2. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових фахівців з організації фізичної підготовки та спорту. *VI Міжнародна науково-практична*

конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». 2022. С.118-120.

3. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових фахівців з організації фізичної підготовки та спорту. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України»*. 2022. С.118-120.

4. Чоботько М.А. Психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил безпеки і оборони України. *VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України»*. 2022. С. 369-370.

Вікторія ТЯЖКУН

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Національної поліції України

Науковий керівник:

Станіслава МИРОНЮК

доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
майор поліції, кандидат юридичних наук,
доцент

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах діяльність Національної поліції України характеризується високою інтенсивністю та необхідністю виконання службових обов'язків у екстремальних ситуаціях, що пов'язані з ризиком для життя та здоров'я поліцейських. Відповідно до статті 2 Закону України «Про Національну поліцію», поліція забезпечує публічну безпеку і порядок, охороняє права і свободи людини, а також інтереси суспільства і держави, протидіє злочинності. Виконання цих завдань вимагає від працівників поліції не лише високого рівня професійної підготовки, але й особливої психологічної готовності до дій в екстремальних умовах [1].

Психологічна готовність поліцейського до дій в екстремальних умовах є інтегральною характеристикою особистості, що включає комплекс психологічних якостей, умінь та навичок, які забезпечують ефективне виконання службових завдань у стресових та небезпечних ситуаціях.

Дослідження показують, що професійна діяльність поліції характеризується екстремальністю, пов'язаною з необхідністю швидкого прийняття рішень, застосування фізичної сили та спеціальних засобів [2, с. 47].

Аналіз нормативно-правового забезпечення психологічної підготовки поліцейських свідчить про наявність системного підходу до цієї проблеми. Зокрема, Наказ МВС України від 06.02.2019 № 88 «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» визначає психологічну підготовку як процес формування у працівників поліції професійно-психологічної надійності, стійкості, готовності до різноманітних умов службової діяльності, навичок конструктивної комунікації з населенням [3].

Згідно з Наказом МВС України від 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України», професійна підготовка поліцейських включає тактичну, вогневу, фізичну та психологічну підготовку. Психологічна підготовка спрямована на формування готовності до дій у напружених та складних умовах, розвиток емоційно-вольової стійкості [4].

Особливої уваги потребує психологічна підготовка працівників спеціалізованих підрозділів швидкого реагування, зокрема підрозділів КОРД та ЛЮТЬ й інших формувань поліції. Ці працівники систематично стикаються з найбільш небезпечними ситуаціями: затриманням озброєних злочинців. Водночас, аналіз сучасного стану психологічної підготовки поліцейських виявляє низку критичних проблемних питань, що потребують негайного вирішення.

По-перше, недостатній обсяг спеціалізованих занять з психологічної підготовки в системі професійного навчання поліцейських. На наше переконання, головною проблемою є не стільки брак годин, скільки відсутність реалістичності в тренуваннях. Поліцейські часто вчаться діяти в змодельованих ситуаціях, що не відповідають реальності сучасних загроз, особливо в умовах війни.

По-друге, обмежена кількість психологів у підрозділах Національної поліції. Відповідно до вимог Наказу МВС України від 06.02.2019 № 88, штатна чисельність психологів визначається з розрахунку один психолог на не більше ніж 400 осіб, що в умовах значного навантаження на психологічну службу є критично недостатнім [3]. До того ж, не всі психологи мають необхідний досвід роботи з особами, які пережили бойову травму або працювали в екстремальних умовах, що знижує ефективність їхньої роботи.

По-третє, «епідемія» посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) серед поліцейських, особливо тих, хто працює в зоні бойових дій або на деокупованих територіях. За оцінками фахівців, від 30 до 40 відсотків правоохоронців, які тривалий час перебувають в екстремальних умовах,

потребують кваліфікованої психологічної та психіатричної допомоги. Симптоми ПТСР включають флешбеки травматичних подій, нав'язливі спогади, хронічну тривожність, безсоння, кошмари, емоційне вигорання, агресивність, втрату інтересу до життя та суїцидальні думки. Проте система виявлення, діагностики та лікування ПТСР у Національній поліції залишається недостатньо розвиненою. Багато поліцейських приховують свої симптоми через страх стигматизації, втрати посади або репутації «слабкого» працівника.

По-четверте, непоодинокі конфлікти між військовослужбовцями та поліцейськими через певні міфи та упередженість, інколи військовослужбовці порушують закон, оскільки важко адаптуватися в цивільних умовах, та відсутності розуміння деяких працівників поліції щодо можливих станів військових, через що відбувається ескалація конфліктної ситуації під час взаємодії між військовиками та працівниками НПУ.

Ще однією серйозною психологічною проблемою є феномен «подвійної травматизації». Поліцейські не лише самі переживають травматичні події, але й постійно стикаються з травмованими громадянами на деокупованих територіях, з наслідками військових злочинів, з людським горем та стражданнями. Така систематична вторинна травматизація призводить до емоційного виснаження, відчуття безпорадності, втрати емпатії (так звана «емоційна втома співчуття») та професійного вигорання.

Можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення системи формування психологічної готовності працівників поліції до дій в екстремальних умовах:

1. Радикальне оновлення програм психологічної підготовки шляхом впровадження сучасних методик формування стресостійкості, технік психологічної саморегуляції, тренінгів з управління емоційними станами в екстремальних ситуаціях. Важливо, щоб тренування проводилися не формально, а з максимальним наближенням до реальних умов, з використанням імітаційних засобів, звукових та візуальних ефектів.

2. Створення спеціалізованих центрів психологічної реабілітації для працівників поліції з обов'язковими програмами виявлення та лікування ПТСР.

3. Збільшення штату психологів та підвищення їхньої кваліфікації, особливо в напрямку роботи з бойовою травмою, груповою терапією, кризовою інтервенцією. Доцільно організувати спеціалізовані курси підвищення кваліфікації для психологів поліції.

4. Розробка чітких протоколів взаємодії поліції та військових у зоні бойових дій та на деокупованих територіях, включаючи спільні тренування та навчання для зменшення міжвідомчих конфліктів. Важливо проводити регулярні наради, спільні навчання, обмін досвідом між поліцейськими та військовими для формування взаєморозуміння та поваги до специфіки роботи кожної структури.

Отже, реалізація запропонованих заходів дозволить не лише підвищити ефективність діяльності Національної поліції України, але й, що найважливіше, зберегти життя та психічне здоров'я тисяч працівників, які щодня ризикують собою заради безпеки громадян. Інвестиції в психологічне благополуччя поліцейських – це не витрати, а необхідна умова збереження професійного потенціалу правоохоронної системи держави в надзвичайно складний період її історії.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 12.09.2025. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 08.11.2025)
2. Психологія у професійній діяльності поліції: навч. посіб. / за заг. ред. В. В. Сокурєнка; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 425 с.
3. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: Наказ МВС України від 06.02.2019 р. № 88. Дата оновлення: 23.06.2023. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 08.11.2025)
4. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: Наказ МВС України від 26.01.2016 р. № 50. Дата оновлення: 16.08.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text> (дата звернення: 08.11.2025)
5. Казначєєв Д.Г., Шевцова Д.І. Удосконалення психологічної підготовки працівників Національної поліції України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні : матеріали кругл. столу (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.)*. Дніпро : ДДУВС, 2021. – С. 25-26.
6. Грибан В.Г., Фоменко А.Є., Казначєєв Д.Г., Бойко О.І. Безпека працівників Національної поліції в умовах надзвичайних ситуацій : навч. посіб. / за заг. ред. Грибана В.Г. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 100 с.
7. Казначєєв Д., Латиш А. Теоретичні особливості правової та психологічної підготовки майбутніх поліцейських – професійна готовність. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи. Секція 6. Актуальні проблеми правового забезпечення державної безпеки Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2 квітня 2020 р.)*. Харків : НАНГУ, 2020. С.23-25.
8. Казначєєв Д.Г. Формування професійно-важливих якостей працівників сил охорони правопорядку. *Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи : Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 березня 2019 р.)*. Харків : НАНГУ, 2019. С.76-77
9. Поливанюк В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро : ДДУВС, 2021. 68 с.
10. Ленкова Т. Р., Казначєєв Д. Г. Професійна підготовка працівників Національної поліції України та її особливості щодо дій в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану*. 2022. С. 149-150.
11. Казначєєв Д. Г. Шляхи удосконалення рівня тактико-спеціальної підготовки кадрів сил безпеки і оборони України. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 квітня 2024 р. м. Дніпро, ДДУВС)*. С. 40-41.

Діана ХИЖА

курсант ННІ підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Науковий керівник:

Богдан МУЗИКА

старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Львівського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат у майстри спорту з боксу

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[1, с.1].

В умовах воєнного стану в Україні суттєво зростає роль правоохоронних органів у забезпеченні національної безпеки, підтриманні правопорядку та захисті прав і свобод громадян. Службово-бойова діяльність набуває особливого значення, оскільки поєднує як правоохоронні, так і військові функції. Водночас такі умови породжують низку специфічних проблем, що впливають на ефективність діяльності відповідних органів. Актуальність теми полягає у необхідності дослідження особливостей функціонування правоохоронних органів в умовах воєнного стану, а також виявлення проблем, що виникають у процесі виконання ними службово-бойових завдань. Зміна характеру загроз, підвищене навантаження на особовий склад, необхідність оперативного реагування та забезпечення балансу між безпекою держави і дотриманням прав людини потребують наукового осмислення та практичного вдосконалення.

В умовах дії Закон України «Про правовий режим воєнного стану» правоохоронні органи отримують розширені повноваження, зокрема щодо

обмеження свободи пересування, перевірки документів, запровадження комендантської години та контролю за дотриманням спеціальних режимів [2]. Це визначає специфіку їх службово-бойової діяльності, яка поєднує правоохоронні та військові функції.

Службово-бойова діяльність правоохоронних органів – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення публічної безпеки, боротьбу зі злочинністю, протидію диверсіям, терористичним загрозам та іншим проявам, що становлять небезпеку для держави і суспільства, із можливим застосуванням сили, спеціальних засобів і зброї.

До основних суб'єктів такої діяльності в Україні належать Національна поліція, Національна гвардія України, Служба безпеки України, Державне бюро розслідувань та інші правоохоронні органи.

Правові засади службово-бойової діяльності визначаються низкою нормативно-правових актів, серед яких важливе місце займають Закон України «Про Національну поліцію» та Закон України «Про Національну гвардію України», що встановлюють повноваження відповідних органів щодо застосування заходів примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. В умовах воєнного стану зазначені органи виконують не лише правоохоронні, а й безпекові та оборонні функції, що проявляється у їх участі в охороні об'єктів критичної інфраструктури, забезпеченні комендантської години, протидії диверсійно-розвідувальним групам та підтриманні публічної безпеки в умовах підвищених ризиків.

правоохоронні органи здійснюють посилений контроль за дотриманням встановлених обмежень, перевірку документів, регулювання пересування населення, а також беруть участь у забезпеченні територіальної оборони. Важливою рисою є також тісна взаємодія між правоохоронними органами та військовими формуваннями, що потребує високого рівня координації, оперативного обміну інформацією та узгодженості дій. До того ж, діяльність правоохоронців здійснюється в умовах підвищеної небезпеки, що обумовлює необхідність належної професійної підготовки, фізичної витривалості та психологічної стійкості.

Важливим аспектом є також дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Відповідно до Конституції України, навіть в умовах надзвичайних правових режимів держава зобов'язана гарантувати основні права громадян. Тому діяльність правоохоронних органів повинна здійснюватися з дотриманням принципів законності, пропорційності та обґрунтованості застосування заходів примусу. Порушення цих принципів може призвести до втрати довіри населення та негативних соціальних наслідків.

Основні проблеми службово-бойової діяльності правоохоронних органів це: по-перше, законодавство не завжди швидко адаптується до умов воєнного стану, що створює невизначеність і ускладнює роботу працівників. По-друге, багато підрозділів не мають достатнього сучасного обладнання,

засобів захисту, транспорту та технологій, що зменшує їхню ефективність і безпеку. По-третє, бракує кваліфікованих кадрів, а існуючий персонал часто перевантажений, що призводить до втоми та стресу. По-четверте, інколи виникають проблеми у взаємодії між різними органами, через що дії можуть дублюватися або сповільнюватися. Під час виконання службових завдань важливо не порушувати права і свободи громадян, але через складні умови це іноді ускладнено. Всі ці проблеми потребують системного вирішення для підвищення ефективності діяльності правоохоронців.

Таким чином, службово-бойова діяльність правоохоронних органів в умовах воєнного стану є складним і багатограним процесом, що поєднує правоохоронні та оборонні функції. Подолання цих проблем потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, підвищення професійної підготовки кадрів, забезпечення сучасними засобами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 року №389-VIII. URL : <https://share.google/t02xqwpRYO05zmoth>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 року №389-VIII. URL : <https://share.google/t02xqwpRYO05zmoth>

Єгор ХЛИСТУН

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:

Оксана МИСЛИВА

доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
підполковник поліції,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПРИ ВХОДІ В ПРИМІЩЕННЯ

Службово-професійна діяльність співробітників органів Національної поліції України в умовах правового режиму воєнного стану визначається потребою реалізації оперативно-службових завдань у складних та небезпечних умовах. Особливо це стосується проведення спеціальних

операцій, що передбачають проникнення до приміщень, у яких імовірна наявність озброєних злочинців чи диверсійно-розвідувальних груп. Результативне розв'язання подібних завдань зумовлює необхідність для особового складу поліції неухильного додержання вимог безпеки на всіх стадіях: від первинного планування до безпосереднього проведення операції. Основною метою цього дослідження є оцінка досліджень тактичних методів, що гарантують безпечне проникнення правоохоронця до потенційно небезпечних приміщень із високим рівнем ризику. До того ж, потрібна ідентифікація деструктивних чинників, що здатні несприятливо вплинути на рівень безпеки співробітників поліції.

Під час проведення спецоперацій, що характеризуються високим рівнем ризику та потенційною ймовірністю збройного контакту, вирішальним є суворе дотримання комплексу ключових тактичних засад. До них належать: постійний моніторинг наявної обстановки та аргументований вибір необхідного оснащення; результативне маскування в тактичних умовах і залучення засобів захисту, зокрема захисних щитів і бронетехніки; підтримання постійно високого рівня бойової готовності; забезпечення надійного тилового прикриття, контроль закріплених секторів та невідкладне доведення інформації керівнику групи про будь-які нові відомості; посилений контроль за діями сил прикриття та використанням засобів завчасного попередження [1, с. 17].

Належне використання тактичних засад підвищує ефективність роботи поліцейських у розв'язанні широкого спектра ситуацій, а оптимізація процесу їх навчання припускає впровадження адаптованих до реальної ситуації симуляційних вправ і сценаріїв [2, с. 212]. Професійна підготовка поліцейських має включати сценарне відтворення непередбачуваних життєво небезпечних загроз, що можуть виникати під час виконання оперативних завдань [3, с. 117].

Зазначене положення набуває ключового значення в контексті професійної діяльності поліцейського в ситуаціях з підвищеним рівнем небезпеки. Розроблення і впровадження алгоритмів реагування, що ґрунтуються на тактичних засадах, надає можливість змінити роль працівника правоохоронних органів від реактивного об'єкта впливу зовнішніх чинників до активного суб'єкта, що забезпечує суттєве зменшення ймовірних ризиків.

Аналіз типових помилок, які призводять до смерті чи травмування працівників правоохоронних органів у процесі виконання покладених завдань, виявляє певні недоліки в тактико-спеціальній підготовці, яка здійснюється в межах професійного навчання [4, с. 8-9].

Вхід до приміщення, особливо після застосування засобів попередження (наприклад, світлошумових гранат), трактується як один із найкритичніших і найнебезпечніших етапів поліцейських заходів. Для того щоб гарантувати безпечне проникнення та подальше зачищення території,

поліцейський зобов'язаний бути готовим до прояву різноманітних негативних чинників. Це передбачає: тривале перебування у засобах індивідуального захисту; ведення вогню в умовах обмеженої видимості (наприклад, дим, відсутність освітлення); наявність архітектурних елементів, таких як глухі кімнати або сходові прольоти; вплив значних акустичних та зорових подразників; перебування заручників у будівлі; або зіткнення з особами, які перебувають у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Перераховані чинники суттєво підривають спроможність правоохоронця дієво протидіяти небезпекам та застосовувати вогнепальну зброю.

Рівень професійної підготовки та здатності діяти в умовах підвищеного ризику тісно пов'язаний із розвитком індивідуальних якостей поліцейського. Зокрема, це стосується психологічної стійкості до стресових факторів, наявності необхідних знань у галузі тактико-спеціальної підготовки, тактичної медицини, вогневої та фізичної підготовки. Комплексний підхід до організації тактико-спеціальної підготовки, спрямований на розвиток цих якостей, дозволяє формувати навички, що підвищують рівень самозахисту і забезпечують збереження оперативної ефективності.

Важливим є практичне опанування алгоритмів дій при виявленні вибухових речовин та пристроїв у приміщеннях, а також практичне відпрацювання маневрів в умовах замінування.

Таким чином, тактико-спеціальна підготовка охоплює не лише опанування індивідуальних знань, умінь та навичок, а й розвиток психофізичних якостей майбутніх поліцейських, які забезпечують виконання оперативних завдань у складних і небезпечних умовах. Важливими складовими є також здатність до сприйняття та обробки інформації в динамічному бойовому середовищі, фізична активність тощо. Саме ці фактори істотно впливають на культуру дотримання заходів безпеки та, зрештою, сприяють збереженню життя й здоров'я поліцейських під час виконання службових завдань.

Список використаних джерел

1. Бардін Є. В., Токар А. А., Гоговський Е. В. Удосконалення психофізичного стану курсантів під час занять з тактико-спеціальної підготовки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (111). С. 119-124.
2. Мислива Оксана, Лопасєва Олена. Оптимізація вогневої підготовки поліцейських. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (ДДУВС, 12.03.2021)* <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/6346/1/82.pdf>. С. 210-212.
3. Комісаров О. Г., Собакарь А. О., Соболев Е. Ю., Юнін О. С. Та ін. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.
4. Поливаний В. Д. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків: метод. рек. Дніпро: ДДУВС, 2021. 68 с.
5. Казначеев Д., Атаманюк Р. Особиста безпека працівників поліції під час виконання службових обов'язків у сучасних умовах. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 29 лютого 2024 р.)*. Дніпро : ДДУВС, 2024. С. 369–371.

Ксенія ЦИКТОР

курсант 3 курсу
факультету ПФОДР НПУ
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Вадим ФУРСА

доцент кафедри ТСП
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
майор поліції

ПОМИЛКИ ПРИ НАДАННІ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В БОЙОВИХ УМОВАХ

Домедична допомога в бойових умовах є одним із визначальних чинників виживання поранених. Досвід збройних конфліктів свідчить, що переважна більшість смертей на полі бою виникає внаслідок несвоєчасної або не правильної допомоги. За даними зарубіжних досліджень до 90% смерть комбатантів настає ще до доставлення пораненого до медичного закладу, і значна їх частина є наслідком не тяжкості поранення як такого, а помилок або зволікань при наданні домедичної допомоги безпосередньо на місці події[1, с. 23]. Це визначає практичну значущість аналізу типових помилок при наданні домедичної допомоги в бойових умовах.

Правову основу надання домедичної допомоги в Україні становлять Закон України «Про екстрену медичну допомогу» від 5 липня 2012 року № 5081-VI[2] та Закон України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801-XII[3]. Стаття 15 Закону про екстрену медичну допомогу закріплює обов'язок осіб, які стали свідками нещасного випадку або раптового захворювання, надати домедичну допомогу в межах своїх знань і вмінь[2]. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження порядку надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» від 16 червня 2014 року № 398[4] визначає алгоритми дій при різних невідкладних станах і є основним підзаконним актом у цій сфері. В умовах збройного конфлікту додатково застосовуються стандарти тактичної медицини, зокрема протокол Tactical Combat Casualty Care (TCCC), адаптований та впроваджений в Україні.

Помилки при наданні домедичної допомоги за протоколом TCCC доцільно класифікувати за кількома групами: помилки оцінки ситуації та пріоритетів, тактичні помилки надання допомоги та помилки евакуації.

Перша група є найбільш поширеною та найбільш небезпечною.

Б. Батлер та співавтори у своєму дослідженні, що стало основою протоколу ТССС, встановили, що найбільшою причиною смертності на полі бою є неконтрольована кровотеча з кінцівок, яка в більшості випадків усувається накладанням турнікета протягом перших хвилин. При цьому поширеною помилкою залишається пріоритизація відкритих переломів або інших візуально виражених, але менш загрозливих для життя ушкоджень на шкоду зупинці масивної кровотечі.[1, с. 27]. Досвід України показує, що вказана помилка все ще залишається найрозповсюдженішою, оскільки навіть належним чином підготовлена та вмотивована людина в умовах впливу факторів ведення бою схильна реагувати на найбільш помітні, а не на найбільш небезпечні поранення.

Окремою і надзвичайно поширеною помилкою є неправильне або несвоєчасне накладання турнікета. Д. Гроссман та Л. Крістенсен, аналізуючи поведінку людини в умовах бойового стресу, вказують, що дрібна моторика суттєво погіршується при різкому підвищенні рівня адреналіну, що безпосередньо впливає на здатність виконувати маніпуляції, які вимагають точності та послідовності дій[5, с. 32]. Стосовно накладання турнікета це означає, що особа, яка не довела цю навичку до автоматизму через численні повторення в стресових умовах, з імовірністю накладе його неправильно: недостатньо туго, надто низько відносно рани або з порушенням послідовності фіксації. Наслідком є продовження кровотечі і, як наслідок, загибель пораненого.

Наступною групою помилок є порушення надання допомоги при травмах грудної клітини. Саме пневмоторакс виступає другою за частотою причиною смертності на полі бою після неконтрольованої кровотечі. Типова помилка полягає у відсутності оцінки дихання після зупинки кровотечі або у неправильному застосуванні оклюзійної пов'язки при пораненнях грудної клітки. Зокрема, накладання герметичного пластиру з обох боків при двосторонньому пораненні грудної клітки без залишення клапана для виходу повітря може спровокувати або посилити напружений пневмоторакс[1, с. 29]. Ця помилка є прямим наслідком механічного застосування навички без розуміння фізіологічного підґрунтя, що підкреслює важливість не лише практичного відпрацювання, а й теоретичної підготовки.

Помилки при транспортуванні та евакуації пораненого становлять окрему практичну проблему. Невиправдане переміщення пораненого з підозрою на травму хребта без іммобілізації, транспортування в неправильному положенні при підозрі на внутрішньочеревну кровотечу або евакуація пораненого з накладеним турнікетом без фіксації часу його накладання – усі ці дії можуть суттєво погіршити стан пораненого або ускладнити подальше лікування. Наказ МОЗ України № 398 визначає загальні принципи транспортування при різних видах травм[4], однак бойові умови вносять суттєві корективи, що потребують окремої підготовки та ситуативного мислення, а не лише механічного відтворення засвоєного

алгоритму.

Окремої уваги в контексті підготовки правоохоронців заслуговує дослідження С. А. Миронюк, яка роботі «Особливості надання домедичної допомоги працівниками поліції в тактичних умовах» зазначає, що ранній початок медичної допомоги є чинником, який значно покращує шанси на виживання та відновлення функцій у пораненого, а поліцейські як особи, що часто першими опиняються на місці події, зобов'язані вміти розпізнавати види ран, їх характерні ознаки та різновиди кровотеч[6, с. 62]. Дослідниця підкреслює, що тактична медицина розроблена для використання у зоні бою, але водночас адаптована до умов, в яких може опинитися поліцейський, зокрема з огляду на можливу ескалацію ситуації в умовах, коли бригади екстреної медичної допомоги не ризикуватимуть прибути до зони з недостатнім рівнем безпеки[6]. Цей аспект є принципово важливим у контексті аналізу помилок: правоохоронці без належної підготовки схильні діяти або за алгоритмом мирного часу, що не враховує тактичних обмежень, або ж узагалі утримуватися від надання допомоги через невпевненість у власних діях.

Системним чинником, що зумовлює збереження типових помилок, є недостатня інтеграція психологічної підготовки у програми навчання домедичної допомоги. Підготовка, що проводиться виключно в спокійних умовах навчальної аудиторії або тренувального майданчика, формує навичку, яка може не відтворюватися в умовах реального бою через фізіологічний вплив гострого стресу на когнітивні та моторні функції. Дослідження у сфері бойової медицини свідчать, що лише систематичне відпрацювання навичок в умовах штучно створеного стресового навантаження – фізичного, шумового, тимчасового – забезпечує достатній рівень надійності їх відтворення в реальній ситуації[1, с. 45].

Таким чином, помилки при наданні домедичної допомоги в бойових умовах мають системний характер і зумовлені взаємодією об'єктивних чинників – стресового впливу бойового середовища на психофізіологічний стан надавача допомоги – та суб'єктивних – недоліків підготовки, що не враховує цей вплив. Пріоритетними напрямками мінімізації цих помилок є: впровадження стандарту ТССС як обов'язкового для всього особового складу сектору безпеки та оборони України.

Список використаних джерел

1. Butler F. K., Hagmann J., Butler E. G. Tactical Combat Casualty Care in Special Operations. Military Medicine. 1996. Vol. 161, Suppl. 1. P. 3–16.
2. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 5 липня 2012 р. № 5081-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17> (дата звернення: 11.04.2026).
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 11.04.2026).
4. Про затвердження порядку надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16 червня 2014 р.

№ 398. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0752-14> (дата звернення: 11.04.2026).

5. Grossman D., Christensen L. W. On Combat: The Psychology and Physiology of Deadly Conflict in War and in Peace. 3rd ed. Millstadt: Warrior Science Publications, 2008. 392 p.

6. Миронюк С.А. Особливості надання домедичної допомоги працівниками поліції в тактичних умовах / С.А. Миронюк // Актуальні проблеми превентивної діяльності Національної поліції в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 27 квіт. 2022 р.). – Дніпро: ДДУВС, 2022. – С. 62-63.

Олександр ЧЕРНЯВСЬКИЙ
курсант

Наталія МАКОГОНЧУК
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
кандидат педагогічних наук, доцент

ВПЛИВ ІНТЕНСИВНИХ ТРЕНУВАНЬ НА ПІДВИЩЕННЯ БОЄЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

На сьогодні зростають вимоги до професійної підготовки військовослужбовців. Особливого значення набуває фізична підготовка майбутніх офіцерів. Боездатність підрозділів значною мірою залежить від рівня фізичної витривалості, швидкості реакції, сили та здатності діяти в умовах тривалого фізичного і психологічного навантаження. Саме тому інтенсивні тренування є важливим елементом у підготовці курсантів.

Інтенсивні тренування включають в собі фізичні вправи із високим рівнем навантаження, мінімальними перервами на відпочинок. До таких тренувань належать функціональні вправи та інтервальні тренування наприклад: марш-кидки, робота в умовах обмеженого часу та підвищеного стресу. Вони сприяють розвитку загальної та спеціальної витривалості, що є ключовими компонентами боездатності військовослужбовця. Згідно з результатами дослідження, проведеного у Військовій академії (м. Одеса), застосування ВІТ у підготовці курсантів має значний позитивний ефект. У дослідженні взяли участь 60 курсантів, які були поділені на експериментальну та контрольну групи. Курсанти експериментальної групи, окрім стандартної програми, виконували високоінтенсивні тренування, що дало змогу оцінити їх ефективність у порівнянні з традиційною підготовкою. Результати дослідження показали, що у курсантів експериментальної групи значно покращилися показники силових якостей та витривалості. Зокрема, спостерігалось зростання результатів у підтягуваннях на перекладині (2,7

рази), підйомі силою на перекладині (2,1 рази), вправах на брусах (5,1 рази), а також покращення результатів бігу на 3 км (20,2 с). Це свідчить про високий потенціал ВІТ у розвитку фізичних якостей, необхідних для ефективного виконання бойових завдань [1]. Окрім фізичних показників, інтенсивні тренування сприяють формуванню психологічної стійкості курсантів. Виконання вправ у стані втоми наближує тренувальний процес до реальних умов бойової діяльності, що дозволяє підготувати майбутніх офіцерів до дій у стресових ситуаціях. До того ж, систематичні інтенсивні тренування сприяють покращенню функціональних можливостей організму, зокрема серцево-судинної та дихальної систем, що дозволяє майбутнім офіцерам тривалий час виконувати бойові завдання без значного зниження ефективності.

Також підвищується рівень координації, швидкості та сили, що є необхідними для виконання тактичних дій. Разом із тим, організація інтенсивних тренувань повинна бути науково обґрунтованою та враховувати індивідуальні особливості курсантів, щоб уникнути перевантаження та травматизму. Важливим є поєднання фізичних навантажень із відновлювальними заходами, правильним режимом харчування та відпочинку. Зокрема, використання інтенсивних тренувань сприяє формуванню у курсантів навичок самоконтролю, витривалості до перевантажень та здатності швидко відновлюватися після фізичних навантажень. У сучасних умовах ведення бойових дій особливого значення набуває саме здатність військовослужбовця діяти ефективно в умовах дефіциту часу, ресурсів та підвищеного рівня небезпеки.

Отже, високоінтенсивні інтервальні тренування (ВІТ) є ефективним засобом підвищення фізичної готовності майбутніх офіцерів, оскільки сприяють розвитку ключових рухових якостей – сили, витривалості, координації та швидкості реакції. Завдяки дослідженню, проведеному у Військовій академії (м. Одеса), підтверджено, що впровадження ВІТ у систему фізичної підготовки дозволяє досягти високого рівня боєздатності курсантів і формує їхню готовність до виконання службово-бойових завдань у сучасних умовах. ВІТ відрізняються доступністю, можливістю проведення у польових умовах та мінімальною потребою у спеціальному обладнанні, що робить їх зручними для застосування у навчальному процесі та підготовці підрозділів спеціального призначення. Крім фізичних аспектів, тренування сприяють підвищенню психоемоційної стійкості, адаптації до стресових ситуацій і розвитку дисципліни та мотивації. Таким чином, використання ВІТ у системі фізичної підготовки майбутніх офіцерів є обґрунтованим і доцільним кроком для підвищення їх боєздатності, комплексного розвитку фізичних і психофізичних якостей та готовності до виконання завдань за призначенням. Перспективним напрямком подальшого розвитку є оптимізація структури тренувального процесу та вивчення мотиваційного ставлення курсантів до ВІТ.

Список використаних джерел

1. Ягодзінський В. П., Іванов С. В., Слівінський Я. С., Гончарук А. В., Сидорчук В. В., Романченко Д. Ю., Ворон С. С., Козлов С. В. Вплив високоінтенсивних інтервальних тренувань на рівень розвитку рухових якостей курсантів. *Науковий часопис Українського державного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Фізична культура і спорт*. 2023. № 7 (194). С. 35–40. URL : <https://spppc.com.ua/index.php/journal/article/view/1574/1550> (дата звернення: 21. 03. 2026).

Костянтин ШЕВЧЕНКО

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної
поліції Національної поліції України

Науковий керівник:

Маргарита ЧОБОТЬКО

старший викладач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕГРАЦІЯ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ ВИДІВ СПОРТУ У СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

В умовах актуальних безпекових викликів, що постали перед Україною, зокрема внаслідок збройної агресії російської федерації, військово-прикладні види спорту (ВПВС) набувають не лише прикладного, а й стратегічного значення. Їх роль виходить за межі традиційної фізичної підготовки, трансформуючись у комплексний інструмент формування професійно важливих якостей, серед яких особливе місце займають психологічна стійкість, дисциплінованість і готовність до діяльності в екстремальних умовах [1]. У цьому контексті ВПВС доцільно розглядати як невід'ємну складову системи підготовки персоналу сектору безпеки й оборони, що прямо впливає на рівень національної безпеки.

Службово- та військово-прикладний спорт охоплює спеціалізовані форми рухової активності, безпосередньо пов'язані з виконанням професійних завдань військовослужбовців, працівників правоохоронних органів і рятувальних служб. Його зміст спрямований на формування прикладних навичок, необхідних для ефективної діяльності в умовах підвищеного ризику. Серед ключових дисциплін варто виокремити стрільбу, тактичну підготовку, військове багатоборство та інші напрями, що розвивають силу, витривалість, координацію та психічну стійкість,

формуючи функціонально підготовленого фахівця.

Нормативно-правова база України у сфері фізичної культури і спорту визначає розвиток спорту як важливий чинник зміцнення здоров'я населення та підвищення обороноздатності держави. Відтак, ВПВС займають особливу нішу, оскільки вони органічно інтегровані до системи професійної підготовки військовослужбовців, забезпечуючи їхню адаптацію до умов реальної бойової діяльності та підвищуючи рівень готовності до виконання службових завдань.

Водночас значення ВПВС не обмежується фізичним компонентом. Вони виступають ефективним засобом формування психологічної готовності та розвитку командної взаємодії. Регулярні тренування і змагальна діяльність сприяють удосконаленню швидкості прийняття рішень, розвитку стресостійкості та здатності діяти в умовах невизначеності. Зокрема, вправи зі стрільби поєднують розвиток технічної точності з формуванням навичок самоконтролю, концентрації та управління емоційними станами під впливом стресу.

Розвиток військово-прикладних видів спорту також тісно корелює з реалізацією стратегічних пріоритетів держави у сфері національної безпеки. Модернізація сектору безпеки і оборони передбачає підготовку фахівців нового типу, здатних ефективно діяти в умовах сучасних форм ведення бойових дій. У цьому процесі ВПВС виступають як дієвий інструмент підвищення професійної компетентності особового складу, що наразі сприяє підвищенню ефективності виконання бойових завдань і мінімізації втрат [2].

На нашу думку, військово-прикладні види спорту варто розглядати як своєрідну «операційну лабораторію» підготовки, де відбувається перевірка та відшліфування навичок, максимально наближених до реальних умов бойової діяльності. Саме тут теорія стикається з практикою, а фізична підготовка набуває прикладного змісту. Подальший розвиток ВПВС в Україні має ґрунтуватися на принципах адаптивності до бойового досвіду, впровадженні інноваційних підходів і тісній інтеграції з сучасними викликами безпеки. Такий підхід дозволить не лише підвищити індивідуальну підготовленість військовослужбовців, але й зміцнити загальний оборонний потенціал держави.

Попри очевидну важливість військово-прикладних видів спорту, їх розвиток в Україні наразі нагадує механізм із потужним потенціалом, але з обмеженим ресурсним живленням [3]. Основними стримувальними чинниками залишаються недостатнє фінансування та слабка матеріально-технічна база у військових підрозділах, що ускладнює як системну організацію тренувального процесу, так і проведення змагальної діяльності. Додатковою проблемою є дефіцит підготовлених тренерів та інструкторів,

які володіють не лише спортивною, а й військово-прикладною специфікою підготовки.

Ефективний розвиток цього напрямку неможливий без його органічного включення у загальну систему підготовки військовослужбовців. Сучасні підходи, закріплено у державних стратегічних документах, передбачають оновлення методичної бази та впровадження освітніх програм, що інтегрують елементи військово-прикладної підготовки. Наразі є актуальним впровадження практичних механізмів модернізації ВПВС у секторі безпеки і оборони.

Зокрема, першочерговим завданням є формування цілісної системи підготовки інструкторів, що поєднуватиме фізичну, технічну та психофізіологічну складові. Це дозволить підготувати фахівців, здатних ефективно діяти в умовах високої інтенсивності та невизначеності. Паралельно необхідно розробляти сучасні навчально-методичні матеріали, орієнтовані на практичну інтеграцію ВПВС у щоденну підготовку із залученням цифрових технологій та симуляційних інструментів.

Важливу роль у розвитку відіграє й активізація змагальної діяльності, проведення навчально-тренувальних зборів і спеціалізованих заходів, які виступають своєрідним «полігоном» для перевірки навичок у наближених до реальності умовах. Не менш значущими є інвестиції в інфраструктуру: сучасні тренувальні комплекси, спеціалізовані майданчики та обладнання створюють основу для якісної підготовки. Водночас доцільно впроваджувати системи мотивації військовослужбовців, включаючи професійне визнання, заохочення та можливості участі у міжнародних заходах [4-5].

На нашу думку, ключова проблема полягає не лише у браку ресурсів, а у фрагментарному сприйнятті військово-прикладних видів спорту. Їх часто розглядають як допоміжний елемент, хоча фактично вони можуть виступати «тренажером реальності», моделюючи умови службово-бойової діяльності та формуючи прикладні навички, що безпосередньо впливають на боєздатність.

Отже, розвиток військово-прикладних видів спорту у секторі безпеки і оборони України має стратегічний характер. Вони сприяють не лише підвищенню рівня фізичної підготовленості, але й формують стійкість, адаптивність і психологічну готовність до дій в екстремальних умовах. Подальший прогрес у цій сфері можливий лише за умови комплексного підходу, що поєднує ресурсне забезпечення, підготовку кадрів та глибоку інтеграцію ВПВС у систему військової освіти і практичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 груд. 1993 р. № 3808-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14 верес. 2020 р. № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 08.03.2026).
3. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 01 берез. 2017 р. № 115. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.10.2024).
4. Куришко Є. А., Золочевський В. В., Гарбуз С. В. Військово-прикладна фізична підготовка в збройних силах провідних країн-членів НАТО. Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : тези VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листоп. 2022 р.). Київ : НУОУ, 2022. С. 25-32..
5. Чоботько М.А. Проблеми підготовки, формування та розвитку військових фахівців з організації фізичної підготовки та спорту // VI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України». 2022. С.118-120.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ
І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Дніпро, 24 квітня 2026 р.)*

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуга*
Редактор *Н. В. Леонова*

Підп. до друку 29.05.2026. Формат 60х84/16. Друк – цифровий. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 20,34. Обл.-вид. арк. 21,88. Зам. № 04/26-зб

Надруковано у Дніпровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Науки, 26, sed@dduvs.edu.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видаців ДК № 8112 від 13.06.2024